

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

TEISĖS FAKULTETAS

BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

RASA PAJAUJENĖ

TEISĖ IR VALDYMAS

**PROSTITUCIJOS PAPLITIMO KRIMINOLOGINIS TYRIMAS
EUROPOS SĄJUNGOS KONTEKSTE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas-
dėstytoja;
Brigita Palavinskienė

Konsultantas-
prof. dr.,
dėstytoja;
Genovaitė Babachinaitė

Vilnius, 2010

TURINYS

LENTELĖS	3
PAVEIKSLAI	4
SANTRUMPOS	5
ĮVADAS.....	6
1. PROSTITUCIJOS KAIP NUSIKALTIMO PRIELAIDOS.....	9
1.1. Prostitucijos rūšys ir formos.....	9
1.2. Istorinė prostitucijos raida.....	15
1.3. Prostitucijos kaip verslo egzistavimo prielaidos ir pasekmės	18
2. PROSTITUCIJOS KAIP NUSIKALTIMO CHARAKTERIZAVIMAS EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBĖSE	24
2.1. Kriminologinio tyrimo metodika	24
2.2. Prostitucijos plitimo Europos Sąjungos valstybėse prielaidos	26
2.3. Prostitucijos legalizavimo žemėlapis ir legalizavimo problematika Europos Sąjungos valstybėse ..	30
2.4. Geografinis prostitucijos paplitimo mastų žemėlapis	35
2.5. Socialinis-demografinis prostitucijos žemėlapis.....	44
2.6. Prostitucijos pasekmės	49
3. EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE VYKDOMOS PREVENCINĖS PROGRAMOS	54
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	65
LITERATŪRA.....	69
ANOTACIJA	78
ANNOTATION	78
SANTRAUKA	79
SUMMARY	80
PRIEDAI.....	81
1 priedas. Prostitucijos formos	81

LENTELĖS

1 lentelė. Prostitucijos rinkos „stūmimo“ ir „traukimo“ veiksniai	27
2 lentelė. Potencialios darbo jėgos prostitucijos versle rizikos grupės pagal Europol (2009)	28
3 lentelė. Prostitucijos ir paklausos jai problematikos ideologijų matrica	30
4 lentelė. Teisinis prostitucijos, viešnamio veiklos bei sąvadavimo statusas ES valstybėse narėse	32
5 lentelė. Procentinis prostitucijos teisinio statuso pasiskirstymas ES valstybėse narėse	33
6 lentelė. Prostitucijos masto paplitimas atskiroje ES valstybėje narėje pagal užregistruotų prostitučių skaičių	37
7 lentelė. Prostitucijos žemėlapis ES Šiaurės regione 2008 metų duomenimis	39
8 lentelė. Prostitucijos žemėlapis ES Pietų regione 2008 metų duomenimis	40
9 lentelė. Prostitucijos žemėlapis ES Rytų regione 2008 metų duomenimis	41
10 lentelė. Prostitucijos žemėlapis ES Vakarų regione 2008 metų duomenimis	42
11 lentelė. Prostitučių pasiskirstymas pagal lytį bei pilietybės statusą pagal valstybę narę, proc.	44
12 lentelė. Prostitucijos verslo lauko bei vidaus erdvės pasiskirstymas pagal valstybes nares, proc.	45

PAVEIKSLAI

1 pav. Prostitucijos subjektų sąveika	10
2 pav. Prostitucijos veikimo schema, įvertinant sąvadautojo funkcijas	11
3 pav. Prostitucijos verslo mechanizmas, įvertinant aprūpinimą „prekėmis“	12
4 pav. Prostitucijos klasifikavimas	14
5 pav. Prostitucijos verslo legalizavimas viso pasaulio mastu	31
6 pav. Prostitučių mobilumas ES valstybėse narėse ir tarp jų	43
7 pav. Prostitucijos pagal tipus pasiskirstymas ES 2008 metais	48
8 pav. Daugialypės tarptautinės bei Europos Sąjungos prevencijos prekybos žmonėmis, įskaitant ir prostituciją, teisinės bazės piramidė	55
9 pav. Nacionalinių prekybos žmonėmis, įskaitant ir prostituciją, programų rengimo gairės	61

SANTRUMPOS

LPL – lytiškai plintančios ligos

ES – Europos Sąjunga

CATW – koalicija prieš prekybą moterimis (Coalition Against Trafficking in Women)

GAATW – Pasaulinis aljansas prieš prekybą moterimis (Global Alliance Against Trafficking in Women)

NVO – nevyriausybinės organizacijos

JTO - Jungtinių Tautų Organizacija

EUROJUSTAS– Europos Sąjungos teisinio bendradarbiavimo padalinys

EUROPOLAS - Europos policijos biuras

CEPOL - Europos policijos koledžas

EJN – Europos teisminis tinklas

FRONTEX - Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie ES valstybių narių išorės sienų valdymo agentūra

UNCTOC - Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą

IVADAS

Temos aktualumas. Prostitucija yra viena prekybos žmonėmis rūšių, ir apibrėžiama kaip turinti prekybos seksu pakraipą. Ne tik moterys viliojamos įvairiais darbo pasiūlymais, ko pasėkoje, joms tenka dirbti prostitutėmis, bet ir jaunos mergaitės, nepilnamečiai vaikai, atskirais atvejais išskiriama net vyrų prostitucija. Prekyba žmonėmis apima daug seksualinio pobūdžio paslaugų, įskaitant striptizą, pornografiją ir t.t.¹

Ne visose valstybėse prostitucija yra nelegali ir veikianti kaip „šešėlinės“ ekonomikos rūšis. Daugumoje Europos valstybių prostitucija yra legalus verslas ir netrauktuojamas kaip nusikaltimas, kol neperžengiamos tam tikros ribos, apibrėžiamos atskiros valstybės teisės aktais. Tačiau žvelgiant iš šios pozicijos, būtina pastebėti, kad tokiu atveju prostitucija turi būti savanoriškoji. Kaip rodo praktika, net ir tose valstybėse, kur prostitucija legalizuota, dauguma moterų, net vaikų ar vyrų, dirba per prievartą, patirdami smurtą, pažeminimą, nepriteklių. Tokiu atveju prostitucija tampa nusikaltimu ir prekybos žmonėmis dalimi net ir tose valstybėse, kuriose ji yra legali.

Atlikti tyrimai darbo tematika. Apžvelgiant mokslinę literatūrą lietuvių kalba, galima būtų teigti, kad šią problemą analizuojančių knygų, straipsnių, tyrimų lietuvių klaba yra ganėtinai mažai. Daugiausiai ši tema praktiniu aspektu analizuojama dienraščiuose. Remiantis J.Pociūtės (2009)² atliktu tyrimu, kuriame analizuojamos dienraščių straipsnių antraštės darbo tema, pastebima, kad prostitucijos tema aktualizuojama, prostitucija kaip reiškinys, suvokiama dviem aspektais: nusikalstamumo ir sveikatos apsaugos požiūriu, prostitucijos problema sprendžiama Lietuvos ir pasaulio kontekste.

A.Acus³ analizuoja naujos marginalinės visuomeninės grupės (prostitučių) formavimosi ypatumus Lietuvoje. Šis autorius didelį dėmesį skiria prostitucijos kaip reiškinio tyrimui, visuomenės požiūriu į prostituciją formavimuisi, analizuoja prostitučių tipus.

B.Palavinskienė⁴ tiria ir analizuoja prostitucija besiverčiančių merginių ir moterų nuomonę dėl prostitucijos kaip nuolatinio socialinio reiškinio legalizavimo Lietuvoje galimybes ir perspektyvas bei kitus su šia problema susijusias klausimus.

A.Sipavičienė, D.Tureikytė, L.Rogaitė, I.Bazylevas, R.Laiconienė (2004)⁵ analizuoja aplamai prekybos moterimis problematiką, atskirai atkreipia dėmesį į prostitucijos mastus pasaulyje, įvertinant

---

¹ Sex Trafficking fact sheet. National Human Trafficking Resource Center.

http://www.acf.hhs.gov/trafficking/about/fact_sex.pdf [žiūrėta 2009-12-09]

² Pociūtė J. Prostitucija kaip reiškinys Klaipėdos ir Kauno regionų dienraščiuose // Klėja, 2009, Nr. 2.

http://www.moterys.lt/assets/leidiniai/indexfeel.html?show_content_id=421 [žiūrėta 2009-12-09]

³ Acus A. Marginalinės grupės tapimas (sociologiniai prostitucijos tyrinėjimai) // Sociologija, 2001, Nr.3-4.- p.56-67.

⁴ Palavinskienė B. Gatvių prostitucijos Vilniaus mieste kriminologinė analizė // Jurisprudencija, 2004, T. 61(53).- p.35-48.

Lietuvos vietą šio reiškinio paplitime. Internete publikuotas tyrimas apie prekybą moterimis, įskaitant ir prostitucijos problematikos analizę – priežastis ir pasekmes.⁶

Kalbant apie užsienio mokslininkų atliktus tyrimus, reikėtų paminėti J.G.Raymond, D.M.Hughes (2001)⁷, kurios tyrė prekybos seksu priežastis bei pasekmes.

T.Brooks⁸ iš Viskonsino universiteto savo tyrimu suteikė tam tikros informacijos apie sekso pramonės klientus, tačiau šis autorius orientuotas į striptizo klubų lankytojus, o ne į prostitučių klientus.

Kiekviena Europos valstybė, tiek priklausanti Europos Sąjungai, tiek nepriklausanti, turi savą prostitucijos raidą, jos vystymąsi, merginų bei moterų migracijos šiuo tikslu kryptis, laisvą norą verstis šia profesija bei prievartą, ir į kiekvienos valstybės problematiką šioje srityje, jos sprendimo būdus reikia žvelgti per istorinę kiekvienos šalies prizmę, kultūrinius bei tradicinius aspektus, visuomenės požiūrio formavimosi kryptis. Būtent per šiuos aspektus savo tyrimus atliko G.Gangoli ir M.Westmarland (2006) knygoje *International Approaches to Prostitution. Law and Policy in Europe and Asia*.⁹

V.Jenness (1990) analizuoja prostitucijos terminologiją. V.Bullough, B.Bullough (1978), N.Ringdal (2004) prostituciją kaip reiškinį analizuoja per socialinės problematikos sritį, išskirdami šio reiškinio vystymąsi, plitimą atskirais istoriniais laikotarpiais. J.Vandepitte, R.Lyerla, G.Dallabetta, F.Crabbe, M.Alary, A.Buve (2006)¹⁰ tiria moterų prostitučių skaičiaus kitimą skirtinguose pasaulio regionuose. A.Flexner (2007)¹¹ analizuoja prostituciją Europoje, Interneto puslapyje *Prostitution Research and Education* (<http://www.prostitutionresearch.com>) analizuojamas prostitucijos veikimo mechanizmas, pateikiami įvairių tyrimų rezultatai, moterys, dirbusios šiame versle prievarta, dalinasi patirtimi ir patarimais.

Yra daugybė ir kitų autorių (C.Backhouse, 1991, J.Allain, 1996; K. Bastow, 1996; C.Atchison, 1997; C.Atchison, L.Fraser, J.Lowman, 1998 ir t.t.) tyrimų, kuriuose tiriama ir analizuojama prekybos moterimis bei prostitucijos problema įvairiuose lygiuose.

Darbo problematika. Informacijos apie prostitucijos veikimo mechanizmą ir jos dalyvius yra mažai, pati informacija fragmentiška. Tenka pastebėti, kad aplanai apie prostituciją kaip reiškinį, jo paplitimo mastus tiek Lietuvoje pastaraisiais metais, tiek ir Europoje bei pasaulyje, informacijos lietuvių

---

⁵ Sipavičienė A., Tureikytė D., Rogaitė L., Bazylevas I., Laiconienė R. Prekyba moterimis. Problema. Prevencija. Pagalba aukoms.- Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2004.-p.40-45.

⁶ Prekybos žmonėmis prevencija. <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0073012.doc> [žiūrėta 2009-12-09]

⁷ Raymond J.G., Hughes D.M. Sex trafficking of women in the United States. International and domestic trends, March 2001

⁸ Prekyba seksu. Straipsnis parengtas pagal The Economist, 2008 01 24.

http://www.politika.lt/index.php?cid=9274&new_id=696237 [žiūrėta 2009-12-09]

⁹ Gangoli G., Westmarland M. *International Approaches to Prostitution. Law and Policy in Europe and Asia*.-Great Britain:The Policy Press, University of Bristol, 2006.-p.100-151.

¹⁰ Vandepitte J., Lyerla R., Dallabetta G., Crabbe F., Alary M., Buve A. Estimates of the number of female sex workers in different regions of the world Sexually Transmitted Infections, 2006.-p.18-25.

¹¹ Flexner A. *Prostitution In Europe*. - Kessinger Publishing, July 25, 2007.-p.236.

kalba yra labai mažai. Atlikti tyrimai tiek Lietuvoje, tiek užsienio valstybėse, datuojami 2001-2004 metais, kas rodo, kad duomenys yra pasenę ir pagal juos daryti objektyvias išvadas apie dabartinę situaciją neįmanoma. O patys ekspertai¹² teigia, kad tikrieji prostitucijos mastai nėra žinomi net ir tose šalyse, kuriose prostitucija yra legalizuota. Statistinės informacijos stoka apsunkina tyrimą.

Darbo objektas – prostitucijos kaip nusikaltimas.

Darbo tikslas – charakterizuoti prostituciją kaip nusikaltimą Europos Sąjungos valstybėse.

Darbo uždaviniai:

1. Pateikti kriminologines prostitucijos kaip nusikaltimo prielaidas.
2. Charakterizuoti prostituciją kaip nusikaltimą Europos Sąjungos valstybėse.
3. Įvertinti sukurtą teisinę bazę, reglamentuojančią prevenciją.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalys bei išvados ir rekomendacijos.

Įvade pateikiamas temos aktualumas ir problematika, atskirai išskiriama tyrimo problematika, keliamas tikslas, uždaviniai, apibrėžiamas tyrimo objektas, išskiriami kriminologinio tyrimo metodai.

Pirmojoje darbo dalyje analizuojamos kriminologinės prostitucijos kaip nusikaltimo prielaidos. Šiame skyriuje pateikiamas prostitucijos apibrėžimas, jo įvertinimas ekonominiais, socialiniais, psichologiniais bei teisiniais aspektais. Prostitucija apibrėžiama kaip nelegalaus (atskirose šalyse) verslo forma, analizuojama šio verslo raida istorijos tarpsniuose, išskiriamos jo priežastys ir pasekmės, analizuojamas pats veikimo mechanizmas.

Antrojoje dalyje atliekamas kriminologinis prostitucijos tyrimas Europos Sąjungos valstybėse. Įvertinant antrinių duomenų prieigos problematiką, pasitelkiant pasirinktus kriminologinio tyrimo metodus, pateikiamas prostitucijos geografinis, demografinis, socialinis bei legalizavimo žemėlapis Europos Sąjungoje. Žemėlapiuose pateikiami duomenys analizuojami pasitelkiant kriminologinio tyrimo skaitines charakteristikas.

Šiame darbe atliekamas pažintinis kriminologinis tyrimas, kuriame surenkama ir apibendrinama informacija apie tiriamą objektą moksliniame lygmenyje ir pateikiamos prielaidos tolimesniems tyrimams. Tai rūšinis kriminologinis tyrimas, kadangi tiriama viena nusikaltimo rūšis – vertimasis prostitucija bei sąvadavimas, įvertinant prekybos moterimis indėlį į šį nusikaltimą. Darbe naudoti dokumentų analizės ir kriminologinės statistikos metodai.

Trečiojoje darbo dalyje išskiriami ir analizuojami tarptautiniai bei Europos Sąjungos teisės aktai prekybos žmonėmis kontrolės ir prevencijos srities klausimais, išskiriant ir plačiau pabrėžiant prostituciją.

Darbo pabaigoje pateikiami apibendrinimai, tyrimo išvados bei rekomendacijos.

---

¹² Prekybos žmonėmis prevencija. <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0073012.doc> [žiūrėta 2009-12-09]

1. PROSTITUCIJOS KAIP NUSIKALTIMO PRIELAIDOS

Šioje darbo dalyje atskleidžiama, kokie veiksniai skatina prostituciją tose šalyse, kuriose ji yra nelegali, ir nusikalstamą veiklą prostitucijos versle tose šalyse, kuriose ji yra legalizuota. Tiriant prostituciją, reikalinga išanalizuoti prostitucijos lygius, formas, jos kaip verslo mechanizmą, padarinius. Tokia prostitucijos prielaidų analizė sudarys kriminologinio prostitucijos tyrimo Europos Sąjungoje pagrindą, t.y. atlikta teorinių koncepcijų analizė leis suformuoti kriminologinio tyrimo kryptis bei gaires, atlikti patį tyrimą, kurio rezultatai bus pateikiami 2 šio darbo dalyje.

1.1. Prostitucijos rūšys ir formos

V.Maksimaitis, V.Skapcevičius (1990)¹³ pažymi, kad prostitucijos žodis etimologine prasme yra lotynų kilmės, tačiau kilęs iš kito žodžio - „prostare”, reiškiančio pardavinėtis. Gilinantis į prostitucijos esmę, pateikiamas konkretesnis jos apibrėžimas, teigiantis, kad prostitucija – tai sekso paslaugų teikimas už atlygį. Prostitucija siekiama pasiekti ne lytinį pasitenkinimą, bet uždirbti pinigų pragyvenimui.¹⁴

Tarptautinių žodžių žodyne (1985)¹⁵ bei Sociologijos žodyne (Leonavičius, 1993)¹⁶ prostitucija apibrėžiama kaip lytinis santykiavimas arba kūno pasiūla gašlumui patenkinti už materialinį atlyginimą. Tai jau tikslesnis apibrėžimas nei pateikia M.Pajumets (2004)¹⁷, nes prostitutės aktas nėra tik seksualinis atsakas, kurio tikslas – materialinės naudos gavimas. Į atlygio gavimo procesą yra įtraukta didelė dalis visuomenės, o ypač moterų.¹⁸

Seksologas A. Forel prostituciją laikė prekyba, kurioje moteris pardavinėja savo kūną lytiniam geiduliui patenkinti¹⁹. Sociologas M.Weber prostituciją įvardija kaip lytinį atsidavimą už mokesčių²⁰. Flandrin (1981) prostituciją apibrėžia ir kaip bet kokius lytinius santykius išskyrus tuos, kurie leidžiami susituokusiems. Apibendrinant šias sampratas, galima teigti, kad prostitucija – tai veikla, už pinigus arba kitokią turtingą naudą lytiškai santykiaujant ar kitaip tenkinat kitų asmenų lytinę aistrą.

¹³ Maksimaitis V. Skapcevičius V. Prostitucijos socialiniai, teisiniai ir istoriniai aspektai (1) // Teisės apžvalga, 1990, (2).-p.35-39.

¹⁴ Pajumets M. Prostitution – A Social Problem? The views of prostitution’s nature, causes and effects in the Baltic states and north-western Russia. Tallinn, 2004.-p.36.

¹⁵ Tarptautinių žodžių žodynas. - Vilnius:Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.-p.241.

¹⁶ Leonavičius J. Sociologijos žodynas.- Vilnius: Academia,1993.- p.184.

¹⁷ Pajumets M. Prostitution – A Social Problem? The views of prostitution’s nature, causes and effects in the Baltic states and north-western Russia. Tallinn, 2004.-p.37.

¹⁸ Acus A. Marginalinės grupės tapsmas (sociologiniai prostitucijos tyrinėjimai) // Sociologija, 2001, Nr.3-4.- p.56-67.

¹⁹ Minkevičius P. Metodai ir priemonės kovai su prostitucija. – Kaunas, 1938.-p.52.

²⁰ Minkevičius P. Metodai ir priemonės kovai su prostitucija. – Kaunas, 1938.-p.52.

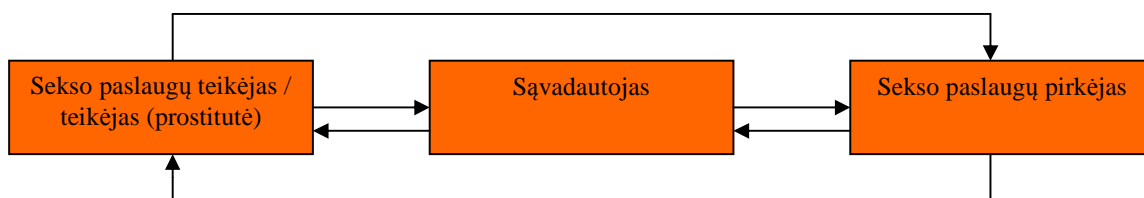
US Legal Definitions elektroniniame žodyne²¹ prostitucijos terminas siejamas su natūralaus ar prievartinio seksualinio santykio užsakymu už piniginį ar kitokį vertybinį atlygį. Šiame apibrėžime jau atsiranda prievartos sąvoka, nes ankstesniuose apibrėžimuose prostituciją galima vertinti kaip savanorišką sekso paslaugų teikimą.

E.Burkett (1997)²² prostituciją sutapatino su vergove. Tam tikra prasme, prostitucija yra vergovė, jei jos dalyvės, dalyviai, t.y. prekės, dalyvauja šiame versle ne savo noru, o prievarta ir jėga verčiamos (-i). Tačiau atskirais atvejais pačios prostitutės²³ teigia, kad prostitucija yra „savanoriška vergovė“, kadangi į ją įsitraukiama ir laisvu noru, už kurio slepiasi prievartinės sąlygos.

J.Reingardė (2009)²⁴ teigia, kad prostitucija yra sistema, o ši sistema – tai pramonė, kurioje moterų ir vaikų kūnai yra perkami, parduodami už pinigų, narkotikus, alkoholį ar kitus daiktus seksualiniam išnaudojimui. Prostitucija yra dalis organizuotos prekybos žmonėmis sistemos.²⁵

Prostitucijos verslas yra tarptautinė, nuolat besiplėtojanti multibilijoninės (\$) vertės verslo operacijų sistema. Ji suvokiama kaip legalaus ir nelegalaus verslo samplaika, individualaus ir multi verslo sistema, kurios pagrindas moterų, vaikų ir kartais vyrų seksualinis išnaudojimas.²⁶ Seksualinis išnaudojimas „juda“ geografinės vietovės atžvilgiu lygiai taip pat, kaip ir narkotikai, ginklai, piniginiai srantai, informacija, prekės, paslaugos ir darbo jėga. Pasaulinės ekonomikos globalizacija įtakojo ir sekso industrijos globalizaciją.

Analizuojant prostitucijos veikimo mechanizmą, būtų galima pateikti labai bendrą jos veikimo principą (1 pav.)

1 pav. Prostitucijos subjektų sąveika²⁷

²¹ US Legal Definitions. <http://definitions.uslegal.com/p/prostitution/> [žiūrėta 2010-01-27]

²² Burkett E. God created me to be a slave. New York Times Magazine, October, 1997.-p. 12: 56-60.

²³ HernandezT. K. Sexual Harassment and Racial Disparity: The Mutual Construction of Gender and Race // Iowa Journal of Gender, Race & Justice 4, 2001.-p.2.

²⁴ Reingardė J. Kas jis, prostitucijos klientas? Bernardinai.lt rubrika Sankirtos, 2009-11-23 // <http://www.berardinai.lt/straipsnis/2009-11-23-jolanta-reingarde-kas-jis-prostitucijos-klientas/35812/print> [žiūrėta 2010-01-30]

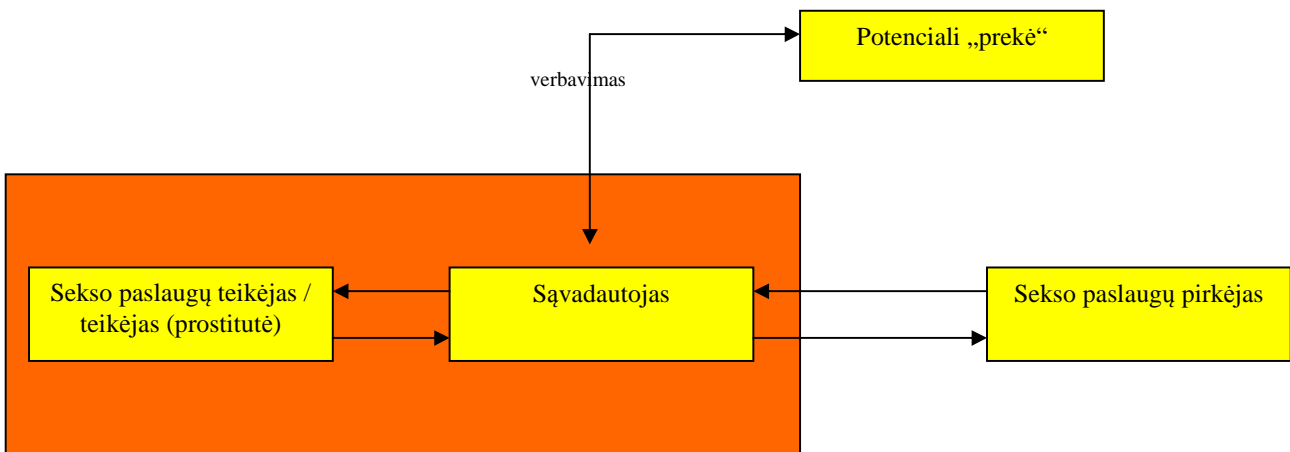
²⁵ Ehrenreich B, Hochschild R. A. Global Woman: Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy, London: Granta Books, 2003.-p.231.

²⁶ Hughes D. CATW online resource library. <http://action.web.ca/home/catw/readingroom> [žiūrėta 2010-01-28]

²⁷ Sudarė darbo autorė.

Schemoje matyti, kad prostitutė gali dirbti viena, gali priklausyti nuo sąvadautojo. Šioje schemoje matyti tik sekso paslaugų pasiūla – prostitutė, sekso paslaugų paklausa – pirkėjas bei tarpininkas.

Didžiąją dalį prostitucijos kontroliuoja sąvadautojai. Jų darbas susijęs su prostitučių verbavimu ir jų kontrole.²⁸ Remiantis sąvadautojo funkcijomis, 1 paveiksle pateiktą prostitucijos veikimo schemą galima papildyti (2 pav.)

2 pav. **Prostitucijos veikimo schema, įvertinant sąvadautojo funkcijas** ²⁹

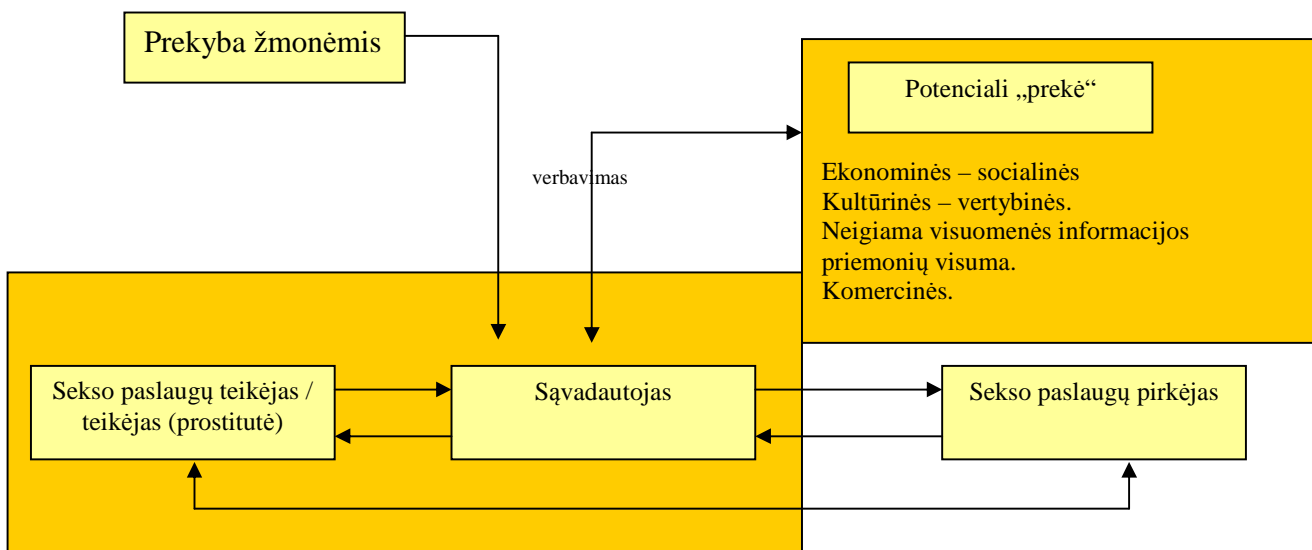
Veikiant sąvadautojui, nebelieka nepriklausomos prostitucijos, kadangi šį verslą kontroliuoja sąvadautojas, kurio pagrindinės funkcijos yra verbuoti naujas prostitutes, kontroliuoti esamas. Ieškoti klientūros, siūlyti jiems „prekes“.

Verbavimas į prostituciją gali vykti pačiomis įvairiomis formomis. Ekspertai, dirbantys šioje srityje, bei pačios nukentėjusios aukos tvirtina, kad šiuo metu pagrindinis būdas įtraukti moteris ir merginas į sekso industriją – tai apgaulė ir pažadai. Tai daroma per skelbimus laikraščiuose (darbas, mokslas užsienyje); per internetą (skelbimai, pokalbių svetainės); per neformalius tinklus – pažįstamus ar net gimines; per specialius agentus (profesionalūs verbuotojai); per nelegalias turizmo, įdarbinimo ar mokslo užsienyje agentūras; per pažinčių tarnybas, fiktyvias santuokas; per SMS žinutes; kita.

Organizuotoje prostitucijoje tiekėjas aprūpina sąvadautoją naujomis „prekėmis“, kurios į prostitucijos verslą įsitraukia savo noru arba tampa prekybos žmonėmis aukos. (3 paveikslas)

²⁸ Barry K. The Prostitution of Sexuality.- New York: New York University Press, 1995.-p.481.

²⁹ Sudarė darbo autorė.

3 pav. Prostitucijos verslo mechanizmas, įvertinant aprūpinimą „prekėmis“³⁰

Vienu pagrindinių naujų prostitučių papildymo šaltiniu tampa šiais laikais ypatingai paplitusi prekyba žmonėmis. Kuomet kalbama apie prostituciją, daugiausia literatūroje sutinkama sąvoka „prekyba moterimis“.

Analizuojant prostituciją kaip reiškinį, kaip verslą, būtina pažymėti, kad ji yra keletu lygių:

- prostitucija, paplitusi tarp narkomanų, valkataujančių asmenų;
- laisvai veikiančios prostitutės, kurios dirba restoranuose, baruose be sąvadautojų;
- prostitutės, dirbančios su sąvadautojais.

Pirmajam lygiui priklausančių prostitučių nusikalstamos grupuotės nekontroliuoja. Antrajam lygiui priklausantys asmenys paprastai dirba be sąvadautojų kontrolės įvairiose pasilinksminimo įstaigose, o trečiajam lygiui priklausančius asmenis kontroliuoja organizuotos nusikalstamos grupuotės³¹. Galima būtų pastebėti, kad pirmi du lygiai daugiau būtų susiję su savanoriška prostitucija. Žinoma, terminas „savanoriška prostitucija“ yra sąlyginis, kadangi kaip pačios prostitutės³² teigia, jos užsiima šiuo verslu niekieno neverčiamos, tačiau ekonominių priežasčių skatinamos, kas interpretuojama kaip prievartinė paskata. Prostitucija, paplitusi tarp narkomanų, valkataujančių asmenų, galbūt daugiau būtų siejama su paleistuvyste, siekimu išgyventi, kadangi šiais atvejais pinigais atsiskaitoma už sekso paslaugas retai. Dažniau tai būna instinktų patenkinimas, natūriniai mainai (kai sekso paslaugos teikiamos už narkotikų dozę).

³⁰ Sudarė darbo autorė.

³¹ Gutauskas A. Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika // Jurisprudencija, 2003, T 49(41).-p. 5-18.

³² HernandezT. K. Sexual Harassment and Racial Disparity: The Mutual Construction of Gender and Race // Iowa Journal of Gender, Race & Justice 4, 2001.-p.5.

Trečiasis lygmuo yra sudėtingiausias ir dažnai siejamas ne tik su savanoriška prostitucija, bet ir su prievarta, kuomet sekso paslaugų teikėjais prekiaujama kaip prekėmis (prekyba žmonėmis), jie verčiami prievarta teikti šio pobūdžio paslaugas, gyvena antihumaniškomis sąlygomis, patiria pažeminimą, prievartą, smurtą (tokią išvadą leidžia drąsiai daryti atlikta masinės informacijos priemonėse publikuojama medžiaga (Lietuvos spaudoje^{33 34 35 36 37 38}, forumuose³⁹, internete uždėjus paklausą žodžiais „*confession of prostitute*“, gauta 360000 įvairių pasakojimų^{40 41}, www.youtube.com publikuojama daugybė video reportažų^{42 43 44 45 46} ir milijonai kitų istorijų). Šis lygmuo dažniausiai ir yra nusikalstamumo atspindys prostitucijoje, jei ji yra legalizuota valstybėje.

Prostitucija klasifikuojama pagal įvairius kriterijus (4 pav.)

---

³³ Prostitucijos daigai auga skurde // Sekundė. Lt, 2008-10-31. <http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=53145> [žiūrėta 2010-01-30]

³⁴ Saukienė I. Prostitučių klientams viešumas baisnesnis už bet kokią baudą. 2009 lapkričio mėn. 19 d. <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/prostituciu-klientams-viesumas-baisnesnis-uz-bet-kokia-bauda.d?id=25865579> [žiūrėta 2010-01-30]

³⁵ Valevičienė D. Pragmatizmas verčia prostituciją geidžiama profesija, 2005-12-30. <http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/pragmatizmas-vercia-prostitucija-geidziama-profesija-33932> [žiūrėta 2010-01-30]

³⁶ Sekso vergijos pančiuose - patiklios lietuvaits. 19-03-2006 // <http://www.anglija.com/Naujienos/default.asp?status=Active&cat=&fnc=9&nid=1269> [žiūrėta 2010-01-30]

³⁷ Ivaškevičius A. Aukų baimė garantuoja nusikaltėlių saugumą 2002-10-24// <http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/auku-baime-garantuoja-nusikalteliu-sauguma-3175> [žiūrėta 2010-01-30]

³⁸ Prekybos žmonėmis aukų integracija ir reintegracija į visumenę. Nukentėjusiųjų istorijos http://www.neparduodamas.lt/index.php/nukentejusiųjų_istorijos/112 [žiūrėta 2010-01-30]

³⁹ Forumas. Cosmopolitan. Lt rubrikoje „Iš vyro varpinės. Tema „Prostitucija. Ar įteisintumėte Lietuvoje prostituciją. 2007 m. http://www.cosmopolitan.lt/diskutuok/su_vaikinais/item=621&page=5&cpage=3 [žiūrėta 2010-01-30]

⁴⁰ Transchel K. Opinion: Behind the myth of the "happy hooker". GlobalPost, January 4, 2010. <http://www.globalpost.com/dispatch/worldview/091203/moldova-sex-trafficking?page=0.1> [žiūrėta 2010-01-30]

⁴¹ Marcus R. Confessions of a Teenage Prostitute . September 03, 2009 <http://www.portlandmercury.com/portland/confessions-of-a-former-teen-prostitute/Content?oid=1623030> [žiūrėta 2010-01-30]

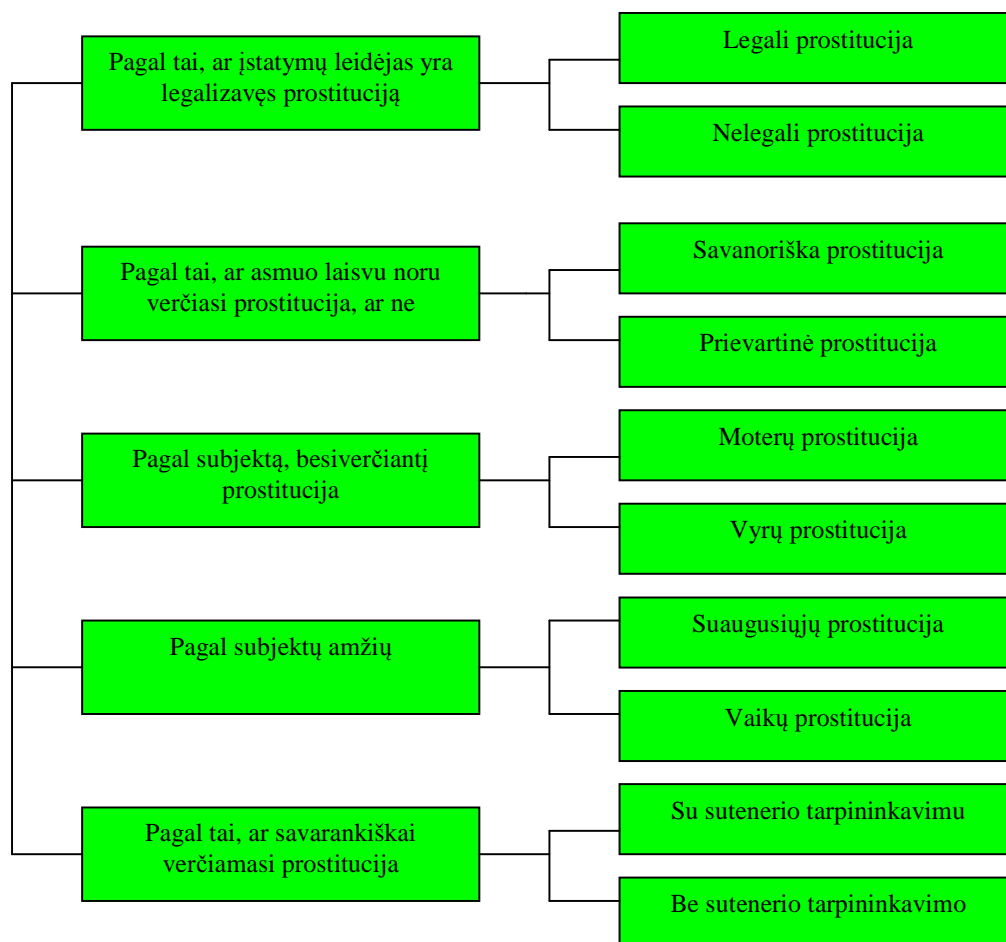
⁴² "The Yard Blues" A Reality Of Drugs And Prostitution. Part 1. <http://www.youtube.com/watch?v=Hspx7mTyDcU> [žiūrėta 2010-01-30]

⁴³ The Best Prostitute in the World (Germany). <http://www.youtube.com/watch?v=nLxDbG06Q4E> [žiūrėta 2010-01-30]

⁴⁴ Target 5: The Changing Face of Prostitution. <http://www.youtube.com/watch?v=4JKvdrjXgqc> [žiūrėta 2010-01-30]

⁴⁵ Prostitution: the dark side of Moscow-Report-EN-FRANCE24. <http://www.youtube.com/watch?v=uoMQJZNfYG4> [žiūrėta 2010-01-30]

⁴⁶ True Confessions: Tranny Prostitute. <http://www.mefedia.com/video/12432502> [žiūrėta 2010-01-30]

4 pav. **Prostitucijos klasifikavimas**⁴⁷

Visos šios rūšys gali papildyti viena kitą bei būti persipynusios tarpusavyje. Žymiai plačiau prostitucijos įvairovė atsiskleidžia grupuojant prostitutes į tam tikras rūšis.

Dažniausiai prostitutės klasifikuojamas pagal jų darbo įkainius (aukščiausio lygio arba elitinė prostitutė, vidurinio lygio, paprastai dirbanti viešnamiuose ar baruose, ir žemiausio lygio, kai klientų ieškoma gatvėse, stotyse⁴⁸) bei vietą, kur jos dirba (E.Goode, 1978⁴⁹; H.L.Surratt, 2005⁵⁰ ir kiti autoriai). Atskirais atvejais prostitucija klasifikuojama pagal sekso paslaugų teikimo priežastis (H.L.Surratt, 2005⁵¹). Labai detalią prostitucijos klasifikaciją pagal tai, kur dirba prostitutės, savo darbe pateikia

⁴⁷ Sudarė darbo autorė.

⁴⁸ Шмаров И.В. Проституция и доступность. – Москва: Юрист.Лит, 1991.-p.236.

⁴⁹ Goode E. Deviant behaviour. An interactionist approach. –New Jersey: PrenticeHall, 1978.-p. 334.

⁵⁰ Surratt H.L. The Connections of Mental Health Problems, Violent Life Experiences, and the Social Milieu of the 'Stroll' with the HIV Risk Behaviors of Female Street Sex Workers // Journal of Psychology & Human Sexuality, July, 2005.-p.23-44.

⁵¹ Surratt H.L. The Connections of Mental Health Problems, Violent Life Experiences, and the Social Milieu of the 'Stroll' with the HIV Risk Behaviors of Female Street Sex Workers // Journal of Psychology & Human Sexuality, July, 2005.-p.23-44.

H.L.Surratt (2005)⁵² (žr. 1 priedą) Ši autorė išskyrė ir tiesioginę ir netiesioginę prostituciją, į ką kiti autoriai savo darbuose dėmesio nekreipė. Be to, šioje klasifikacijoje atsispindi ir savanoriška bei prievartinė prostitucija, prostitucija, susijusi su paleistuvyste, siekiu išgyventi, papildyti savo šeimos pajamas šalia pagrindinių gaunamų pajamų.

Dažniausiai literatūroje (A.Acus, 2001; V.Bullough, B.Bullough, 1978, V.Jenness, 1990; J.O.Davidson, 1998; T.K.Hernandez, 2001; G.Scambler, A.Scambler, 1995; R.Weitzer, St.Tuch, 2002 ir kiti autoriai) sutinkama prostitucijos klasifikacija pagal veiklos būdą. Pastebima ir tai, kad taip klasifikuoja įvairių šalių mokslininkai įvairiais laikotarpiais. Remiantis tokiu kriterijumi, prostitutės skirstomos į keturias grupes - gatvių prostitutės; merginas, užsisakomas telefonu; viešųjų namų prostitutės; nepriklausomas aukštos klasės prostitutės.

Šie skirtingi prostitučių tipai atspindi jų prisitaikymą prie galimų klientų savybių.

Prostitucijos klasifikacija leidžia teigti, kad prostitucija yra labai plati sąvoka, tiksliai nusakanti ne tik pačios paslaugos pobūdį, įvardijanti jos suteikimo procesą, tačiau turinti ir galias istorines šaknis (geišos Japonijoje), svarbias socialines ir ekonomines priežastis verstis šiuo verslu, taip pat socialines, psichologines pasekmes asmenims, teikiantiems šias paslaugas, stipriai susijusi su kriminalinėmis struktūromis. Detaliai apibrėžti prostitucijos, apimančios visas pateiktas formas, neįmanoma. Detaliai galima apibrėžti kiekvieną prostitucijos formą atskirai, atskirai, remiantis atitinkamais kriterijais tirti kiekvieną formą, daryti išvadas, teikti rekomendacijas. Prostituciją galima įvardinti, **visų pirma, kaip sekso paslaugų teikimo verslą, apimantį skirtingas jo teikimo formas, kuriame prekė yra gyvas žmogus (moteris, vyras, vaikas) savo noru ar prievarta tapęs šio verslo objektu už pinigus ar kitokią materialinę naudą tenkinantis kito asmens subjekto lytines aistras.**

Šis apibrėžimas suteikia gaires kriminologiniam tyrimui. Tai reiškia, kad prostituciją Europos Sąjungoje reikia tirti kaip verslą, kurį sudaro paslauga ir jos teikimo procesas, paslaugos klientas ir jos teikėjas, priežastys, kurios skatina tapti tiek klientu, tiek teikėju. Prostitucijos veikimo mechanizmas yra sudėtingas, kur kas sudėtingesnis nei bet kurio kito legalaus verslo, todėl, kad net ir valstybėse, kuriose prostitucija yra legali, jos veikimo mechanizme galima išskirti nusikalstamų veikų elementus.

1.2. Istorinė prostitucijos raida

Prostitucija istoriškai ir kultūriškai yra paplitusi visame pasaulyje.⁵³ Prostitucijos, žinomos jau nuo III amžiaus pr.m.e., ištakos turbūt siekia dar senesnius laikus. Kai kuriuose literatūros šaltiniuose,

---

⁵² Surratt H.L. The Connections of Mental Health Problems, Violent Life Experiences, and the Social Milieu of the 'Stroll' with the HIV Risk Behaviors of Female Street Sex Workers // Journal of Psychology & Human Sexuality, July, 2005.-p.23-44.

⁵³ Jenness V. From Sex as Sin to Sex as Work: COYOTE and the Reorganization of Prostitution as a Social Problem // Social Problems, 1990, 37(3).-p. 403-420.

kuriuose analizuojama prostitucijos istorija, minima, kad 1100 – 221 m. pr. Kr. Kinijoje prostitucija įgavo institucines formas. Čžou dinastijos valdymo antroje pusėje aristokratai savo namuose laikydavo didžiulį būrį kurtizanių, muzikančių, aktorių, palydovių, eunuchų, dariusių įtaką svarbiems valstybiniam sprendimams. Tan dinastijos valdymo metais (618 – 907 m. po Kr.) galutinai susiformavo prostitučių luomas, į kurį buvo įtrauktos tiek neraštingos prostitutės, tiek subtilios kurtizanės, kurios gerai išmanė šokio meną, muziką, kūrė subtilią poeziją. Tuo metu susiformavo ir prostitučių ruošimo sistema. Mažos mergaitės būdavo arba nuperkamos, arba tiesiog pagrobiamos, atiduodamos į motėms, kurios išmokydavo profesijos pagrindų, o vėliau pakartotinai parduodavo arba į viešnamius, arba turtingiems globėjams. Šią prostitučių ruošimo sistemą perėmė ir šimtmečiais tobulino japonai, kurių geišos šiandien labiau primena puikiai paruoštas socialines darbuotojas nei prostitutės.⁵⁴

Antikos laikų Graikijoje 550 m. pr. Kr. buvo pradėti steigti viešieji namai, kurie turėjo stiprinti Atėnų socialinį klimatą ir saugoti šeimas. Prostitutės buvo skirstomos į tris pagrindines grupes: dikteriadas, auletristes ir heteras. Iš Antikos Graikijos paveldėtos ir 4 prostitucijos filosofijos formos: lesbietiškoji, sokratinė, kiniškoji, epikūrietiškoji. Šių filosofinių doktrinų autoriai (Sapfo, Sokratas, Diogenas, Epikūras) apibrėžė aukščiausios klasės heterų veiklą:

- Sapfo propagavo meilę tarp moterų;
- Sokratas – dvasinę meilę;
- Diogenas – grubią fizinę meilę;
- Epikūras – geidulingą.

Indijos devadasis, t.y. šokančios šventyklų merginos amžių amžiais ne tik dainuodavo ar šokdavo, bet ir būdavo įtraukiamos į šventyklų prostituciją. Indijoje iš esmės tai buvo vienintelės raštingos moterys. Šventykloje atliekamas lytinis aktas įgaudavo religinio ritualo reikšmę, o pajamos atitekdavo šventykloms.

Viduramžiais padėtis pasikeitė. Prostitucija nebuvo uždrausta, ji nebuvo apibrėžiama kaip kriminalinis nusikaltimas, tačiau niekinantis požiūris į bet kokius kūniškus malonumus pavertė ją žeminančia veikla, kuri buvo traktuojama kaip neišvengiamas blogis⁵⁵, tačiau prostitucija buvo toleruojama ir palaikoma atskirų miestų valdžios elito. Prostitutės buvo laikomos visaverčiais bendruomenės nariais. Vokietijoje prostitutės buvo kviečiamos į vestuves, Lione jos viešai dalyvaudavo miestų procesijose ir šventėse.

Tokį prostitučių statusą pirmiausiai lėmė dvasininkijos požiūris į šį reiškinį. XIV a. buvo manoma, kad prostitucija yra mažesnis blogis nei nekaltų merginų ar ištekėjusių moterų prievartavimas. Tuo

⁵⁴ Acus A. Marginalinės grupės tapsmas (sociologiniai prostitucijos tyrinėjimai) // Sociologija, 2001, Nr.3-4.-p.56-67.

⁵⁵ Acus A. Marginalinės grupės tapsmas (sociologiniai prostitucijos tyrinėjimai) // Sociologija, 2001, Nr.3-4.-p.56-67.

laikotarpiu lytiniai santykiai su prostitute nebuvo traktuojami kaip neištikimybės žmonai faktas. Buvo manoma, kad prostitucija netgi savotiškai palaikė šeimose vyraujančią tvarką. Katalikiška bažnyčia leido vyrų seksualinę energiją nukreipti į viešuosius namus, nes kitu atveju ji būtų pavojinga: lytinis geismas, orientuotas į padurias moteris, galėjo virsti prievarta, moters garbės išniekinimu ir santuokinės neištikimybės skandalais, dažnai lydymais smurto.⁵⁶

Vėlyvaisiais viduramžiais ir Renesanso epochoje oficialiai sankcionuoti ir kontroliuojami raudonųjų žibintų kvartalai egzistavo daugelyje didelių Europos miestų. Prostitucija buvo viena pelningo verslo atmainų, kurią toleravo ir kontroliavo miesto valdžia. Viešieji namai priklausė miesto valdžiai ir buvo jos administruojami. Aukciono būdu buvo parduodamos viešųjų namų prižiūrėtojų teisės, ir tai miestui atnešdavo papildomų finansų. Tokių sandorių dokumentai buvo aptikti Strasbūre (1469), Miunchene (1433), Sevilijoje (1469) ir Tulūzoje (1296). Viešnamių valdytojai apmokestindavo prostitutas už kambarių nuomą ir paimdavo didelę jų uždarbio dalį. Miesto valdžia priversdavo viešnamių administratorius laikytis specialių nurodymų, susijusių su šių įstaigų darbo laiku ir klientūros apribojimais. Taip pat miesto valdžia reikalavė, kad šios įstaigos būtų uždaromos religinių švenčių metu, o dvasininkai, žydai ir vedę vyrai negalėtų būti jų klientai.⁵⁷

XVI a. viduryje prostituciją pradėta vertinti kaip nusikaltimą, o daugelis anksčiau veikusių oficialių viešnamių. Tačiau daugėjo nepriklausomų prostitučių, kas rodė, kad iš esmės keičiasi klientų skonis: vyrai daugiau nebenori eiti į viešuosius namus ir būti kartu su gana pavojinga klientūra, kurios dauguma - kareiviai. Karinių dalinių formavimasis modernioje valstybėje labai stipriai paveikė prostituciją kaip socialinį reiškinį.

Didžiausia grėsmė buvo laikomas naujas prostitučių tipas – kurtizanės. Šios moterys pasiūlydavo ne tik seksą, bet ir erotiką – elegantiškus, išbaigtus ir profesionalius lytinio gyvenimo malonumus. Kurtizanės buvo apmokamos brangiau nei viešnamių prostitutės ar karinių dalinių palydovės. Šios privilegijuotos moterys daug laimėjo iš prostitucijos kriminalizavimo, nes buvo laisvos verslininkės ir jų nekontroliavo viešnamių taisyklės.

Iki 1720 metų beveik visuose Europos miestuose buvo priimti teisės aktai, smerkiantys prostituciją ir leidžiantys įkalinti moteris, tačiau apie 1730 metus dorovės saugotojų veikla nuslopo.

XX a. pirmoje pusėje labai veiksminga prostitucijos kontrolės priemonė buvo socialinė sifilio isterija. Nerimas dėl galimo venerinių ligų protrūkio ypač padidėjo tarpukariu.

XX a. pabaigoje susiduriama su visiškai kitokiu požiūriu ir vertinimu. Šeštojo dešimtmečio seksualinė revoliucija pralaužė daug ledų lytinio gyvenimo srityje. Tai palietė ir prostituciją. Pavyzdžiui,

---

⁵⁶ Norman D. Europe: A History. Oxford: Oxford University Press, 1996. -p. 413.

⁵⁷ Bullough V., Bullough B. Prostitution: An Illustrated Social History. New York: Crown Publishers, 1978.-p.214.

1967 m. Vokietijoje - Hamburge, o vėliau Bonoje, Kelne, Štutgarte ir Miunchene įsteigti erotikos centrai, kurie leidžia išvengti trečio asmens (sąvadautojų) dalyvavimo komerciniame sekse.

Pastebima ir tai, kad prostitucija nyksta iš viešojo gyvenimo. Ji mažiau pastebima, nes atsirado kitų komercinio sekso pasiūlos būdų – iškvietimai į namus telefonu, merginų palydos užsakymai, masažo kabinetų augimas ir pan. Visa tai nustumia šią verslo sritį į pogrindį. Be to, prostitučių klientai irgi linkę vengti tokių santykių viešinimo.⁵⁸

Apibendrinant prostitucijos apžvalgą istorijos kontekste, galima teigti, kad istorijoje, neskaitant atskirų Kinijos istorijos periodų, prostitucija buvo savanoriška verslo forma, kuria moterys užsiimdavo ne tik dėl pinigų, bet ir dėl atitinkamos socialinės padėties. Jau vien tai, kad atskirose visuomenėse, ypač tolimųjų rytų tautose, prostitutės buvo raštingos, išsilavinusios moterys rodo, kad jų statusas tuo metu buvo labai gerbiamas. Šių dienų visuomenėse prostitutė laikoma degraduojančia ar degradavusia moterimi, žemesne visuomenės kasta. Be to, šių dienų prostitucija turi neigiamą kriminalinį atspalvį, kurį suteikia verbavimo į prostituciją formos, prekyba žmonėmis, prievarta ir smurtas.

1.3. Prostitucijos kaip verslo egzistavimo prielaidos ir pasekmės

Šių dienų prostitucija glaudžiai siejama su prekybos žmonėmis sistema. Sunku įvertinti, kuris reiškinys yra kurio padarinys, tačiau akivaizdu tai, kad prekybos žmonėmis sistema yra prostitucijos verslo tiekimo šaltinis.

Prekybos žmonėmis, ypač moterimis, plitimą skatina besiplėtojanti išsivysčiusių šalių sekso ir pasilinksminimų industrija, kurios vietinė „darbo rinka“ negali ar nenori užpildyti, t.y. procesą veikia ir išstumiantys iš šalių veiksniai, ir pritraukiantys – pigios seksualines paslaugas teikiančios „darbo jėgos“ paklausa⁵⁹.

Tarptautinės migracijos organizacijos (2004)⁶⁰ atliktame tyrime labai aiškiai suklasifikuotos prostitucijos prielaidos -ekonominės – socialinės, kultūrinės – vertybinės, neigiama visuomenės informacijos priemonių visuma, komercinės, vyrų atsakomybė už prostituciją, teisiniai - nepilnai veikiantys įstatymai, reglamentuojantys prostituciją.

H.McGee ir kt. (2002)⁶¹ išskiria ir tokias prostitucijos prielaidas kaip lyčių nelygybė, socialinė atskirtis, priklausomybė nuo narkotikų bei alkoholio, prekyba žmonėmis, smurtas šeimoje, rasizmas ir t.t.

---

⁵⁸ Ringdal N. Love for Sale: a global history of prostitution // The Independent, 19 November 2004.

⁵⁹ Okólski M. Trafficking in women in the Baltic states: sociological module. In: Trafficking and Prostitution in the Baltic States: Social and Legal Aspects, IOM Helsinki, Finland, 2001.-p.93-148.

⁶⁰ Prekyba moterimis: problemos, sprendimai, žvilgsnis iš vidaus.-Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija. Socialinių tyrimų institutas, 2004.-p.78.

⁶¹ McGee H., et al The SAVI Report: Sexual Abuse and Violence in Ireland. - Dublin: Liffey Press, 2002.-p.8.

Pats autorius teigia, kad šios prielaidos gali būti tiesioginės prostitucijai veikti, tačiau jos taip pat gali būti ir susijusios su šia veikla.

M.Farley (2002)^{62 63 64}, kuri labai daug tyrinėja ir rašo apie prostituciją, teigia, kad ištraukimo į prostituciją prielaidos slypi ne tik ekonominiuose faktoriuose. Jaunų merginų ir moterų ištraukimą į prostituciją sąlygoja smurtas ir prievarta šeimoje, bėgimas iš namų, t.y. netinkamas klimatas šeimoje, nepasidavimas auklėjimui, netinkamos sąlygos gyventi ar jų iš viso nebuvimas. Šią problemą ši autorė apibrėžia ir plačiai tiria bei analizuoja ne viename konkrečiame visuomenės sluoksnyje. Ji tiria tiek pasiturinčias, tiek ir vargingai gyvenančias šeimas, padurias bei asocialias šeimas. Jos tyrimų rezultatai leidžia teigti, kad į prostituciją ištraukia merginos, moterys iš visų socialinių sluoksnių be išimčių ir tai sąlygoja tos pačios priežastys. Pastebėta tendencija, kad iš vargingesnių šeimų moterys ieško papildomų pajamų, yra sąlygotos prievartos šeimoje, netinkamų gyvenimo sąlygų. Iš pasiturinčių šeimų merginos ištraukia į prostituciją dėl įdomumo, paleistuvystės, poreikio narkotikams ir t.t. Tačiau tų priežasčių konkrečiai priskirti vienam ar kitam sluoksniui negalima. Jos varijuoja tarp sluoksnių.

A.Dworkin ir J.Macleod (2006)⁶⁵ atliko tyrimą ir apklausė 200 žmonių, priklausančių skirtingiems socialiniams sluoksniams. Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti žmonių nuomonę apie prostitucijos prielaidas. Be jau kitų autorių minėtų prielaidų, tyrimo ataskaitoje pažymimos tokios prielaidos kaip alternatyvų neturėjimas, šeimos prostitucijos istorija, paklausa, visuomenės požiūris, šeimų iširimasis, psichikos sutrikimas, įtakos disbalansas, poreikis seksui.

Kokios bebūtų ištraukimo į prostituciją priežastys, mokslininkai vieningai priėjo išvados, kad prostitucija – savanoriška ar prievartinė – kenkia sekso paslaugų teikėjoms ir teikėjams.⁶⁶

Tokie autoriai kaip R.Parriott (1994)⁶⁷, J.Miller (1995)⁶⁸ pateikia labai panašius savo tyrimus rezultatus, kuriuose kaip pagrindinė prostitucijos pasekmė įvardijamas smurtas prieš prostitutes.

M.A.Baldwin (1999)⁶⁹, K.Barry (1995)⁷⁰, D.Boyer, L.Chapman ir B.K.Marshall (1993)⁷¹, A.Dworkin (2000)⁷², M.Farley, I.Baral, K.Kiremire, L. Sezgin, F.Spiwak ir T.Taylor (1998)⁷³,

---

⁶² Farley M. Witnessing Prostitution. Speech at International Day of No Prostitution.- California: Berkeley, October 5, 2002.- p.51.

⁶³ Farley M. Prostitution and Sexual Violence (Keynote) Nebraska Sexual Abuse/Domestic Violence Coalition. -Lincoln, Nebraska. September 25, 2002.-p.36.

⁶⁴ Farley M. Escort Prostitution for Teenage Girls: Job Opportunity or Sexual Abuse? (keynote speech) Iowa Gender-Specific Services Task Force. Ames, Iowa. May 17, 2002.-p.98.

⁶⁵ Dworkin A., Macleod J. What causes prostitution, 2006.

http://www.chaste.org.uk/public_documents/causesofprostitution.pdf [žiūrėta 2010-01-28]

⁶⁶ Farley M. Prostitution: Factsheet on Human Rights Violations // International Congress on Women's Health Issues, University of California College of Nursing, San Francisco, 2000.-p.1-28.

⁶⁷ Parriott R. Health Experiences of Twin Cities Women Used in Prostitution. Unpublished survey initiated by WHISPER, Minneapolis, 1994.-p.69.

⁶⁸ Miller J. Gender and Power on the Streets: Street Prostitution in the Era of Crack Cocaine // Journal of Contemporary Ethnography, 1995.-p. 23: 427-452.

D.M.Hughes (1999)⁷⁴, J.Raymond (1998)⁷⁵, R.Valera (1999)⁷⁶ ir kiti tyrinėjo, dokumentavo ir analizavo seksualinį ir fizinį smurtą, kurį patiria moterys prostitucijoje. Jų tyrimų rezultatai rodo, kad 70 proc. moterų prievartaujamos, 65 proc. patiria fizinį kliento smurtą, 66 proc. patiria smurtą iš savo sąvadautojų.

Smurtas prieš moterį yra apčiuopiama, lengvai pastebima, matoma ir įvertinama prostitucijos pasekmė, tačiau ši pasekmė sąlygoja dar ir psichologines problemas, kurios, kaip teigia H.L Schwartz. (2000)⁷⁷ ir G.Pheterson (1996)⁷⁸, yra nematomos, užslėptos. Šie autoriai pastebi, kad be smurto moterims psichologines problemas kelia tai, kad jos yra paverčiamos daiktais, skirtais vyrų lytinei aistrai ir tiek normaliems, tiek ir iškreiptiems lytiniais poreikiams tenkinti. Autoriai pasrebi, kad prostitucija ir seksualinis liberalizmas, kurį gina vyrai, neturi nieko bendro, kadangi seksualinis liberalizmas išskiriamas tik iš vyrų pusės. Moteris šiuo atveju yra išnaudojama, jos kūno dalys yra tarsi „padalinamos“ į tinkamas prostitucijos verslui ir netinkamas, kurios tarsi atskiriamos nuo jos visos visumos. Toks vidinio atmetimo procesas sąlygoja somatinę disociaciją netgi tose prostitucijos formose, kuriose fizinio kontakto nėra.

Prostitucijoje nuolatinis kūno smurtas sąlygoja pasibjaurėjimą ir retraumatizaciją. Netgi palikusios šį verslą moterys dažnai, būdamos su nuolatiniu partneriu, jaučia seksualinę disfunkciją, kuomet jausmai yra atskirti nuo lytinio akto. Tokios moterys paprastai partnerį traktuoja kaip eilinį klientą.

Be fizinių smurto, psichologinių bei emocinių problemų ir diskomfortų, prostitucija sąlygoja ir socialines problemas. Socialinės pasekmės yra mažiau pastebimos, todėl jas „apčiuopti“ ir įvertinti yra kur kas sunkiau. Jeigu psichologinė prostitucijos žala nesuvokiama, neįmanoma jos šalinti ar gydyti. A.Cotton ir C.Forster (2000)⁷⁹ atliko įvairių straipsnių ir tyrimų publikacijų analizę ir nustatė, kad 11 iš 14 1995 metais publikuotų tekstų prostitucijos reiškinį vengė įvardinti kaip prostituciją. Pastebėta, kad minint

---

⁶⁹ Baldwin M.A. A Million Dollars and an Apology: Prostitution and Public Benefits claims // Hastings Women's Law Journal, 1999.-p.10:189-224.

⁷⁰ Barry K. The Prostitution of Sexuality.- New York: New York University Press, 1995.-p.69.

⁷¹ Boyer D., Chapman L., Marshall B.K. Survival Sex in King County: Helping Women Out. Report Submitted to King County Women's Advisory Board. Seattle: Northwest Resource Associates, 1993.-p.312.

⁷² Dworkin A. Scapegoat: The Jews, Israel, and Women's Liberation. New York: Free Press, 2000.-p.87.

⁷³ Farley M., Baral I., Gonzales K., Kiremire M., Sezgin U., Spiwak F., Taylor T. Prostitution: Health Consequences of Physical Violence and Psychological Trauma. Paper presented at 11th International Congress on Women's Health Issues, University of California College of Nursing, San Francisco, CA. January 28, 2000.-p.36.

⁷⁴ Hughes D. M. Pimps and Predators on the Internet-Globalizing the Sexual Exploitation of Women and Children. Kingston, Rhode Island: The Coalition Against Trafficking in Women, 1999.-p.98.

⁷⁵ Raymond J. Prostitution As Violence Against Women: NGO Stonewalling in Beijing and Elsewhere. Women's Studies International Forum, 1998.-p. 21, 1-9.

⁷⁶ Valera R. Street Prostitution, Violence, and Post-Traumatic Stress Disorder in Washington, D.C. Master of Arts Thesis submitted to Graduate School of Department of Health Education of University of Maryland. University of Maryland, College Park, 1999.-p.98.

⁷⁷ Schwartz H.L. Dialogues with Forgotten Voices: Relational Perspective on Child Abuse Trauma and Treatment of Dissociative Disorders. New York: Basic Books, 2000.-p.36.

⁷⁸ Pheterson G. The Prostitution Prism. Amsterdam: Amsterdam University Press, 1996.-p.69.

⁷⁹ Cotton A., Forster C. Pornography and Prostitution: A Survey of Psychology of Women Texts. Paper presented at Association for Women in Psychology 25th Annual Meeting. Salt Lake City, Utah March 10, 2000.-p.126.

prostituciją, ji analizuojama arba kaip “feministinis debatas” arba kaip darbas. B.Bullough ir V.Bullough (1996)⁸⁰ pastebėjo, kad kalbant apie prostitutas tokio pobūdžio leidiniuose, jos traktuojamos kaip paprasčiausiai kitos kategorijos darbuotojos su specialiomis problemomis ir poreikiais.

Psichologijos ir sveikatos moksluose dažnai daromos prielaidos, kad prostitucija yra profesinis pasirinkimas⁸¹. Supratimas, kad prostitucija yra darbas, suteikia pagrindą minimizuoti jos žalą. Istoriskai buvo išskirta daug medicininių, psichologinių ir „seksologinių“ teorijų, kurių pagrindu prostitucijos žala buvo ne tik „užslėpta“, nematoma, bet kurios ir teigė, kad moterys pačios yra kaltos dėl jų viktimizacijos.

XX amžiaus 9 dešimtmetyje psichologinėje literatūroje pasirodė teorijos, kad prostitutės yra mazochistės. K.MacVicar ir M.Dillon (1980)⁸² savo darbuose teigė, kad prostitučių mazochizmas sąlygojo smurtą ir prievartą prieš jas, o F.Rosiello (1993)⁸³ teigė, kad mazochizmas yra būtinas prostitutės savęs suvokimo elementas. I.Vanwesenbeeck, R.de Graaf, G. van Zessen, C.J.Straver ir J.H.Visser (1995)⁸⁴ teigė, kad moterys prostitucijos versle rizikuoja ir supranta šią riziką, pasinaudodamos adrenalinu, jos provokuoja savo sąvadautojus bei klientus žiauriam elgesiui, nukreiptam prieš jas pačias. Vėliau teorijos apie prostitučių mazochizmą buvo atmetos dėl įrodymų trūkumo (M.Koss et al., 1994)⁸⁵.

J.Reingardė (2009)⁸⁶ savo straipsnyje analizuoja mintis, kad prostitucija aiškinama kaip darbas, kaip ir visi kiti, kad prostitucija – tai savanoriškas karjeros pasirinkimas, kad prostitucija – tai asmeninis intymus aktas, ikūnijantis moterų seksualinį išsilaisvinimą, prostitutės galinčios pačios nustatyti seksualines ir ekonomines sąlygas bendraudamos su klientais, prostitutės ir sąvadautojo santykiai yra abipusiai naudingi verslo mainai, kuriuos moterys pasirenkančios laisva valia. Tačiau ir ši autorė pastebi, kad tokius argumentus pateikia liberalūs mąstytojai, siekiantys, kad prostitucija būtų legalizuota. Kalbėjimas apie prostituciją kaip apie eilinį darbą, savanorišką pasirinkimą nėra adekvatus. Moterims, kurios buvo patekusios į prostitucijos tinklą, tai neturi nieko bendra su laisvu pasirinkimu ar karjera.

Be psichologinių, fizinių problemų, literatūroje išskiriamos ir ekonominės, medicininės prostitucijos pasekmės.

---

⁸⁰ Bullough B., Bullough V. Female Prostitution: Current Research and Changing Interpretations. *Annual Review of Sex Research*, 1996.-p. 7: 158-180.

⁸¹ Deren S., Sanchez J., Shedlin M., Davis W.R., Beardsley M., Des-Jarlais D., Mille, K. HIV Risk Behaviors among Dominican Brothel and Street Prostitutes in New York City. *AIDS Education and Prevention*, 1996, 8: 444-456.

⁸² MacVicar K. and Dillon M. Childhood and Adolescent Development of Ten Female Prostitutes. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 1990.-p. 19: 145-159.

⁸³ Rosiello F. The Interplay of Masochism and Narcissism in the Treatment of Two Prostitutes. *Contemporary Psychotherapy Review*, 1993.-p. 8: 28-43.

⁸⁴ Vanwesenbeeck I., de Graaf R., van Zessen G., Straver C.J. & Visser J.H. Professional HIV Risk Taking, Levels of Victimization, and Well-Being in Female Prostitutes in the Netherlands. *Archives of Sexual Behavior*, 1995.-p. 24: 503-515.

⁸⁵ Koss M., Goodman A., Browne L., Fitzgerald G., Keita G., Russo N. No Safe Haven. Washington, D. C.: American Psychological Association, 1994.-p.147.

⁸⁶ Reingardė J. Kas jis, prostitucijos klientas? *Bernardinai.lt* rubrika Sankirtos, 2009-11-23 //

<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-11-23-jolanta-reingarde-kas-jis-prostitucijos-klientas/35812/print> [žiūrėta 2010-01-30]

Bet kurioje legalizuotos ar reguliuojamos prostitucijos sistemoje valstybė finansiškai pelnosi iš moterų ir mergaičių seksualinio išnaudojimo. Sąmokslas ir valstybių politinės valios trūkumas sukurti adekvačius įstatymus ir užtikrinti policijos spaudimą suteikia juridinį leidimą išnaudoti bei daryti seksualinę prievartą prieš moteris nematoma.

Lyčių nelygybė yra neatsiejama nuo prostitucijos skatinimo ir normalizavimo. Puoselėjama valstybės įstatymuose vyro teisė pirkti moterį yra tiesioginis prieštaravimas visuomenei, pagrįstai lyčių lygybe. Požiūrio, kad kai kurios moterys turi būti prieinamos prekės vyrų seksualiniams poreikiams tenkinti plėtojimas, reiškia sukurti moterų grupę, kuri yra pašalinta iš tarptautiniais Žmogaus teisių įstatymais ginamųjų tarpo.

Prostitucija ir prekyba žmonėmis skatina seksizmą ir rasizmą, kadangi vyrai yra skatinami žiūrėti į moteris iš neturtingesnių užsienio šalių kaip į menkesnes, kaip „kitas“ ir kaip teisėtus išnaudojimo objektus.

Apibendrinant šį poskyrį, darytina išvada, kad mokslinėje literatūroje įvairūs autoriai ir mokslininkai sutaria dėl prostitucijos prielaidų, vieningai nustato, kodėl moterys, mergaitės, vyrai įsitraukia į šį verslą, tačiau labai priešingai vertina prostitucijos pasekmes. Tie autoriai, kurie prostituciją interpretuoja neigiamai, vertina ją kaip kriminalinę veiklą, aiškiai formuluoja ir pateikia jos sąlygojamas pasekmes sekso paslaugų teikėjai ar teikėjui, organizuotam nusikalstamumui, valstybei (nesvarbu, ar prostitucija joje legalizuota ar ne). Ir visos šios pasekmės turi neigiamą atspindį. Prostitucijos šalininkai, t.y. kritikai, kurie gina prostituciją kaip vyro seksualinės elgsenos liberalumą, pateikia daugybę argumentų, kuriais teigia, kad dėl emocinių, psichologinių problemų, fizinio smurto, kaltos ar kalti patys sekso paslaugų teikėjai, kurie provokuoja tokį elgesį prieš juos. Nors šie kritikai aršiai gina savo argumentus, įrodymų jiems trūksta, todėl prieinama išvada, kad prostitucija kuria neigiamas emocines, fizines, psichologines, medicininės pasekmes, kurios neatperka sekso paslaugų teikėjams už jų paslaugas mokamų pinigų. Žinoma, organizuoto nusikalstamumo struktūroms, atskiroms vyriausybėms ši verslo forma neša didžiulę ekonominę naudą, kuri tuose sluoksniuose nevertinama per kitų pasekmių prizmes.

Atlikus prostitucijos kaip nusikaltimo prielaidų analizę, darytina išvada, kad prostitucija kaip veikla yra labai gerai organizuota sistema, kuri nors atskirose valstybėse veikia kaip legali veikla, tačiau tuo pačiu metu talpina savyje daugybę nusikaltimo elementų, visų pirma, tokių kaip prekyba žmonėmis, verbavimas apgaule, smurtas ir t.t.

Atlikta analizė leidžia teigti, kad prostitucija atskirose jurisdikcijose yra legali, kitose – nelegali. Tai tiek individualus, tiek ir grupinis verslas. Tai tiek savanoriškas įsiliejimas į veiklą, tiek prievarta. Prostitucija kaip reiškinys apima labai daug niuansų, kurie apsunkina pateikiant vienareikšmišką jos

apibrėžimą bei veiklos mechanizmą. Tai, bet kuriuo atveju, daugialypė veikla, turinti paslaugos charakteristikų, analizuojama per organizuoto nusikalstamumo ekonomikos teoriją, glaudžiai susijusi su socialiniais, medicinos mokslais, teisine aplinka.

Analizuojant prostituciją atskiroje geografinėje teritorijoje, būtina įvertinti jos prielaidas, paplitimo mastą, legalumą, paslaugos teikimo procese dalyvaujančius asmenis. Visi šie aspektai antroje šio darbo dalyje bus analizuojami Europos Sąjungos kontekste.

2. PROSTITUCIJOS KAIP NUSIKALTIMO CHARAKTERIZAVIMAS EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBĖSE

Šiame skyriuje, pateikus kriminologinio tyrimo metodiką, naudojant pasirinktus tyrimo metodus, bus tiriamas ir analizuojamas prostitucijos paplitimo mastas Europos Sąjungos valstybėse narėse pagal pasirinktus kriterijus.

2.1. Kriminologinio tyrimo metodika

Kriminologijoje prostitucijos tyrimai yra vieni aktualiausių dėl šio nusikaltimo paplitimo mastų ir jo legalizavimo klausimų problematikos. Prostitucija legalizuota ne visose ES valstybėse narėse, todėl teisinės jos kontrolės priemonės skiriasi atskirose juridinėse erdvėse. Tam, kad suprasti, kas dalyvauja prostitucijos versle ir kokios klientų grupės aptarnaujamos bendroje gyventojų charakteristikoje, skirtingų disciplinų mokslininkai ginčijasi, kurie parametrai turėtų būti vertinami ir kokie duomenys, iš kokių šaltinių turėtų būti renkami, kad iš arčiau būtų galima išvelgti šios industrijos peripetijas.

Šiame darbe atliekamas pažintinis kriminologinis tyrimas, kuriame surenkama ir apibendrinama informacija apie tiriamą objektą moksliniame lygmenyje ir pateikiamos prielaidos tolimesniems tyrimams. Tai rūšinis kriminologinis tyrimas, kadangi tiriama viena nusikaltimo rūšis – vertimasis prostitucija bei sąvadavimas, įvertinant prekybos moterimis indėlį į šį nusikaltimą.

Tyrimas atliekamas tarptautiniu mastu, nes prostitucija tiriama skirtingose Europos Sąjungos valstybėse narėse.

Remiantis akademinė literatūra⁸⁷, kurioje pateikiami ir analizuojami kriminologijos tyrimo metodai, šiame darbe naudojami šie metodai:

1. Dokumentų analizė. Tyrimo eigoje naudojama tradicinė dokumentų analizė – įsigilinama į kiekvieną tiriamą dokumentą, išskiriama jo esmė, dominantys aspektai, formuluojamos išvados, apibendrinimai, atliekama dokumento interpretacija.
2. Kriminologinė statistika. Šis metodas naudojamas prostitucijos paplitimui fiksuoti atskirose šalyse, intensyvumo lygio palyginimui bei analizei. Geografinė bei demografinė statistika naudojama prostitucijos paplitimo demografinių bei geografinių žemėlapių sudarymui.

Analizuojant kriminalinę statistiką, pastebima, kad European Law Enforcement Organisation (Europol)^{88 89} veiklos bei tyrimų ataskaitose pateikia labai mažai informacijos apie tiriamą reiškinį.

⁸⁷ Jupp V. *Methods of Criminological Research*. –London: Routledge, 1993.-p.14.

⁸⁸ Trafficking in human beings in the European Union: A Europol perspective, June 2009.

http://www.europol.europa.eu/publications/Serious_Crime_Overviews/Trafficking%20in%20Human%20Beings%20June%2009.pdf [žiūrėta 10-05-2010]

Ataskaitose vos keliais sakiniais, be konkrečių statistinių duomenų aprašoma situacija Europos Sąjungos valstybėse narėse.

Kur kas plačiau analizuojamą reiškinį visos Europos Sąjungos mastu tiria European Network HIV/STI Prevention and Health Promotion Among Migrant Workers organizacija – TAMPEP⁹⁰. Nors pagrindinė šios organizacijos bei veiklos tyrimų tematika yra seksualinių paslaugų industrijos bei sveikatos tyrimų sąsajos, jos ataskaitose pateikiami naujausi duomenys apie prostitucijos industriją ES. Naujausi rasti duomenys apie tiriamą reiškinį datuojami 2008 metais. Naujesnės informacijos rasti nepavyko.

Kriminologinio tyrimo hipotezės:

- H1 – Prostitucija labiausiai paplitusi senosiose ES valstybėse narėse, turinčiose didžiausią prostitučių skaičių.
- H2 - Savo noru dalyvaujančios prostitucijos versle moterys dažniausiai šio amato imasi tik kraštutiniu finansiniu atveju.
- H3 - ES valstybėse narėse leidžiama verstis prostitucija su tam tikrais apibojimais, tačiau praktikoje prostitucija dažniau yra valstybių šešėlinės ekonomikos dalis, kuriai būdinga kriminalinė veikla, smurtas, prievarta;

Tyrimo metu naudojamos kriminologinio tyrimo charakteristikos:

1. Atributiniai požymiai (tautybės, valstybės, regionai, lytis, amžius).
2. Vidurkio skaičiavimas.

Šiame tyrime, remiantis Brussa L. (2009)⁹¹, Europos Sąjungos valstybės suskirstomos į keturis Europos regionus:

1. **Šiaurės regionas** – Danija, Estija, Suomija, Vokietija, Latvija, Lietuva ir Jungtinė Karalystė (JK);
2. **Rytų regionas** – Austrija, Čekija, Vengrija, Lenkija ir Slovakija;
3. **Vakarų regionas** – Belgija, Prancūzija, Liuksemburgas ir Nyderlandai;
4. **Pietų regionas** – Bulgarija, Graikija, Italija, Slovėnija, Rumunija, Ispanija ir Portugalija

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad minėtoje klasifikacijoje neišskiriamos keturios ES šalys narės - Kipras, Airija, Malta, Švedija. Tai rodo, jog šios šalys nepateikia atskirų rodiklių analizuojama tema, kas apsukina tyrimo eigą ir rezultatų analizę.

---

⁸⁹ EU organized crime threat assessment. Europol Corporate Communications.-The Netherlands, 2009.-p.2.

⁹⁰ European Network HIV/STI Prevention and Health Promotion Among Migrant Workers.
<http://tampep.eu/documents.asp?section=reports> [žiūrėta 10-05-2010]

⁹¹ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.-p.3.

Kituose šio skyriaus poskyriuose išskiriami ir analizuojami tokie prostitucijos reiškinių paplitimo rodikliai kaip jos legalizavimas, geografinis paplitimas, demografinis pasiskirstymas, taip pat išskiriamos prostitucijos ES valstybėse narėse reiškinių prielaidos bei pasekmės.

2.2. Prostitucijos plitimo Europos Sąjungos valstybėse prielaidos

Per pastaruosius dvidešimt metų prostitucijos paplitimo mastai Europoje kito, visų pirma, dėl Sovietų Sąjungos žlugimo, kas atvėrė buvusiosioms Sovietinėms Respublikoms sienas į Vakarų Europą, o antra dėl pačios Europos Sąjungos ekspansijos. Didžiausias plėtros etapas įvyko 2004 metais, kuomet prie ES prisijungė Vidurio, Rytų Europos bei Baltijos šalys. Šiame etape į ES įstojo net dešimt valstybių. Vėliau – 2007 – metais prie ES prisijungė Vengrija bei Rumunija. Tokia ES geografinė ekspansija pakeitė ir prostitucijos plitimo kryptis bei mastus.⁹²

Analizuojant prostitucijos plitimo prielaidas, vertinami tokie reiškiniai kaip komunizmo žlugimas, moterų skurdas, ES migracijos apribojimai, tarptautinis organizuotas nusikalstamumas, taip pat prostitucijos paklausa.

Rombola M. (2009)⁹³ pažymi, kad žlugus Sovietų Sąjungai ir kartu komunizmo režimui, buvusiose Sovietų Sąjungos respublikose paplito skurdas, socialinė nelygybė, šešėlinė ekonomika, korupcija, konfliktai tarp įvairių socialinių ir įtakos grupių, kas tuo metu tose valstybėse tapo norma. Tokie reiškiniai mažino pragyvenimo lygį, didžioji visuomenės dalis atskirose valstybėse skurdo, didėjo bedarbystė, kuri palietė ne tik vyrus, bet ir moteris.⁹⁴ Statistikos šaltiniai byloja, kad bendrame bedarbių skaičiuje moterų bedarbystė siekė 70-80 proc.⁹⁵ Tai skatino moteris ne tik ieškoti alternatyvių pragyvenimo šaltinių, bet ir priimti rizikingus pasiūlymus, susijusius su darbu užsienyje.⁹⁶ ⁹⁷ Tuo labai pasinaudojo prekeiviai žmonėmis ir iš buvusio Sovietinio bloko į Vakarų Europą pradėjo plūsti imigrantės moterys, darbinamos

---

⁹² Granville J. From Russia without Love: The "Fourth Wave" of Global Human Trafficking, // Demokratizatsiya, 2004, Vol.12, Is. 1.-p.147-155.

⁹³ Rombola M. The Causes of the High Rate of Sex Trafficking from Central and Eastern European Nations to Western Europe. Unpublished Research Report Submitted to The University of Sydney, 2009.-p.36.

⁹⁴ Vocks J., Nijboer J. The Promised Land: A Study of trafficking in Women from Central and eastern Europe to the Netherlands, cituota Rombola M. The Causes of the High Rate of Sex Trafficking from Central and Eastern European Nations to Western Europe. Unpublished Research Report Submitted to The University of Sydney, 2009.-p.12.

⁹⁵ Hughes D. The 'Natasha' Trade: The Transnational Shadow Trade of Trafficking in Women // Journal of International Affairs, 2000, Vol. 53, Is. 2.-p. 8-15.

⁹⁶ Lazaridis G. Trafficking and Prostitution: The Growing Exploitation of Migrant Women in Greece // European Journal of Women's Studies, 2001, Vol. 8.-p. 67.

⁹⁷ Rombola M. The Causes of the High Rate of Sex Trafficking from Central and Eastern European Nations to Western Europe. Unpublished Research Report Submitted to The University of Sydney, 2009.-p.36.

Vakarų Europos valstybių viešnamiuose, baruose ir t.t.. Dalis tų moterų dirbo savo noru, neturėdamos jokio kito pasirinkimo, kita dalis buvo verčiama tokį darbą dirbti prievarta.⁹⁸

Europos Sąjunga gana stipriai riboja imigraciją į valstybes nares, todėl toks ribojimas ne ES valstybių narių piliečiams yra rizika pasinaudoti nusikaltėlių paslaugomis tam, kad įvažiuoti į ES teritoriją. Tokia proga labai pasinaudojo nusikalstamumo tinklai, kurie suteikė galimybes visiems norintiems imigruoti į ES ir tokiu būdu prekyba žmonėmis pamažu virto į kur kas pelningesnę verslą – moterų transportavimą į sekso paslaugų industriją. Tokiu būdu tūkstančiai moterų, ieškomamos pragyvenimo šaltinio, prieš savo valią pateko į sekso vergiją ir buvo verčiamos dirbti prostitutėmis ES valstybėse narėse.⁹⁹

Tokie veiksniai kaip lytiniu būdu plintančios ligos, emociniai protrūkiai, prievartiniai sužeidimai, nėštumai ir t.t. sąlygoja vis didėjančią prostitučių paklausą ES. O tai dar viena prielaida prekyba žmonėmis užsiimančioms nusikalstamoms grupuotėms, kadangi tokia prostitučių paklausa sukuria stiprią rinką imigrantams. Rinkos niša pagal prostitucijos tipą priklauso nuo klientų segmento.¹⁰⁰

Remiantis tokiomis mokslininkų prielaidomis, EUROPOL (2009)¹⁰¹ išskyrė „stūmimo“ ir „traukimo“ veiksnius, įtakančius sekso paslaugų rinkos plitimo mastus (žr. 1 lentelę)

1 lentelė. Prostitucijos rinkos „stūmimo“ ir „traukimo“ veiksniai¹⁰²

„STŪMIMO“ veiksniai	„TRAUKIMO“ veiksniai
<ul style="list-style-type: none"> • Didelis nedarbo lygis; • Darbo rinka neatvira moterims, didelė lyčių diskriminacija • Mažai galimybių pagerinti gyvenimo kokybę; • Seksualinė ar etinė diskriminacija • Skurdas; • Slėpimasis nuo persekiojimo, smurto ar užgauliojimo; • Slėpimasis nuo žmogaus teisių pažeidimų; • Socialinės infrastruktūros griuvimas; • Kitos aplinkos sąlygos, sąlygojančios konfliktus ar karą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Galimybė pagerinti gyvenimo kokybę bei standartus; • Aukštesnio mokslo siekimas; • Mažesnė diskriminacija ir užgauliojimas; • Didesnės įdarbinimo galimybės; • Pigių darbo jėgos paklausa; • Komercinių seksualinių paslaugų paklausa; • Aukštesnis atlyginimas ir geresnės darbo sąlygos; • Seksualinių paslaugų darbuotojų paklausa ir didesnis darbo užmokestis; • Įsisteigusios imigrantų bendruomenės

⁹⁸ Hughes D., Denisova, T. Trafficking in Women from Ukraine, 2003, cituota Rombola M. The Causes of the High Rate of Sex Trafficking from Central and Eastern European Nations to Western Europe. Unpublished Research Report Submitted to The University of Sydney, 2009.-p.12.

⁹⁹ Rombola M. The Causes of the High Rate of Sex Trafficking from Central and Eastern European Nations to Western Europe. Unpublished Research Report Submitted to The University of Sydney, 2009.-p.37.

¹⁰⁰ Rombola M. The Causes of the High Rate of Sex Trafficking from Central and Eastern European Nations to Western Europe. Unpublished Research Report Submitted to The University of Sydney, 2009.-p.26.

¹⁰¹ Trafficking in human beings in the European Union: A Europol perspective, June 2009.

http://www.europol.europa.eu/publications/Serious_Crime_Overviews/Trafficking%20in%20Human%20Beings%20June%2009.pdf [žiūrėta 2010-05-10]

¹⁰² Trafficking in human beings in the European Union: A Europol perspective, June 2009.

http://www.europol.europa.eu/publications/Serious_Crime_Overviews/Trafficking%20in%20Human%20Beings%20June%2009.pdf [žiūrėta 2010-05-10]

Analizuojant aukščiau pateiktą lentelę, reikėtų pastebėti, kad „stūmimo“ veiksniai tiesiogiai veikia galimybę įsitraukti į prostituciją tiek savo noru, neturint ar nebeieškant kitos išeities, tiek apgaulės būdu. Tuo tarpu „traukimo“ veiksniai vilioja galimybėmis, o sprendimą priimti įtakoja nežinojimas ir netikrumas dėl situacijos atitinkamose šalyse ir kiekvienu konkrečiu atveju.

Analizuojant prostitucijos prielaidas, išskirtos ir rizikos grupės, iš kurių dažniausiai į prostitucijos verslą įsitraukia mergaitės, moterys, net vyrai (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Potencialios darbo jėgos prostitucijos versle rizikos grupės pagal Europol (2009)¹⁰³

Kriterijus	Rizikos grupė
Amžius	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikai ir paaugliai iki 18 • Jaunuoliai nuo 18 iki 25 metų, bebaigiantys mokslus • Jaunos moterys iki 30 metų
Rezidencijos vieta	<ul style="list-style-type: none"> • Maži miesteliai, kaimai • Migrantai iš kaimų į miestelius bei migrantai iš miestelių į didelius miestus
Išsilavinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Žemas išsilavinimo lygis arba visai be išsilavinimo • Nebaigtas vidurinis išsilavinimas • Nebaigtas profesinis išsilavinimas
Įdarbinimo galimybės	<ul style="list-style-type: none"> • Neturintys darbo, įskaitant tuos, kurie pabaigę mokslus negauna darbo • Be pastovaus darbo, priklausomi tik nuo atsitiktinių pasiūlymų • Imigrantai, dirbantys pagal terminuotą darbo sutartį • Moterys, kurios savo noru užsiima komercinės pakraipos sekso paslaugų teikimu • Moterys, o kartais ir vyrai, dirbantys pramogų versle ar modelių industrijoje • Studentai, kurie gyvena ne namuose ir atostogų metu ieškosi darbo
Elgsena	<ul style="list-style-type: none"> • Linkę migruoti ir norintys tai daryti nelegaliai • Motyvuoti darbui užsienyje arba ieškantys būdų vedybiniam kontraktams su užsieniečiais, tikėdamiesi tokiu būdu rasti užsienyje darbą • Mėgstantys riziką • Kentėję namuose smurtą, prievartą bei užgauliojimus
Įsitraukimas į socialiniai pažeidžiamų ar marginalines grupes	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikai iš rizikoje esančių šeimų tokių, kaip šeimos turinčios mažas pajamas, turinčios problemas dėl alkoholio, disfunkcinės šeimos, aukos nuo šeimoje vykdomo smurto • Vaikai, kuriems trūksta tėvų priežiūros arba vaikų namuose gyvenantys vaikai • Narkotikus vartojantys asmenys • Vienišos motinos, turinčios ribotas pajamas savo ir vaikų išlaikymui • Daugiavaikės motinos • imigrantai

¹⁰³ Trafficking in human beings in the European Union: A Europol perspective, June 2009.

http://www.europol.europa.eu/publications/Serious_Crime_Overviews/Trafficking%20in%20Human%20Beings%20June%202009.pdf [žiūrėta 10-05-2010]

Etninės grupės	<ul style="list-style-type: none"> • Etninių grupių nariai, nepriklausantys bendrai populiacijai, ypatingai etinės mažumos • Etninės grupės ir skurdžių valstybių • Kriminalizuotos etninės grupės ar tos, kurios suvokiamos kaip labiausiai kriminalizuotos
----------------	---

Aukščiau pateikta lentelė detalizuoja ne tik pačias prostitucijos prielaidas jau aptartas anksčiau kaip „stūmimo“ bei „traukimo“ veiksnius, tačiau labiau detalizuoja rizikos grupes. Pateikti kriterijai ir jų detalizavimas leidžia teigti, kad didžiausia rizikos grupė įtraukti į prostituciją arba būti į ją įtrauktai vyrauja bet kurios valstybės visuomenės žemesniuose sluoksniuose. Tai gali būti pritaikoma tiek industrinei Europos Sąjungos valstybei narei, tiek besivystančiai šios ekonominės bendrijos narei, tiek ir valstybei, kuri nepriklauso šiai Sąjungai Europos žemyne bei kituose žemynuose esančioms valstybėms, iš kurių į ES plūsta legalūs ir nelegalūs imigrantai, darbinami prostitucijos versle savo noru ar prieš jį. Tačiau pabrėžtina yra tai, kad net ir dirbdami savo noru šios grupės atstovai paprastai renkasi iš dviejų alternatyvų – skursti neįmanomomis gyvenimui sąlygomis ar prostitucijos pagalba pagerinti savo ir savo šeimos finansinę gerovę.

Kita visuomenės dalis, kuri traktuojama kaip rizikos grupė, priklauso laisvamaniams, laisvo elgesio žmonėms, dirbantiems pramogų ir grožio industrijose, kuriose etikos bei elgesio normos suprantamos kiek kitaip nei visuomenėse priimti ir nusistovėję tų normų standartai. Paprastai tokia rizikos grupė yra savo noru dirbantys prostitucijos versle, derindami jį kartu su pagrindiniu užsiėmimu, uždirbdami ganėtinai geras pajamas.

Apibendrinant šį poskyrį, daromos dvi išvados. Pirma, prostitucija kaip verslas traukia žmones dėl ganėtinai greitai gaunamų ir nemažų pajamų. Čia veikia „traukimo“ veiksniai, kurie itin patrauklūs tokioms išskirtoms rizikos grupėms, kurios linkusios į laisvesnį gyvenimą, ieško nuotykių ir įdomybių, nelinkusios savo elgesio traktuoti kaip amoralaus.

Antra, prostitucija yra kriminalizuojama tada, kai į ją įtraukiami asmenys apie tai nieko nežinojo, buvo apgauti ir prievarta įdarbinti šių paslaugų teikėjais, nešančiais savo verbuotojams didelį pelną. Paprastai tokie žmonės priskiriami tai rizikos grupei, kuri ieško būdų, kaip išgyventi, kaip pagerinti savo gerbūvį savo šalyje ar užsienyje, tačiau tikintys, kad verbuojami į normalų ir priimtina darbą. Yra dar viena žmonių grupė, kuri priskiriama tai pačiai rizikos grupei, tačiau neturėdami alternatyvų arba jų nebeieškodami savo noru įsitraukia į šį verslą.

Prostitucija kaip verslo forma yra legalizuota beveik visose Europos Sąjungos narėse. Plačiau apie šios verslo formos legalizavimą kalbama kitame šio skyriaus poskyryje, pateikiant prostitucijos legalizavimo pagal valstybes žemėlapi.

2.3. Prostitucijos legalizavimo žemėlapis ir legalizavimo problematika Europos Sąjungos valstybėse

Kalbant apie prostitucijos legalumą, Tarvainen S. (2007)¹⁰⁴ kelia klausimą – „ar prostitucija yra prievartinė moterų išnaudojimo forma, kurią reikia uždrausti, ar tai yra darbas, kuris turėtų būti reguliuojamas?“ Šis klausimas padalino Europą į dvi dalis: šalys, palaikančios Švedijos nuomonę, kur manoma, kad reikia bausti prostitučių klientus, ir šalys, kurios palaiko Nyderlandų poziciją už tai, kad šis verslas turi būti legalizuotas. Šie debatai truko beveik trejus metus, kol 2007 metais Europos parlamento komisija vis tikrai paliko prostituciją taip, kaip ji ir buvo – šešėline zona, kurioje ji nei legalizuota, nei nelegali.

Kngyoje „EBF Ant-trafficking Resource book 3. Demand“¹⁰⁵ pažymima, kad yra keturios prostitucijos ir paklausos jai problematikos ideologijos – prohibitionistini modelis / kriminalizavimas, švediškas – pusiau prohibitionistinis modelis, reguliacinis modelis bei de-kriminalizavimo modelis. (žr. 3 lentelę)

3 lentelė. Prostitucijos ir paklausos jai problematikos ideologijų matrica¹⁰⁶

	Prostitutė	Sąvadautojas	Klientas	Visuomenė
prohibitionistini modelis / kriminalizavimas	nusikaltimas	nelegalu	nusikaltimas	Moralinė grėsmė visuomenei
švediškas – pusiau prohibitionistinis modelis	auka	nelegalu	nusikaltėlis	Žmogaus išnaudojimas, žmogaus teisių pažeidimas
reguliacinis modelis	Sekso darbuotojos dirba savanoriškais pagrindais	Nelegalu naudoti jėgą	Klientas	Sveikatos apsauga bei saugios darbo sąlygos
de-kriminalizavimo modelis	Laisvas pasirinkimas	Pelningas verslas	Prostitutės tenkina norus	Laisva rinka

Analizuojant Europos Sąjungos valstybių narių praktiką prostitucijos srityje, reikėtų pastebėti, kad vertinant visų valstybių praktiką, Europos Sąjungoje sutinkami praktiškai visi aukščiau pateiktoje lentelėje

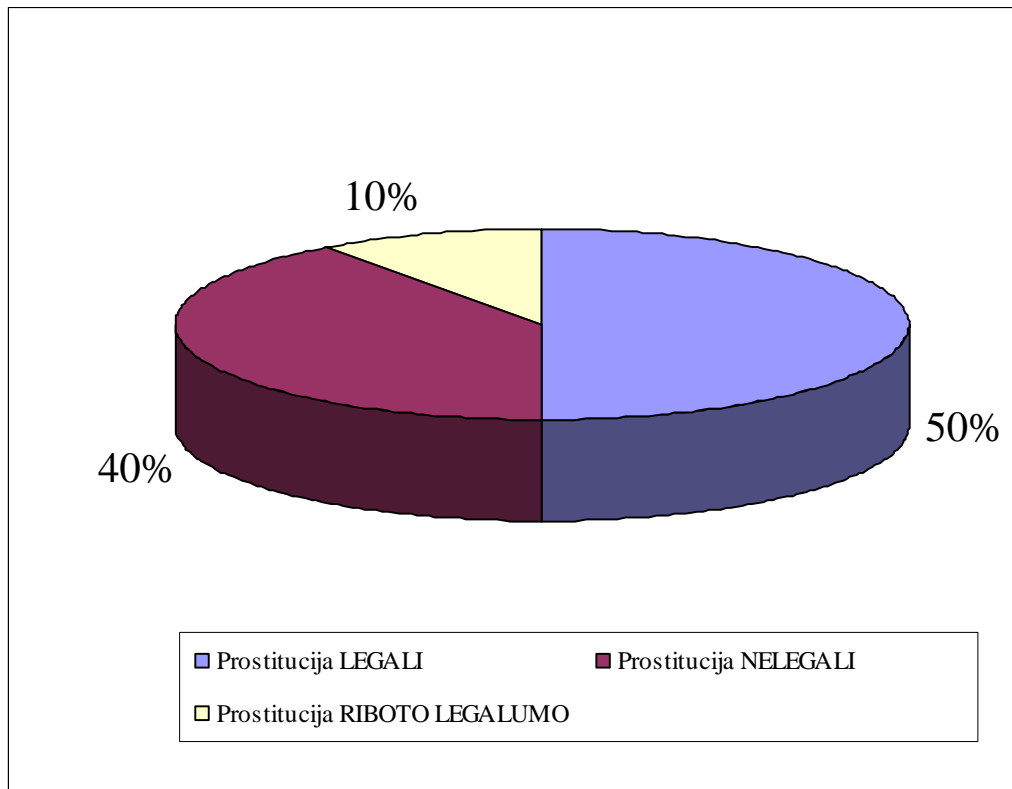
¹⁰⁴ Tarvainen S. Spain Divided Over Semi-Legal Prostitution // German Press Agency, May 8, 2007.-p.12.

¹⁰⁵ EBF Ant-trafficking Resource book 3. Demand.- Unicial Studio, 2009.-p.6.

¹⁰⁶ EBF Ant-trafficking Resource book 3. Demand.- Unicial Studio, 2009.-p.6.

išskirti modeliai. Prostitucijos legalizavimo žemėlapis sudaromas remiantis Jungtinių Tautų tyrimu¹⁰⁷, kuriame buvo pateikiami ir detalizuojami 100 pasaulio valstybių veiksmai, susiję su prostitucijos legalizavimu. Tyrimo metu tiriama, ar prostitucija, kaip verslo forma yra legali atitinkamoje tiriamoje valstybėje, ir ar viešnamiai bei sąvadavimas yra įteisinti.

Prieš pradėdant analizuoti prostitucijos legalizavimo tematiką ES valstybėse narėse, 5 paveiksle pateikiamas šio reiškinio teisinis statusas viso pasaulio mastu.

5 pav. **Prostitucijos verslo legalizavimas viso pasaulio mastu**¹⁰⁸

4 lentelėje pateikiama informacija apie prostitucijos legalizavimą Europos Sąjungos valstybėse narėse, įvertinant prostituciją apilai kaip verslo formą, prostituciją viešnamiuose bei sąvadavimą.

4 lentelė. Teisinis prostitucijos, viešnamio veiklos bei sąvadavimo statusas ES valstybėse narėse^{109 110}

ES valstybė narė	Prostitucija	Viešnamis	Sąvadavimas
Austrija	legalu	nelegalu	nelegalu

¹⁰⁷ 100 Countries and Their Prostitution Policies. <http://prostitution.procon.org/view.resource.php?resourceID=000772> [žiūrėta 2010-05-10]

¹⁰⁸ 100 Countries and Their Prostitution Policies. <http://prostitution.procon.org/view.resource.php?resourceID=000772> [žiūrėta 2010-05-10]

¹⁰⁹ Sudaryta darbo autorės, remiantis 100 Countries and Their Prostitution Policies.

<http://prostitution.procon.org/view.resource.php?resourceID=000772> [žiūrėta 2010-05-10]

¹¹⁰ Danna D. The position of prostitutes in E.U. countries: law and practice. <http://orlando.women.it/cyberarchive/files/danna.htm> [žiūrėta 2010-09-09]

Belgija	legalu	legalu	nelegalu
Bulgarija	apribotas legalumas	nelegalu	nelegalu
Kipras	legalu	nelegalu	nelegalu
Čekija	legalu	nelegalu	nelegalu
Danija	legalu	Nelegalu uždaryti 1901	nelegalu
Estija	legalu	nelegalu	nelegalu
Suomija	legalu	nelegalu	nelegalu
Prancūzija	legalu	Nelegalu uždaryti 1946	nelegalu
Vokietija	legalu	Legalu	legalu
Graikija	legalu	legalu	legalu
Vengrija	legalu	nelegalu	nelegalu
Airija	legalu	Nelegalu uždaryti 1885	nelegalu
Italija	legalu	Nelegalu uždaryti 1958	nelegalu
Latvija	legalu	nelegalu	nelegalu
Lietuva	nelegalu	nelegalu	nelegalu
Liuksemburgas	legalu	nelegalu	nelegalu
Malta	nelegalu	nelegalu	nelegalu
Nyderlandai	legalu	legalu	legalu
Lenkija	legalu	nelegalu	nelegalu
Portugalija	legalu	nelegalu	nelegalu
Rumunija	nelegalu	nelegalu	nelegalu
Slovakija	legalu	nelegalu	nelegalu
Slovėnija	nelegalu	nelegalu	nelegalu
Ispanija	apribotas legalumas	Nelegalu uždaryti 1956	nelegalu
Švedija	apribotas legalumas	Nelegalu uždaryti 1918	nelegalu
JK	legalu	Nelegalu uždaryti 1885	nelegalu

Kaip matyti aukščiau pateiktoje lentelėje, prostitucija kaip verslo forma yra įteisinta daugumoje ES valstybių narių, išskyrus keturias naujas valstybes nares, jų tarpe ir Lietuvą. Reikia pažymėti, kad valstybėse narėse yra įteisinta savanoriška prostitucija, kuria moterys ar vyrai užsiima savo noru, gauna iš to pajamas pragyvenimui bei moka nuo šios veiklos mokesčius.

Kad aiškiau būtų matyti, procentinis prostitucijos teisinio statuso pasiskirstymas pateikiamas 5 lentelėje.

5 lentelė. Procentinis prostitucijos teisinio statuso pasiskirstymas ES valstybėse narėse¹¹¹

Teisinis statusas	Prostitucija	Viešnamis	Sąvadavimas
Legalu	78%	15%	11%

¹¹¹ Sudarė darbo autorė

Nelegalu	11%	85%	89%
Apribotas legalumas	11%		

Kaip matyti lentelėje, 78 proc. (t.y. 23) ES valstybių narių prostitucija kaip verslas yra įteisinta, tačiau prostitucijos tipai kaip viešnamis ir sąvadavimas didžiojoje dalyje ES valstybių narių yra nelegalūs. Viešnamiai yra įteisinti tik keturiose valstybėse narėse – Belgijoje, Vokietijoje, Graikijoje bei Nyderlanduose, o sąvadavimas – tik Vokietijoje, Graikijoje bei Nyderlanduose. Šiuose valstybėse narėse prostitucija – organizuojama tiek lauke, tiek viduje, yra įteisinta kaip pilnateisė verslo forma, jeigu asmenys į ją įsitraukia ir dirba šioje industrijoje tik savo noru. Viskas, kas susiję su apgaule bei prievarta yra nelegalu ir baudžiama pagal atskiros valstybės narės įstatymus.

Nors prostitucija daugelyje šalių yra legali, tačiau jų teisės aktai numato atskiras išlygas. Pavyzdžiui, Austrijoje prostitutėms yra privalo periodinė sveikatos patikra. Bulgarijoje bei Ispanijoje šis verslas nėra draudžiamas, tačiau jo teisėtumas nėra apibrėžiamas įstatymuose. Šių šalių kritikai teigia, kad tai, kas nėra draudžiama, yra leidžiama. Graikijoje privaloma, kad prostitutė būtų ne jaunesnė nei 21 metų amžiaus ir kas dvi savaites tikrintųsi sveikatą. Latvijos įstatymai reikalauja, kad prostitutė sveikatą tikrintų kas mėnesį. Nyderlanduose prostitutė turi būti ne jaunesnė nei 18 metų amžiaus, o jos klientai turi būti ne jaunesni nei 16 metų amžiaus. Prostitutė privalo registruoti šią savo veiklą ir mokėti mokesčius. Švedijoje oficialiai prostitucija pripažinta kaip vyro prievartos forma prieš moteris ir vaikus. Įdomu tai, kad šioje šalyje sekso paslaugų pardavimas nėra nusikaltimas, tačiau jų pirkimas yra traktuojamas kaip nusikaltimas ir baudžiamas iki šešerių mėnesių laisvės atėmimo bausme. Tai rodo, kad prostitucija kaip verslas nedraudžiama, tačiau jos paslaugų pirkimas yra reguliuojamas valstybės teisės aktais.¹¹²

Dažnai masinės informacijos priemonėse, mokslinėje literatūroje, tyrimuose keliamas klausimas – ar prostitucija turėtų būti legalizuota. O'Connor M. ir Healy G. (2006)¹¹³ pastebi, kad prostitucijos legalizavimas skatina sekso industriją kaip teisėtą verslą bei priimtina darbo vietą moterims ir mergaitėms. Turėdami valstybės pritarimą, suteneriai gali užtikrinti moterų ir mergaičių pasiūlą seksualiniam išnaudojimui.

Legalizavimas pašalina visas teises kliūtis sąvadavimui, įsigijimui bei viešnamiams. Prekeiviai gali naudoti darbo leidimus įvežti moteris į prostitucijos industriją iš užsienio, užmaskuodami faktą, kad

¹¹² 100 Countries and Their Prostitution Policies. <http://prostitution.procon.org/view.resource.php?resourceID=000772> [žiūrėta 2010-05-10]

¹¹³ O'Connor M., Healy G. Ryšys tarp prostitucijos ir prekybos žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslams. Informacinis vadovas, 2006. http://www.lygus.lt/ITC/files_smurtas/Rysys%20tarp%20prostitucijos%20ir%20prekybos%20zmonemis%20seksualinio%20isnaudojimo%20tikslams%20%20Informacinis%20vadovas.pdf [žiūrėta 2010-05-12]

moterys buvo parduotos į užsienį, primokant jas pasivadinti nepriklausomomis „migruojančiomis sekso darbuotojomis“.

Legalizavimas skatina visų formų seksualinio smurto prieš vaikus ir suaugusias moteris plėtimąsi, įskaitant stalo šokius, sadomazochizmo, vergavimo ir disciplinos centrus, peepshow pasirodymus, seksą telefonu ir pornografiją. Pareiškimai, kad legalizacija reikalinga apsaugoti moterų sveikatą ir saugumą, yra naudojami tam, kad užslėptų realybę, kad iš tiesų industrija siekia apsaugoti kliento sveikatą bei saugumą. Sekso industrijoje nėra „saugių zonų“. Kada dingsta teisiniai barjerai, taip pat dingsta ir socialiniai bei etiniai barjerai naudoti moteris kaip sekso prekes. Prostitucijos legalizavimas perduoda žinią naujoms vyrų ir berniukų kartoms, kad moterys yra sekso prekės, o prostitucija yra nekalta pramoga.

Valstybės finansuojama prostitucija yra viena iš reikšmingų ir esminių priežasčių, dėl ko vyksta prekyba žmonėmis. Nors ir legalizavimo bei reguliavimo sistemos skiriasi, bendras elementas yra tas, kad pačios prostitucijos sistema tampa priimta ir valstybės įteisinta. Terminas *valstybės finansuojama prostitucija* pažymi, kad bet kurioje iš šių legalizuotų ir reguliuojamų sistemų, kurios pripažįsta sekso industriją kaip teisėtą verslą, valstybė efektyviai tampa dar vienu suteneriu, gyvenančiu iš moterų prostitucijoje¹¹⁴.

Legalus sekso verslas parūpina vietas, kuriose seksualinis priekabiavimas, seksualinis išnaudojimas bei smurtas prieš moteris yra vykdomi nebaudžiant. Moteris perkantieji, grupės, reklamuojančios legalizuotą prostituciją, bei Vyriausybės, kurios palaiko valstybės finansuojamą sekso industriją, sudaro trišalę partnerystę, keliančią pavojų visoms moterims.

Apibendrinant prostitucijos legalizavimo žemėlapi, daroma išvada, kad prostitucija kaip verslo forma yra legalizuota daugumoje ES valstybių narių, siekiant suvienodinti dirbančiųjų teises, įvertinti tokį darbą kaip profesiją, siekiant surinkti už šią veiklą mokesčius į valstybės biudžetą, tačiau prostitucija atskirose šalyse legalizuojama su tam tikromis išimtimis. Visų pirma, įvertinant tai, kad dalis prostitucijos verslo yra kriminaliniame pasaulyje (moterų verbavimas, sąvadavimas (89 proc. ES narių nelegalus), apgaule įdarbinimas, sekso vergija, migracijos iš ne ES valstybių problema), ji negali būti traktuojama absoliučiai lygiai ir vienodai kaip ir kitos ūkio šakos. Tai, kad dalis prostitucijos kriminalizuojama, verčia nuolat sekti jos veiklos plotus, plitimo mastus bei darbuotojus, teikiančius sekso paslaugas.

Pastebima tai, kad net tose valstybėse narėse, kuriose prostitucija legalizuota, nėra aiškiai nubrėžiama, kas šiame versle legalu, o kas nelegalu. Toks prostitucijos legalumo neaiškus apibrėžimas ir reguliavimas palieka vietos saviinterpretacijai prostitucijos veiklos zonoje ir tokiu būdu kelia ekonomines, teisines, socialines, psichologines bei sveikatos problemas Europos Sąjungoje.

---

¹¹⁴ Raymond J.G. State Sponsored Prostitution. Paper presented at Seminar on the effects of Legalization of Prostitution Activities; A Critical Analysis organized by the Swedish Government.- Stockholm, 5-6 November, 2002.-p.26.

Analizuojant prostitucijos plitimo mastus ES valstybėse narėse, pastebima, kad paskutiniaisiais metais, t.y. po paskutinės ES ekspansijos, potenciali darbo jėga seksualinių paslaugų industrijoje migruoja ne tik pačioje ES teritorijoje, bet ir plūsta į ją iš ne ES narių. Todėl būtina įvertinti geografinį šio reiškimo paplitimą. Apie tai plačiau kalbama kitame šio skyriaus poskyryje.

2.4. Geografinis prostitucijos paplitimo mastų žemėlapis

Chawla S., Me A., le Pichon T. (2009)¹¹⁵ Jungtinių Tautų Prekybos žmonėmis tyrimo ataskaitoje pastebima, kad daugumoje atvejų prostitucijos aukos yra įvežamos į šalį iš užsienio, nors prostitucija užsiima ir atskirų šalių pilietės. Pastebima tai, kad prekyba žmonėmis, kurios pasėkoje moterys parduodamos į prostituciją, dažniausiai yra tarptautinė ir paplitusi paprastai tame pačiame regione, nors registruojama ir atvejų, kuomet į prostituciją parduodamos moterys atvežamos ir iš kitų kontinentų. Jungtinių Tautų ataskaitoje pastebima, kad daugiausiai prostitucijos aukų yra iš Rytų Azijos. Šios aukos įdarbintos prostitucijoje tokiuose regionuose kaip Europa, Amerika, Artimieji Rytai, Centrinė Azija bei Afrika. Kitos prostitucijos aukos transportuojamos iš Afrikos į Europą ir Šiaurės Ameriką, iš Lotynų Amerikos į Šiaurės Ameriką ir Europą, iš Centrinės, Rytų Europos – į Vakarų Europą ir Artimuosius Rytus. Ši Jungtinių Tautų ataskaita leidžia teigti, kad į Europos Sąjungą į prostitucijos verslą yra įdarbinamos moterys ir vaikai iš viso pasaulio tapę prekybos žmonėmis aukomis.

1996 metais vykusioje Europos konferencijos prekybos moterimis tematika, išskirtos trys geografinės moterų pardavimo į prostituciją kryptys (pastebima tai, kad ir šiuo metu išlieka ta pati tendencija)¹¹⁶:

- pasienio vietovėse paplitusi prostitucija, kurioje įdarbinamos vietinės moterys, arba įvežtos iš artimiausios šalies. Tokiame versle, transportuojant moteris, paprastai verčiasi taksi, mažų valtelių ar sunkvežimių savininkai, kurie gali vežti pavienius asmenis ar mažas grupes žmonių per menkai saugomą pasienio teritoriją (tai būtų galima įvardinti kaip moterų importą). Tokį moterų transportavimą specialistai vadina neorganizuotu ir nepasižyminčiu jokiais moderniomis priemonėmis ar būdais;
- mažos, gerai organizuotos prekybos žmonėmis grupės specializuojasi žmonių išvežimu iš vienos valstybės į kitą. Šią kryptį galima įvardinti kaip moterų eksportą;
- organizuotos tarptautinės prekybos žmonėmis grupuotės veikia šiuolaikiškais, gerai organizuotais tinklais. Šiuo atveju šie tinklai dažnai naudoja padirbtus dokumentus.

¹¹⁵ Chawla S., Me A., le Pichon T. Global Report of Trafficking in Persons. United Nations Office on Drugs and Crime. Februray, 2009.-p.12.

¹¹⁶ Trafficking of Women to the European Union: Characteristics, Trends and Policy Issues. European Conference on Trafficking in Women, (June 1996), IOM, 7 May 1996.-p.36.

Transportavimo metu, jie dažnai keičia maršrutą bei transporto priemones. Jų narių yra visame pasaulyje.

Minėtoje Jungtinių Tautų ataskaitoje (1996)¹¹⁷ skiriami trys prekybos moterimis su tikslu parduoti jas prostitucijos verslui tinklai:

- didelio masto tinklai, pagrįsti tarptautinių kontaktų skirtingo politinio bei ekonominio lygio kilmės bei tikslo šalių, struktūra. Šiuose tinkluose naudojami įvairūs įdarbinimo metodai, o transportavimas organizuojamas per tranzitines šalis;
- vidutinio masto tinklai yra skirtingai organizuojami, kadangi juose moterys nėra parduodamos kitoms grupuotėms. Jie patys kontroliuoja moteris ir verčia jas dirbti prostitutėmis savuose viešnamiuose bei klubuose;
- mažo masto tinklai paprastai dirba pagal tokią schemą: klubo savininkui tikslo šalyje reikalingos naujos moterys darbui klube. Pasinaudodamas užsienyje dirbančiųjų prostitucijos versle kontaktais, jis pateikia užsakymą. Tie kontaktai įdarbina moteris, palydi jas į tikslo vietą, t.y. pristato jas klubo savininkui.

Ataskaitoje pastebėta tendencija, kad dešimtame dešimtmetyje moteris įvežti į Europos Sąjungą iš Rytų bei Centrinės Europos valstybių buvo pigiau nei iš besivystančių šalių. Dabar situacija pasikeitė. Minėtoms šalims tapus Europos Sąjungos narėmis, į Europos Sąjungą pradėjo plūsti moterys į prostitucijos verslą iš Rytų Europos valstybių, kurios nepriklauso ES – Ukrainos, Baltarusijos, Rusijos ir t.t.

Geografinis prostitucijos paplitimo žemėlapis remiasi dviem charakteristikomis – prostitučių skaičiumi tam tikroje ES valstybėje narėje bei prostitučių mobilumu, t.y. jų kilmės ir tikslo šalimi, bei mobilumu jau pačiame prostitucijos versle, kuris skirstomas į tarptautinį mobilumą bei vietinį mobilumą.

6 lentelėje pateikiamas prostitučių skaičius atskiroje ES valstybėje narėje pagal TAMPEP (2010)¹¹⁸ duomenis.

6 lentelė. Prostitucijos masto paplitimas atskiroje ES valstybėje narėje pagal užregistruotų prostitučių skaičių¹¹⁹

ES valstybė narė	Užregistruotų prostitučių skaičius
------------------	------------------------------------

¹¹⁷ Trafficking of Women to the European Union: Characteristics, Trends and Policy Issues. European Conference on Trafficking in Women, (June 1996), IOM, 7 May 1996.-p.12.

¹¹⁸ TAMPEP National Mapping Reports. TAMPEP 8, WP4 Mapping, 24 January 2010.-p.11.

¹¹⁹ Sudarė darbo autorė, remiantis TAMPEP National Mapping Reports. TAMPEP 8, WP4 Mapping, 24 January 2010.

Austrija	27.000 – 30.000
Belgija	15.000 - 20.000
Bulgarija	6000 – 10.000
Kipras	Nėra informacijos
Čekija	10.000 - 13.000
Danija	min 5560
Estija	1000-1200
Suomija	5000-6000
Prancūzija	30.000
Vokietija	400.000
Graikija	± 10.000
Vengrija	10.000-15.000
Airija	Nėra informacijos
Italija	50.000
Latvija	2.000-3.000
Lietuva	1250 - 1550
Liuksemburgas	5000
Malta	Nėra informacijos
Nyderlandai	10000 - 15000
Lenkija	10.000
Portugalija	9695
Rumunija	2534
Slovakija	7500
Slovėnija	1500 - 3000
Ispanija	6141
Švedija	Nėra informacijos
JK	80.000

Pažvelgus į lentelės duomenis, nesunku išskirti pagrindines prostitucijos rinkas, kurios išsidėsčiusios senosiose Europos valstybėse – Vokietijoje, JK, Italijoje, Prancūzijoje, Austrijoje, Belgijoje. Kad ir kaip bebūtų keista, liberaliuose Nyderlanduose, kuriuose įteisintas ne tik prostitucijos verslas, bet ir sąvadavimas bei viešnamiai, užregistruotų prostitučių skaičius yra gerokai mažesnis nei prieš tai minėtose valstybėse. TAMPEP (2010)¹²⁰ daro prielaidą, su kuria reikia sutikti, kad šioje valstybėje klesti nelegali prostitucija, kurioje dirba nelegaliai imigrantai iš ne ES valstybių narių.

Analizuojant prostitučių skaičių atskiroje valstybėje taip pat būtina pažymėti, kad pateikti duomenys nėra tikslūs, kadangi kiekvienoje šalyje, kurioje prostitucija įteisinta, šalia legalaus šio verslo veikia ir šešėlinė prostitucija, kurios įvertinti praktiškai neįmanoma. Čia būtina pažymėti ne tik įteisintas prostitucijos formas, bet ir viešnamius, kurie 85 proc. valstybių yra uždrausti, tačiau visose veikia nelegaliai, taip iškreipdami statistiką.

¹²⁰ TAMPEP National Mapping Reports. TAMPEP 8, WP4 Mapping, 24 January 2010.-p.11

Tose ES valstybėse narėse, kuriose prostitucija nelegalizuota, prostitučių skaičius vertinamas pagal jų sulaikymo duomenis, todėl tose šalyse reali situacija nežinoma.

Antras labai svarbus rodiklis – prostitučių migracija pagal kilmės regioną. Tai reiškia, kad šis rodiklis apibrėžia prostitučių, dirbančių ES valstybėse narėse, kilmės šali.

TAMPEP (2010)¹²¹ pažymi, kad 70 proc. visų prostitučių, dirbančių ES, yra imigrantai iš Centrinės, Rytų Europos bei Balkanų šalių. Pagrindinė migracija vyksta pačiame Europos kontinente kryptimi iš Rytų į Centrinę bei Vakarų Europą. 32 proc. ES dirbančių prostitučių yra iš naujųjų ES valstybių narių, o 37 proc. iš Rytų Europos ne ES valstybių bei Balkanų šalių.

Vertinant vidinį mobilumą tarp naujųjų bei senųjų ES valstybių narių, manoma, kad 64 proc. prostitučių, dirbančių ES, vis tikrai neturi ES pilietybės. Tai rodo, nepakankamai gerai vykdomą migracijos politiką ES ir tai, kad prostitucija vis tikrai nėra Europos Sąjungoje pripažįstama kaip legali darbo jėgos migracijos forma.

Didžiausia imigrantų į ES, dirbančių prostitucijoje, dalis atvyksta iš Rytų Europos (ne ES) ir Rytų Azijos valstybių. Kadangi šie imigrantai neturi tinkamo imigranto statuso, jie yra lengvai pažeidžiami ir greičiau įtraukiami į prostitucijos verslą.

Antroji didelė dalis imigrantų yra iš Afrikos (12%), Lotynų Amerikos bei Karibų regiono (11%), Azijos bei Ramiojo vandenyno regiono (4%), kiti iš Europos valstybių (4%).

Analizuojant prostitucijos masto paplitimą geografiniu aspektu, nustatyta, kad Europos Sąjungoje prostitucijos versle dirba prostitutės iš 60 pasaulio valstybių. Pagrindinės dešimt valstybių 2008 metais buvo pasiskirsčiusios sekančiai:

1. Rumunija – 12 proc.
2. Rusija – 9 proc.
3. Bulgarija – 8 proc.
4. Ukraina, Nigerija – po 7 proc.
5. Brazilija – 5 proc.
6. Baltarusija, Moldova – po 4 proc.
7. Lenkija, Vengrija, Tailandas – po 4 proc.
8. Čekija, Slovakija, Latvija, Albanija, Kolumbija – po 3 proc.
9. Lietuva, Estija – po 3 proc.
10. Marokas, Ekvadoras – po 2 proc.

---

¹²¹ TAMPEP National Mapping Reports. TAMPEP 8, WP4 Mapping, 24 January 2010.-p.11.

Taip pat prostitutės dirba iš Prancūzijos, Ganos, Italijos, Sieta Leono, Alžyro, Makedonijos, Liuksemburgo, Nyderlandų bei Turkijos (po 1 proc.).¹²²

Šie statistiniai duomenys rodo, kad 25 ES valstybėse narėse vyrauja prostitutės iš naujųjų ES valstybių narių (Rumunijos, Bulgarijos, Vengrijos ir Lenkijos) bei Rytų Europos valstybių (Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos bei Moldovos), kurios nėra ES narės.

2.1 poskyryje buvo išskirti analizei keturi ES regionai – Šiaurės, Pietų, Rytų ir Vakarų pagal jiems priskiriamas valstybes nares. Analizuojant geografinį prostitucijos masto paplitimą, būtina įvertinti, prostitucijos žemėlapius pagal atskirus regionus.

Šiaurės regionui TAMPEP tyrime priskirtos tokios ES valstybės narės kaip Danija, Estija, Suomija, Vokietija, Latvija, Lietuva bei JK. 7 lentelėje pateikiamas prostitucijos žemėlapis 2008 metų duomenimis šiame regione.

7 lentelė. Prostitucijos žemėlapis ES Šiaurės regione 2008 metų duomenimis¹²³

Prostitučių tikslo šalis	Prostitučių pasiskirstymas tarp piliečių be imigrantų	Prostitučių kilmės šalys
Danija	65 % imigrantų 35% piliečių	Centrinė Europa (EU šalys) 40 %, Baltija 3 %, Afrika 24 %, Azija 23 %
Estija	95 % piliečių 5% imigrantų	80% piliečiai (Estijos rusai). 5 % migrantų yra iš Rusijos ir kitų Baltijos šalių
Suomija	69 % imigrantų 31% piliečių	CEE 90 % (Rytų Europa (be EU) 55 %, Baltijos valstybės 33 %, Centrinė Europa 2 %)
Vokietija	65 % imigrantų 35% piliečių	CEE 69 %, (Centrinė Europa (EU) 42 %, Rytų Europa (be EU) 16 %, Baltija (EU): 8 %, Balkanai – (be EU) 3 %), Azija 15 %, Lotynų Amerika 10 %, Afrika 5 % 42 šalys iš viso
Latvija	88 % piliečių 12% imigrantų	90 % migrantų atvyko iš Rytų Europos ir 10 % ir kitų Baltijos šalių
Lietuva	90 % piliečių 10% imigrantų	migrantai atvyko iš Rusijos, Lenkijos, Baltarusijos
Jungtinė Karalystė	41 % imigrantų 59% piliečių	CEE 64 %, (Centrinė Europa 43 %, Baltija 10 %, Rytų Europa 7 %, Balkanai 4 %), kitos EU šalys 16 %, lotynų Amerika 10 %, Azija 7 %, Afrika 2 %, Šiaurės Amerika 1 %. 35 skirtingų šalių kilmė sumoje

Pastebima tai, kad ES ekspansija 2004 ir 2007 metais labai įtakojo prostitučių tautybės pasiskirstymo Danijoje, Estijoje, Vokietijoje bei JK pokyčius. Kartu su darbo emigracijos iš naujųjų

¹²² Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.- p.14-57.

¹²³ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.- p.14-57.

valstybių narių į senąsias banga, padidėjo ir naujų valstybių narių prostitučių mobilumas į senąsias nares:

- Vokietija tapo ne tik tikslo šalimi, bet ir tranzito šalimi dėl sienos su Lenkija;
- Baltijos valstybės tapo pagrindinėmis prostitučių, dirbančių kitose ES šalyse, kilmės šalimis Šiaurės regione. Tačiau, kaip tikėtasi, jos netapo nei tranzitinėmis, nei tikslo šalimis. O pagrindine to priežastimi – nepatrauklus tų valstybių ekonominis lygis. Buvo tikėtasi, kad Baltijos valstybės taps „vartais“ į ES, siekiant įvažiuoti į Europos Sąjungą, tačiau imigrantų į ES skaičius per šias valstybes padidėjo vos 5-10 proc.

Pietų regionui priskiriamos tokios valstybės kaip Bulgarija, Graikija, Italija, Portugalija Rumunija, Slovėnija bei Ispanija. Šio regiono prostitucijos žemėlapis pateikiamas 8 lentelėje.

8 lentelė. Prostitucijos žemėlapis ES Pietų regione 2008 metų duomenimis¹²⁴

Prostitučių tikslo šalis	Prostitučių pasiskirstymas tarp piliečių be imigrantų	Prostitučių kilmės šalys
Bulgarija	98 % piliečių 2% imigrantų	Pusė piliečių yra Roma ir 10 % Turkijos mažuma. Tarp 2 % migrantų daug rusų ir ukrainiečių.
Rumunija	98 % piliečių 2% imigrantų	Imigrantai iš Rytų Europos (Rusija, Moldavija, Baltarusija, Ukraina). Didelė dalis piliečių romai.
Slovėnija	70 % piliečių 30% imigrantų	Rytų Europa 57 %, Centrinė Europa 28 %, Balkanai 10 %, Azija 3 %, Lotynų Amerika 2 %
Graikija	73 % imigrantų 27% piliečių	Rytų Europa 48 %, Centrinė Europa 22 %, Afrika 15 %, Balkanai 11 %, Baltijos šalys 3 %, Azija 1 %. 20 skirtingų šalių kilmė
Italija	90 % imigrantų 10% piliečių	Afrika 40 % (daugiausia Nigerija), Centrinė Europa 24 % (daugiausia Rumunija), Lotynų Amerika ir Karibai 15 %, Rytų Europa 7 %, Balkanai 6 % (daugiausia Albanija), Azija 4 % (kinų moterų didėjimas), Baltija 1 %, kitos Europos šalys 3 %. Iš viso 28 skirtingų šalių kilmė
Portugalija	56 % imigrantų 44% piliečių	Lotynų Amerika 65 % (daugiausia iš Brazilijos), Afrika 17 %, Centrinė Europa 7 %, Rytų Europa 8 %, Vakarų Europa 1 %. Iš viso 20 šalių kilmė.
Ispanija	90 % imigrantų 10% piliečių	Lotynų Amerika 49 %, Centrinė Europa 24 %, Afrika 18 %, Rytų Europa 4 %, Vakarų Europa 3 %, Balkanai 1 %, Azija 1 %

Į Rumuniją ir Bulgariją, kuriose didžiąją dalį prostitučių sudaro vietinės gyventojos, imigrantai į šį verslą įvežami iš kaimyninių ne ES valstybių – Rusijos, Ukrainos ir Moldovos. Pastebima ir tai, kad didžioji dalis prostitucija užsiimančių šių šalies gyventojų yra romų tautybės. Po ES ekspansijos į šias

¹²⁴ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.- p.14-57.

šalis, jos netapo nei tikslo, nei tranzito šalimis, o išliko, kaip ir anksčiau – prostitučių kilmės šalimis, iš kurių jos vežamos ar pačios važiuoja dirbti į senąsias ES nares.

Analizuojant mobilumą prostitucijos versle, Pietų regione pastebėta prostitucijos klientų mobilumo tendencija. Rumunijai ir Bulgarijai įstojus į ES, tapo klientų tikslo šalimis.

Slovėnijai įstojus į ES, ji kaip ir buvo, taip ir liko kilmės, tikslo bei tranzito šalimi. Į šią šalį dirbti prostitucijoje atvykta moterys iš Rytų Europos valstybių (daugiausiai Ukrainos bei Moldovos) ir Balkanų (daugiausiai Albanijos). Tuo tarpu Slovakijos prostitutės daugiausiai migruoja į Italiją, Vokietiją, Nyderlandus.

Graikija, Italija, Portugalija ir Ispanija išliko tikslo šalimis, į kurias moterys dirbti prostitutėmis vežamos iš Vakarų Afrikos, Lotynų Amerikos bei Karibų regiono, Ekvadoro, Kolumbijos ir t.t.

Rytų regionui priskiriamos tokios šalys kaip Austrija, Čekija, Vengrija, Lenkija bei Slovakija. Šio regiono geografinis prostitucijos žemėlapis pateikiamas 9 lentelėje.

9 lentelė. Prostitucijos žemėlapis ES Rytų regione 2008 metų duomenimis¹²⁵

Prostitučių tikslo šalis	Prostitučių pasiskirstymas tarp piliečių be imigrantų	Prostitučių kilmės šalys
Austrija	78 % imigrantų 22% piliečių	Centrinė Europa 50 %, Rytų Europa 10 %, Lotynų Amerika 12 %, Afrika 12 %, Azija 10 %, Balkanai 3 %
Čekijos Respublika	59 % piliečių 41% imigrantų	Centrinė Europa 50 %, Rytų Europa 33,5 %, Lotynų Amerika 7 %, Afrika: 5 %, Baltija 2 %
Vengrija	75 % piliečių 25% imigrantų	Rytų Europa 50-60 %, Centrinė Europa 35-40 %, Balkanai 10 %. Tarp piliečių didžiąją dalį sudaro romų tautybės moterys
Lenkija	66 % piliečių 34% imigrantų	Rytų Europa 91 % (Ukraina, Rusija, Baltarusija)
Slovakija	98 % piliečių 2% imigrantų	50 % migrantų iš Centrinės Europos, 50 % iš Rytų Europos. Tarp piliečių didžiąją dalį sudaro romų tautybės moterys

Po paskutiniųjų dviejų ES ekspansijų, Austrija tapo prostitučių iš naujų ES valstybių narių tikslo šalimi. Pagrindinėmis Austrijos prostitučių kilmės šalimi šiuo metu yra Bulgarija bei Rumunija.

Vertinant bendrai Rytų regiono geografinį žemėlapi, pastebima, kad pagrindinėmis šio regiono prostitučių kilmės šalimis yra kaimyninės ne ES valstybės. Taip pat pastebima tendencija, kad vienintelėje šio regiono senojoje valstybėje narėje – Austrijoje – didžiąją dalį prostitučių sudaro imigrantai, kai tuo tarpu visose naujose valstybėse narėse vyrauja tų valstybių pilietės.

¹²⁵ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.- p.14-57.

Vertinant regione dirbančių prostitučių tautybes, nustatyta, kad dauguma imigrančių yra romų tautybės bei naujas užregistruotas fenomenas šiame regione – didėjantis prostitučių imigrančių skaičius iš Afrikos valstybių.

Vakarų regionui priskiriamos tokios valstybės kaip Belgija, Prancūzija bei Nyderlandai.

10 lentelė. Prostitucijos žemėlapis ES Vakarų regione 2008 metų duomenimis¹²⁶

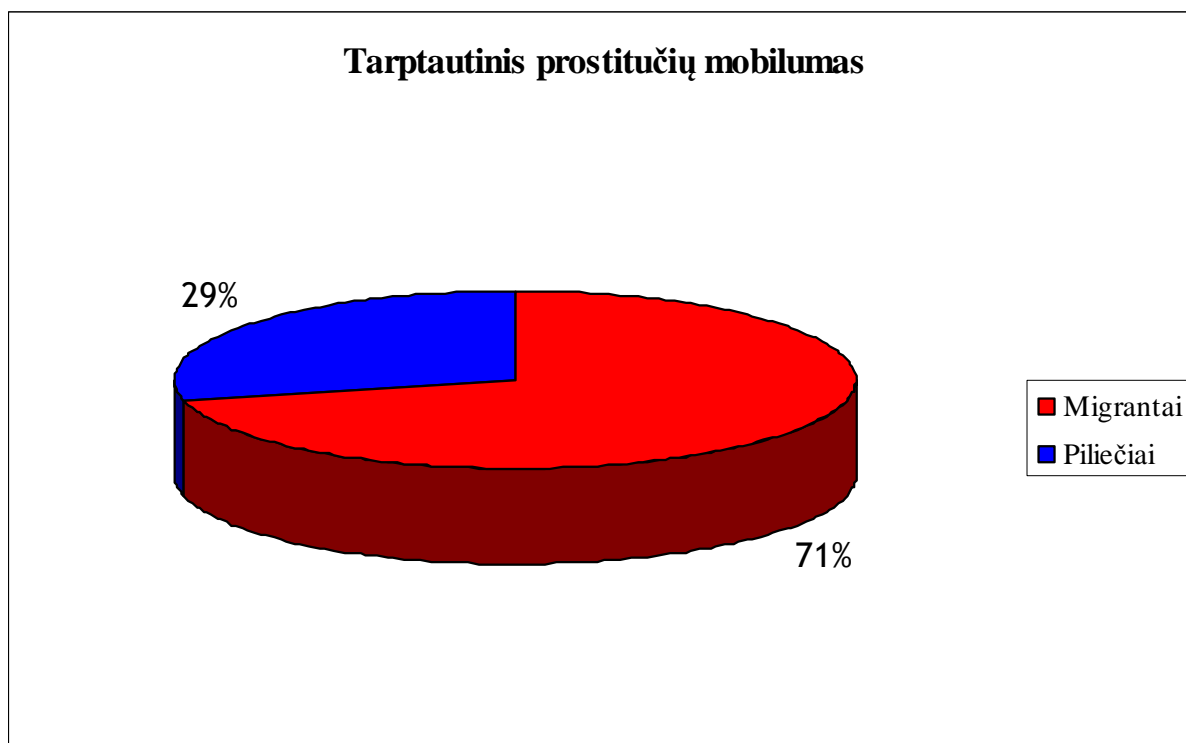
Prostitučių tikslo šalis	Prostitučių pasiskirstymas tarp piliečių be imigrantų	Prostitučių kilmės šalys
Belgija	60 % imigrantų 40% piliečių	Vakarų Europa 26 %, Afrika 26 %, Centrinė Europa (EU) 15 %, Balkanų šalys 14 %, Lotynų Amerika 9 %, Baltija 2 %, Azija 1 %. Iš viso 27 skirtingos tautybės
Prancūzija	61 % imigrantų 39% piliečių	Afrika 40 %, Lotynų Amerika 24 %, Centrinė Europa 23 %, Vakarų Europa 4 %, Rytų Europa 3 %, Balkanų šalys 2 %, Azija 2 %, Baltijos šalys 1 %, Šiaurės Amerika 1 %. Iš viso 44 skirtingos tautybės
Olandija	60 % imigrantų 40% piliečių	Centrinė Europa (EU) 40 %, Lotynų Amerika 20 %, Vakarų Europa 12 %, Rytų Europa (be EU) 8 %, Afrika 8 %, Balkanai 4 %, Azija 4 %, Baltijos valstijos 3 %. Iš viso 17 skirtingų tautybių

Kaip matyti aukščiau pateiktoje lentelėje, dauguma Vakarų regione dirbančių prostitučių yra imigrantės į šio regiono šalis. Kadangi šį regioną sudaro visos senosios ES narės, išskiriamas gana aukštas vidinio mobilumo rodiklis, kuomet moterys prostitucijos versle migruoja į kaimynines valstybes.

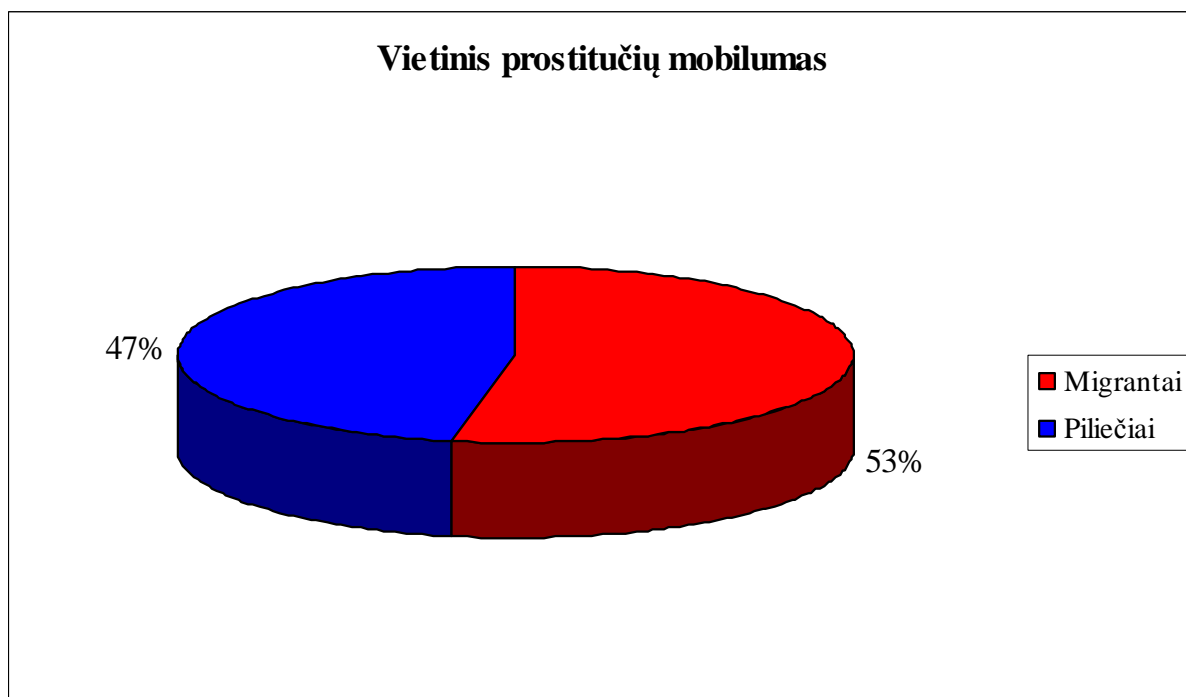
TAMPEP duomenimis, Vakarų regionas yra vienintelis, kuriame 83 proc. prostitučių yra dirbę kitose valstybėse. Taip pat didelis vietinio mobilumo rodiklis, kuris rodo, kad šių valstybių prostitutės dažnai migruoja iš vieno tos pačios valstybės miesto ar regiono į kitą.

Kaip matyti pagal atskirų ES regionų analizę, mobilumas yra labai svarbus geografinio žemėlapiu rodiklis, parodantis, prostitučių judėjimo tikslo bei kilmės šalimi vektorius. 6 paveikslo (a) ir (b) dalyse pateikiamas tarptautinis bei vietinis (valstybės ribose) moterų prostitucijos versle mobilumas 2008 metais.

¹²⁶ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.- p.14-57.

(a)

(b)

6 pav. Prostitucių mobilumas ES valstybėse narėse ir tarp jų¹²⁷

¹²⁷ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.- p.14-57.

Lyginant su kitų profesijų atstovais, prostitutės pasižymi gana dideliu mobilumu. Beveik trys ketvirčiai visų prostitucijos versle dirbančių imigrantų į Europos Sąjungą prieš tai yra dirbę daugiau nei vienoje šalyje. Manoma, kad dauguma moterų prostitučių, dirbančios ES, yra dirbusios bent dviejose ES valstybėse narėse ir trijose šalyse pagal savo regioną (ES valstybės narės į regionus sugrupuotos 2.1 poskyryje). Migracija dažniausiai vyksta į kaimynines valstybes arba į jas vykstant, arba iš jų grįžtant.

Prostitučių mobilumas, kaip matyti aukščiau pateiktame paveiksle, yra ne tik tarptautinis, bet ir vietinis, kuomet jos juda arba yra priverčiamos keltis iš vienos darbo vietos į kitą toje pačioje valstybėje. Praktiškai pusė prostitučių tam tikroje valstybėje nuolat mobilizuojamos iš vieno miesto į kitą.

Skirtingi veiksniai sąlygoja tarptautinį bei vietinį mobilumą. Tarptautinį mobilumą labiausiai skatina anonimiškumo veiksnys (17 proc.), ekonominė būtinybė (16 proc.), geresnės darbo sąlygos (12 proc.), geresnės gyvenimo sąlygos (9 proc.), taip pat klientų mobilumas, prostitucijos kriminalizavimas, sąvadautojų prievarta.

Kalbant apie vidinį mobilumą, nustatyta, kad pagrindiniu veiksniu yra ekonominė būtinybė (17 proc.), sąvadautojų prievarta (13 proc.), anonimiškumas (10 proc.), taip pat darbo sąlygos, klientų mobilumas ir t.t.¹²⁸

Apibendrinant geografinę prostitucijos žemėlapi ES, daroma išvada, kad ES ekspansija 2004 ir 2007 metais tik pakoregavo iki tol nusistovėjusį prostitucijos paplitimo mastą ES. Nustatyta tendencija, kad senosiose valstybėse narėse daugiausiai dirba prostitutėmis moterys iš kitų – ekonomiškai silpnėsių – valstybių, kai tuo tarpu naujosiose ES valstybėse narėse prostitucijos versle vyrauja pilietės.

Pastebima tendencija, kad į naujųjų valstybių narių prostitucijos verslą imigruoja subjektai iš kaimyninių ne ES valstybių narių, kai tuo tarpu į senąsias nares imigrantai pasiskirsto ne tik pagal tame pačiame kontinente esančias valstybes, bet ir pasižymi tarpkontinentine migracija, kuri daugiausiai susijusi su prekyba žmonėmis ir prievartine prostitucija Europoje.

Kitame šio skyriaus poskyryje analizuojami demografiniai prostitucijos kriterijai.

2.5. Socialinis-demografinis prostitucijos žemėlapis

Pagrindinis demografinis rodiklis yra lytis. Prostitucijos versle dirba ne tik moterys, bet ir vyrai bei transeksualai. Pastebima tai, kad moterys dažniau tampa prievartos aukomis šiame versle nei vyrai.

ES prostitucijos rinkoje dirba 87 proc. moterų, 7 proc. vyrų ir 6 proc. transeksualų. 11 lentelėje pateikiama prostitučių pasiskirstymas pagal lytį bei pilietybės statusą pagal valstybę narę.

---

¹²⁸ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.- p.14-57.

11 lentelė. Prostitucių pasiskirstymas pagal lytį bei pilietybės statusą pagal valstybę narę, proc.¹²⁹

ES valstybė narė	Moterys		Vyrai		Transeksualai	
	piliečiai	imigrantai	piliečiai	imigrantai	piliečiai	imigrantai
Austrija	20	80	50	50	30	70
Belgija	40	60	60	40	50	50
Bulgarija	98	2	99	1	100	0
Kipras	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra
Čekija	58	42	90	10	50	50
Danija	35	65				
Estija	95	5	100	0	100	0
Suomija	25	75	85	15	95	5
Prancūzija	40	60	47	53	31	69
Vokietija	37	63	20	80	15	85
Graikija	12	88	14	86	85	15
Vengrija	70	30	40	60	75	25
Airija	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra
Italija	6	94	39	71		79
Latvija	80	20	100	0	100	0
Lietuva	90	10	100	0	100	0
Liuksemburgas	5	95	50	50	10	90
Malta	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra
Nyderlandai	40	60	60	40	20	80
Lenkija	60	40	80	20	95	5
Portugalija	45	55	40	60	27	73
Rumunija	98	2	99	1	99	1
Slovakija	98	2	100	0	0	0
Slovėnija	70	30	100	0	100	0
Ispanija	10	90	13	87	30	70
Švedija	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra	Duomenų nėra
JK	59	41	85	15	95	5

Nors ES didžioji dalis prostitučių yra moterys, tokiose valstybėse kaip Prancūzija, Graikija, Liuksemburgas, Belgija ir Italija yra ganėtinai didelis ir transeksualų skaičius, kurio intervalas yra [15proc., 25 proc.]. Kitose šalyse šių prostitučių skaičius neviršija 5 proc.

Vyrų prostitucijos versle skaičius svyruoja priklausomai nuo valstybės. Austrijoje, Suomijoje, Danijoje, Estijoje bei Lietuvoje prostitucijos versle vyrauja moterys, kai tuo tarpu pagal Lenkijos statistiką šioje šalyje dirba iki 15 proc. vyrų.¹³⁰

¹²⁹ Sudarė darbo autorė, remiantis TAMPEP National Mapping Reports. TAMPEP 8, WP4 Mapping, 24 January 2010.

Kalbant apie mobilumą pagal lytį, nustatyta, kad po 47 proc. iš Europos Sąjungoje dirbančių moterų ir transeksualų yra imigrantai. Tuo tarpu vyrų imigrantų procentinė dalis siekia tik 32 proc.

2008 metais TAMPEP atlikto tyrimo duomenys parodė, kad ES prostitucijoje dirba 60 skirtingų tautybių, socialinio statuso bei kultūrinio pagrindo žmonės. Šį rodiklį įtakojo prostitučių kilmės šalių skaičiaus didėjimas, taip pat imigracijos į ES prostitucijos verslą masto plitimas. 70 proc. senųjų ES valstybių narių prostitučių yra imigrantai. Didžiausias balansas tarp prostitučių imigrančių ir piliečių yra Portugalijoje bei JK, kur prostitucijos versle dirba beveik pusė imigrantų ir pusė piliečių.

Naujosiose valstybėse narėse imigrantų prostitucijos versle yra vos 16 proc. – 18 proc. Šiose valstybėse didžiąją dalį prostitucijos subjektų sudaro piliečiai. Tačiau netgi tarp naujų valstybių narių pastebimas gana didelis skirtumas šiuo aspektu. Jeigu Baltijos šalyse prostitučių imigrantų skaičius siekia 5 proc. – 10 proc., tai Rumunijoje bei Bulgarijoje – vos 2 proc., kurie į šias valstybes atvyksta pagrindine iš Moldovos.

Moterys beveik visada dirba daugybėje vietų, priklausomai nuo pinigų ir paklausos bei policijos priekabiavimo.¹³¹ Analizuojant prostitučių darbo vietą, išskiriama lauko bei vidaus erdvė, kurioje prostitutė laukia ar pasitinka klientą.

2008 metais Europos Sąjungoje 36% prostitucijos sektoriaus užėmė lauko erdvė ir 65 proc. – vidaus erdvė.¹³² 12 lentelėje pateikiamas lauko bei vidaus erdvės pasiskirstymas pagal valstybes nares.

12 lentelė. Prostitucijos verslo lauko bei vidaus erdvės pasiskirstymas pagal valstybes nares, proc.¹³³

ES valstybė narė	Lauko	Vidaus
Austrija	15	85
Belgija	34	66
Bulgarija	33	67
Kipras	Duomenų nėra	Duomenų nėra
Čekija	19	81
Danija	25	75
Estija	2	98
Suomija	10	90
Prancūzija	61	39
Vokietija	13	87
Graikija	60	40

¹³⁰ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.- p.14-57.

¹³¹ O'Connor M., Healy G. Ryšys tarp prostitucijos ir prekybos žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslams. Informacinis vadovas, 2006.

http://www.lygus.lt/ITC/files_smurtas/Rysys%20tarp%20prostitucijos%20ir%20prekybos%20zmonemis%20seksualinio%20isnaudojimo%20tikslams%20%20Informacinis%20vadovas.pdf [žiūrėta 2010-05-12]

¹³² Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.- p.14-57.

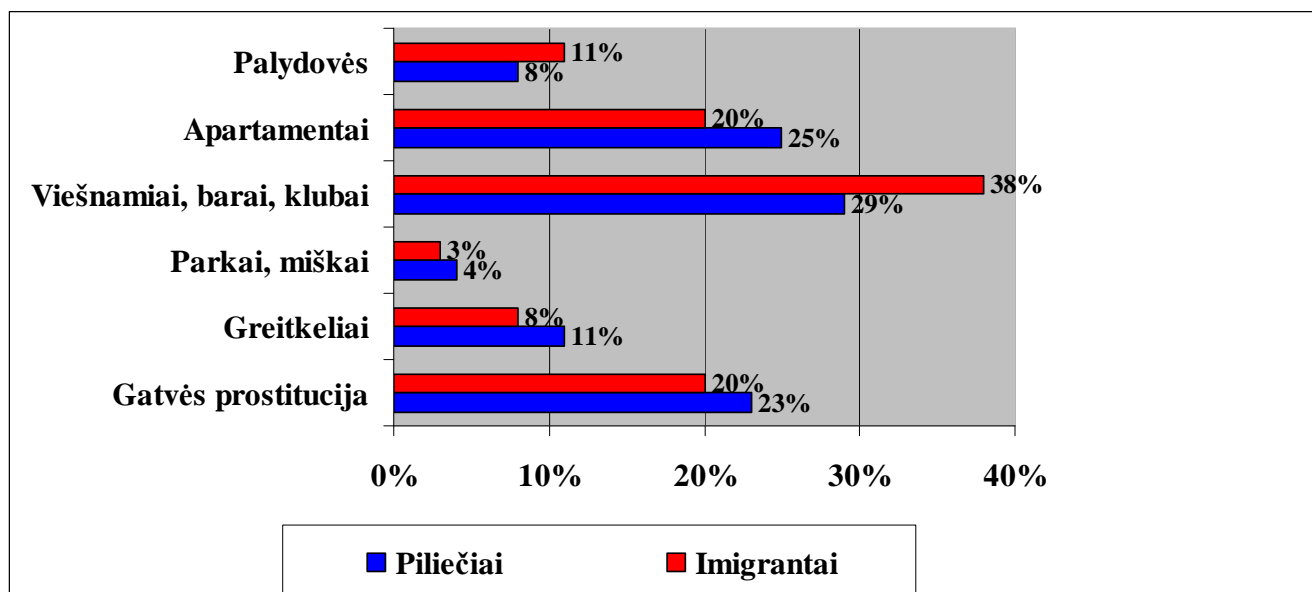
¹³³ Sudarė darbo autorė, remiantis TAMPEP National Mapping Reports. TAMPEP 8, WP4 Mapping, 24 January 2010.

Vengrija	40	60
Airija	Duomenų nėra	Duomenų nėra
Italija	60	40
Latvija	40	60
Lietuva	57	43
Liuksemburgas	33	67
Malta	Duomenų nėra	Duomenų nėra
Nyderlandai	8	92
Lenkija	40	60
Portugalija	59	41
Rumunija	64	36
Slovakija	73	27
Slovėnija	2	98
Ispanija	37	63
Švedija	Duomenų nėra	Duomenų nėra
JK	23	77

Apibendrinant aukščiau pateiktą lentelę, nustatyta, kad šiek tiek daugiau nei du trečdaliai Europos Sąjungos prostitučių dirba viduje. Tokį pasiskirstymą lėmė tai, kad daugumoje ES valstybių gatvės prostitucija ribojama, o atskirose net ir draudžiama bei kriminalizuojama.

Darbo erdvę lemia ir prostitucijos organizavimo būdas. Pastebima, kad lauke daugiau dirba savanorės prostitutės, kai tuo tarpu prievartinė prostitucija organizuojama daugiau viduje, kur didesnė galimybė kontroliuoti bei saugoti prostitutes. Taip pat pastebima tendencija, kad prievartiniu būdu prostitucijoje daugiau dirba imigrantės nei pilietės. Analizuojant darbo erdvę pagal regionus, nustatyta, kad Vakarų bei Šiaurės regionuose, atitinkamai 73 proc. ir 72 proc. prostitučių dirba viduje, o Rytų ir Pietų regionuose, atitinkamai tik 60 proc. ir 55 proc., dirba viduje.

Prostitucijos pagal tipus pasiskirstymas ES 2008 metais pateikiamas 7 paveiksle.

7 pav. Prostitucijos pagal tipus pasiskirstymas ES 2008 metais¹³⁴

Kaip matyti aukščiau pateiktame paveiksle, ES valstybėse narėse prostitucija labiausiai paplitusi viešnamiuose, klubuose ir baruose, kur daugiausiai dirba imigrantai iš ne ES valstybių narių. Gana plačiai paplitusi klientų aptarnavimo vieta yra apartamentai, kuriuose daugiausiai dirba atskirų valstybių narių pilietės bei gatvės prostitucija, kurioje taip pat dirba didesnis procentas piliečių. Reikia pastebėti ir tai, kad apartamentų bei gatvės prostitucija yra daugiau paplitusi tarp tų prostitučių, kurios šiuo verslu užsiima savo noru, tuo tarpu viešnamių prostitucija yra kriminalizuojama daugelyje ES valstybių narių, kadangi šis prostitucijos tipas yra nelegalus, ir juose darbinamos imigrantės, kurios į šį verslą įtrauktos apgaulės būdu ir verčiamos dirbti prievarta.

TAMPEP (2009)¹³⁵ atlikto tyrimo metu nustatyta, kad 60 proc. ES prostitučių piliečių ir 40 proc. imigrančių darbas yra kontroliuojamas. Toks mažas imigrančių kontrolės procentas koreliuojasi su prostitucijos verslo organizatorių prievarta. Labiausiai imigrančių darbas yra kontroliuojamas šiauriniame ES regione (66 proc.). Vakarų regione daugiau mažiau nusistovėjęs balansas – organizatoriai kontroliuoja maždaug po 50 proc. piliečių bei imigrančių.

Šie skaičiai rodo, kad praktiškai pusė prostitucijos versle dirbančių subjektų nedirba savarankiškai, o tai reiškia, kad uždirbamomis pajamomis jos turi dalintis su šio verslo organizatoriais. Pajamų dalinimasis sąlygoja ilgesnes darbo valandas. Be to, tos prostitutės, kurioms nereikia dalintis pajamomis

¹³⁴ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.-p.14-57.

¹³⁵ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.-p.74.

su prostitucijos verslo organizatoriais ar tarpininkais, yra vadinamos privilegijuotomis, kadangi už tą pačią sumą, jos dirba mažesnes darbo valandas.

Šiaurės bei Pietų regionuose beveik trečdalis piliečių bei trys ketvirtadaliai imigrančių dalinasi savo pajamomis su organizatoriais ar tarpininkais. Kituose regionuose nusistovėjęs balansas pagal pilietybės statusą – maždaug po 50 proc. piliečių bei imigrančių dalinasi savo uždarbiu.

Apibendrinant demografinių rodiklių analizę, visų pirma, pastebima, kad neįmanoma buvo atlikti amžiaus pasiskirstymo pagal prostitutas atskirose valstybėse narėse analizės, kadangi šio rodiklio niekas neskelbia ir jokiuose tyrimuose jis nebuvo tirtas.

Prostitučių pasiskirstymas pagal lytį byloja, kad paklausi prekė Europos Sąjungos prostitucijos versle yra moteris, kurios pilietybė labai skiriasi priklausomai nuo ES regiono. Jeigu Šiaurės regione prostitucijos versle vyrauja daugiau tų šalių pilietės, tai Pietų regione – daugiau imigrantės, kurių tautybė priskaičiuojama iš 60 pasaulio valstybių.

Atsižvelgiant į prostitucijos ir atskirų jos formų legalumą, ES vyrauja vidaus prostitucija, kuri daugiausiai organizuojama nelegaliu būdu – viešnamiuose, baruose ir t.t., o tai reiškia, kad juose daugiausiai nelegaliai bei prievarta dirba imigrantės, kurios verčiamos dalintis uždirbamais pinigais, kas menkina jų statusą prostitučių tarpe ir verčia dirbti ilgesnes darbo valandas.

Kadangi prostitucija yra ginčytinas reiškinys, daugiau kriminalizuojamas nei teisinamas, kitame šio skyriaus poskyryje pateikiami prostitucijos sąlygojami padariniai.

2.6. Prostitucijos pasekmės

Kalbant apie prostituciją, Europos moterų lobistinė organizacija (EMLO)¹³⁶ mano, kad:

- prostitucija yra esminis moterų žmogaus teisių pažeidimas;
- prostitucija negali būti siejama su sąvokomis "priverstinė" arba "savanoriška";
- turi būti pripažinta, kad "laisvas pasirinkimas" yra santykinis, nes šiuo atveju susikerta ekonominės, socialinės, kultūrinės ir politinės aplinkybės bei moterų gyvenimo sąlygos konkrečioje visuomenėje. Nelygybė griežtai apriboja laisvę rinktis.

Prostitucija vertinama labai įvairiai dėl jos legalizavimo aspekto, tačiau praktiškai visuose tyrimuose bei ataskaitose išskiriami tie patys padariniai, kuriuos patiria moterys, parduodamos save kaip prekę šiame versle.

Analizuojant prostitucijos padarinius ES valstybėse narėse, statistiškai pagrįsti jos padarinius remtasi TEMPAP tyrimu, kuriame išskirtos ir pasekmės ir koks dalis prostitučių jas patiria.

---

¹³⁶ Europos moterų lobistinės organizacijos (EMLO) nuostatos dėl smurto prieš moteris.
http://www.epacvaw.org/IMG/doc/EWL_vertimas_for_EPAC_Observatory_website.doc [žiūrėta 2010-05-13]

Pati pirmoji pasekmė, įvardijama tyrimuose ir ataskaitose yra smurtas. **Smurtą ES patiria 23 proc.** prostitučių. Kad įvertinti tai, jog smurtas yra neatsiejama prostitucijos dalis, būtina suprasti seksualinį aktą prostitucijoje. Dažniausiai tokiai teikiamai seksualinei paslaugai yra būdingi smurtiniai, žeminantys ir tvirkinantys seksualiniai veiksmai, tarp jų ir seksas tarp perkančiojo ir kelių moterų; moterų pjaustymas skutimosi peiliukais; rišimas prie lovos bei plakimas iki kraujo; krūtų kandžiojimas; deginimas cigaretėmis; rankų, kojų ir lyties organų pjaustymas; tuštinimasis ir šlapinimasis ant moterų¹³⁷.

Moterų, dirbusių prostitucijoje, trauminiai smegenų sužeidimai yra tokie pat, kaip patyrusių sumušimus, spardymą į galvą, smaugimą ar galvos daužymą į prietaisų skydelį, kaip pateikta dokumentuose apie išgyvenusiuosius kankinimus (Jacobs ir Iacobino, 2001)¹³⁸ ir moteris, patyrusias smurtą šeimoje (Valera ir Berenbaum, 2003)¹³⁹. Smurto bei kontrolės procentai ir dažnumas yra labai aukšti: iki ES ekspansijos 2004 metais fizinė žala sudaro 80%, seksualinė prievarta 60%, emocinė prievarta daugiau nei 80%, žodiniai grasinimai daugiau nei 70% bei kontrolė pasitelkus narkotikus ar alkoholį beveik 70% (Raymond et al., 2002)¹⁴⁰.

Nuolatinio verbalinio ir seksualizuoto verbalinio smurto poveikis buvo pagrįstas ir priimtas kaip traumuojantis ir turintis ilgalaikį poveikį moterims patyrusioms smurtą šeimoje. Moterys prostitucijoje patiria nuolatinis verbalinius antpuolius naudojant žeminančią ir niekinančią seksualizuotą kalbą, kurios tikslas – pažeminti moterį ir pateisinti vyro išnaudotojišką elgesį. Tai gali būti įvardinta, kaip „nuodijantys verbaliniai grasinimai“ (Giobbe, 1990)¹⁴¹.

Seksualinė ir reprodukcinė sveikata. Nuolat randamas ryšys tarp ginekologinių komplikacijų ir seksualinės prievartos. Tai gali būti vaginalinis kraujavimas ar infekcijos, navikai, susilpnėjęs seksualinis potraukis, genitalijų sudirginimas, skausmas seksualinių santykių metu, chroniškas dubens srities skausmas ir šlapimo kanalų infekcijos.¹⁴²

Egzistuoja daug medicininių įrodymų, kad ŽIV yra perduodamas prostitutei iš ją perkančiojo per vaginalinius bei analinius lytinius santykius. Išprievartavimai arba privertimas ar įtikinimas seksualiniams santykiams be prezervatyvo, sumokant daugiau yra pirminis moterų ir mergaičių užsikrėtimo šaltinis.

---

¹³⁷ Raymond J., D’Cunha J., Ruhaini Dzhayatin S., Hynes P., Ramirez Rodriguez Z., Santos A. A Comparative Study of Women Trafficked in the Migration Process: Patterns, Profiles and Health Consequences of Sexual Exploitation in Five Countries, N. Amherst, MA, 2002.-p.36.

¹³⁸ Jacobs U., Iacobino, V. Torture and its Consequences : A Challenge to Clinical Neuropsychology // Professional Psychology: Research and Practice, 2001.-p.32.

¹³⁹ Valera E.M., Berenbaum H. Brain Injury in Battered Women //Journal of Consulting and Clinical Psychology, 71, 2003.- p.12.

¹⁴⁰ Raymond J.G. State Sponsored Prostitution. Paper presented at Seminar on the effects of Legalization of Prostitution Activities; A Critical Analysis organized by the Swedish Government, Stockholm, 5-6 November, 2002.-p.36.

¹⁴¹ Giobbe E. Confronting the Liberal Lies About Prostitution. Leidholdt, D., Raymond, J knygoje The Sexual Liberals and the Attack on Feminism, Pergamon, 1990.-p.24.

¹⁴² World Report on Violence and Health. -World Health Organisation, 2002.-p.12.

Medicinos apsaugą prostitucijos srityje lemia prostitucijos stigma ir ribotos sekso darbuotojų galimybės. Gauti efektyvią medicinos pagalbą sekso paslaugų teikėjoms trukdo pinigų stygius, registracijos ir sveikatos draudimo neturėjimas ir baimė priverstinai gydytis nuo LPI. Su didesnėmis kliūtimis susiduria imigrantės (dažniausiai jos neturi sveikatos draudimo, nes nėra asmens tapatybės dokumentų, taip pat pinigų, kad už sveikatos priežiūros paslaugas galėtų susimokėti pačios). Be šių reiškinų, sekso paslaugų teikėjos medicinos įstaigose susiduria su neigiamu personalo požiūriu į jas, tai lemia prastą suteikiamų paslaugų kokybę ir dideles kainas.

Pastebėta, kad gatvėje dirbančios sekso darbuotojos už papildomą mokestį dirba be prezervatyvų. Apsaugos priemonių taip pat atsisakoma dėl klientų daromo spaudimo (kartais pasireiškiančio prievarta), informacijos apie ŽIV ir LPI trūkumo, kitų sekso paslaugų teikėjų (prezervatyvų naudojimo klausimu). Sprendimas nenaudoti prezervatyvo gali būti priimamas veikiant narkotikams.

Nesaugus seksas su klientais lemia tiek didelį LPI, tiek nepageidaujamų nėštumų skaičių. Net ir tada, kai klientams sekso darbuotojos paslaugas teikia naudodamos prezervatyvus, jos nesaugiai lytiškai santykiauja su suteneriu, draugais. Šis reiškinys dažnai nelaikomas svarbiu LPI plitimo tarp sekso darbuotojų ir jų klientų veiksniu, nors pirmųjų sveikata turi įtakos klientų, jų sutuoktinių ir kitų lytinių partnerių sveikatai. Keliaujančios ir kurortuose bei uostamiesčiuose dirbančios sekso darbuotojos turi lytinių santykių ir su turistais, jūreiviais, ir su vietiniais vyrais, kurie jų paslaugomis naudojasi taip pat gana dažnai.¹⁴³

Psichinės sveikatos pasekmės. Kankiniai, įkaitai bei visokių formų seksualinės prievartos aukos nuolat kalba apie disociacijas. Atitrūkimą nuo emocinės realybės, kūno palikimą tam, kad atsiribotų nuo to, kas vyksta. Disociacija pripažįstama kaip sunkus seksualinės prievartos poveikis, tačiau yra būtina prostitucijos dalis, esminė strategija, naudojama moterų tam, kad išgyventų.¹⁴⁴

Narkotikų bei alkoholio naudojimas - 10 proc - malšinti skausmui ir išbūti prostitucijoje veda prie ilgalaikės priklausomybės bei daugybės psichinės sveikatos pasekmių. Moterys nuolat pasakoja besikvaišinančios ir geriančios, kad išgyventų naktį, tuo pačiu suvokdamos, kad turi būti budrios tykantiems pavojams ir rizikai.¹⁴⁵

Socialinė atskirtis – 16 proc.. Moterys dažniausiai gėdijasi ir bijo kalbėti apie tai, kaip uždirba pinigus, kodėl tokiu būdu ir kas joms nutinka tokiaame darbe. Jos atsiskiria nuo visuomenės, neieško pagalbos, kas dar labiau apsunkena jų padėtį ir suteikia papildomas galimybes išnaudotojams.

---

¹⁴³ Beresnevičiūtė V., Krikščiukaiytė R., Paskočinaitė J., Štuikytė R. Besislepiančios nuo visuomenės. Sekso paslaugų teikėjų padėtis Lietuvoje: vertinimai ir rekomendacijos. Vilnius: Koalicija "Galiu gyventi", 2006.-p.38-53.

¹⁴⁴ Herman L.J. Trauma and Recovery; From Domestic Abuse to Political Terror.- London: Pandora, 1992.-p.214.

¹⁴⁵ Lawless K., Wayne A. The Next Step Initiative, Research Report on Barriers affecting women in Prostitution. Ruhama: TSA Consultancy, 2005.-p.115.

Teisėsaugos pareigūnai pripažįsta, kad prostitucija besiverčiančios moterys vengia kreiptis į juos prievartos, smurto ar kitais atvejais, juolab kad daugelis nagrinėjamoje srityje dirbančių policijos pareigūnų yra vyrai. Lietuvoje atliktame tyrime¹⁴⁶, nustatyta, kad prostitucija besiverčiančios moterys policijos pareigūnus įvardija kaip vieną iš didžiausių patiriamos prievartos, pažeminimo šaltinių.

Be konfliktų su policija (baudimas, niekinimas, įžeidinėjimai ir kita), minimi ir konfliktai su klientais (prievarta, smurtas, pinigų nesumokėjimas, tyčiojimas, elgesys kaip su daiktu), konfliktai su kitomis sekso paslaugų teikėjomis (įžeidinėjimai, fizinė jėga naudojama tarpusavyje konkuruojant dėl klientų, ypač tarp jaunesnių ir vyresnių bei patyrusių ir tik pradedančių teikti sekso paslaugas), konfliktai su sveikatos priežiūros įstaigomis (darbuotojų ignoravimas kaip sekso paslaugų teikėjų ar narkotikų vartotojų), konfliktai su „stogais“ (prievarta, smurtas, reikalavimas dalytis pinigais), konfliktai šeimoje (priekaištai iš šeimos narių, supratimo, palaikymo stoka).

Pažymėtina, kad daugelis sekso paslaugų teikėjų nepasitiki valstybinėmis institucijomis ir jų teikiama pagalba. Būdamos marginalizuotos visuomenės, dažnai patirdamos priekabiavimą, prostitutės jaučia neigiamą, smerkiantį tiek artimųjų, tiek visuomenės požiūrį. Todėl daugelis jų, stengdamosi ignoruoti visuomenės daugumos nuomonę, linkusios slėpti nuo savo tėvų, vaikų, sugyventinių savo pajamų šaltinį.

Pažymėtina, kad sekso paslaugų teikėjos pasižymi itin siaurais socialiniais ryšiais, jos bendrauja su nedaugeliu. Kitas svarbus su siaurais socialiniais ryšiais susijęs aspektas: vis siaurėjantys ryšiai su įvairių institucijų atstovais, kasdienybėje taikomos nekonvencinės apsaugos priemonės ir savarankiški problemų sprendimų būdai mažina įvairias paslaugas prostitucija besiverčiančiais asmenims teikiančių organizacijų galimybes užmegzti su jomis konstruktyvų, abipusiu pasitikėjimu pagrįstą ryšį. Tokia padėtis didina prostitucija besiverčiančių asmenų socialinę atskirtį, kurią įveikti ypač sunku be išorinių asmenų pagalbos ir visuomenės paramos.

Stigma – 4 proc. Prostitutes visuomenė teisia dažniausiai neigiamai dėl to, kad jos nesugeba priimti alternatyvių sprendimų pajamoms uždirbti ar nesugeba rasti geresnio darbo. Nors prostitucija yra legali daugumoje ES valstybių narių, t.y. atskiri jos tipai nėra kriminalizuojami, prostitučių jaučiama gėda yra didelė ir stipriai jaučiama visose valstybėse.

Darbo teisių neturėjimas bei neprieinama sveikatos priežiūra – po 7 proc. Prostitutė, nors ir dirbdama legalų darbą Europos Sąjungos valstybėse narėse, jei prostitucija jose yra legalizuota, neturi pilnų socialinių bei sveikatos apsaugos garantijų, kurias turi kitų profesijų atstovai. Taip yra todėl, kad jų darbas teisiškai nepripažįstamas kaip teisėtas darbo rinkoje. Kadangi prostitucija nėra formaliai pripažinta

---

¹⁴⁶ Beresnevičiūtė V., Krikščiukaiytė R., Paskočinaitė J., Štuikytė R. Besislepiančios nuo visuomenės. Sekso paslaugų teikėjų padėtis Lietuvoje: vertinimai ir rekomendacijos. Vilnius: Koalicija „Galiu gyventi“, 2006.-p.38-53.

kaip profesija – išskyrus Vokietijoje bei Nyderlanduose – nėra jokių programų ar politikų, kurios palaikytų prostitučių gerovę.¹⁴⁷

Apibendrinant antrąją dalį, pažymima, kad prostituciją kriminalizuojančios sistemos vertina šį reiškinį kaip visuomenės moralei ir etikai kenkiantį nusikaltimą. Pagal vienas sistemas daugiau toleruojami sekso paslaugas teikiantys asmenys ir daugiau dėmesio skiriama sąvadautojams, pagal kitas prostitucija vertinama kaip socialinė liga, o sekso paslaugas teikiantys asmenys – kaip „nusikaltėliai“, „moraliniai ligoniai“ ir „socialiniai parazitai“.

Prostitucijos legalizavimą įgyvendinančios valstybės vertina sekso darbą kaip morališkai neutralų reiškinį. Sekso verslo reguliavimas – tai viešnamių, individualios prostitucijos licencijavimas, sekso paslaugų teikėjų sveikatos tikrinimas, geografinių zonų, kuriose paplitusi sekso industrija, išskyrimas ir mokesčių iš šios veiklos rinkimas. Sekso paslaugų teikimas neturint licencijos baudžiamas. Šis modelis pagrįstas liberaliu principu: kiekvienas žmogus turi teisę nuspręsti, kaip naudotis savo kūnu, ir šią teisę reikia gerbti (Vokietija, Austrija, Nyderlandai, Graikija). Pagal neoreguliacinę sistemą viešnamiai ir sąvadavimas draudžiami, tačiau reguliuojama atskirų prostitučių veikla (Latvija ir Vengrija).

Pagal dekriminalizavimo sistemą leidžiama pirkti ir parduoti seksą už pinigus, pirkėjo ir pardavėjo santykiai vertinami kaip laisvas suaugusiųjų bendravimas, sąvadavimas – kaip prekyba žmonėmis. Sekso darbas nėra reguliuojama veikla, vyriausybė kišasi tik prievartinio sekso darbo atveju ar kai paslaugų teikėjas yra nepilnametis asmuo. Šios sistemos tikslas – panaikinti sekso darbą reguliuojančius ar draudžiančius įstatymus ir sustiprinti kovą su sąvadavimu reguliuojančius aktus. Šalys, kurios atsisako reguliavimo, siekia dekriminalizuoti ir mažinti sekso darbu užsiimančių asmenų socialinę atskirtį.

Toks reguliavimas taikomas daugelyje naujų ES narių: Čekijoje, Estijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, taip pat daugelyje senųjų ES šalių - Prancūzijoje, Airijoje, Italijoje, Ispanijoje ir JK.

Kai kurie autoriai išskiria neoabolicionizmą – reguliavimo formą, kai baudžiamas ne paslaugas teikiantis, o jas perkantis asmuo, t. y. numatoma seksualinių paslaugų pirkėjo už atlyginimą atsakomybė. Pagal šią sistemą viena pagrindinių sekso darbo priežasčių – lyčių galios disbalansas, kai vyrai naudojami moterų socialine ir ekonomine padėtimi savo poreikiams tenkinti. Toks reguliavimas taikomas pakankamai neseniai; tarp neoabolicionizmą įgyvendinančių valstybių yra Švedija ir Suomija.

Kitame šio darbo skyriuje analizuojamos Europos Sąjungos valstybėse narėse vykdomos prevencinės programos.

---

¹⁴⁷ Brussa L. Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.-p.64.

3. EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE VYKDOMOS PREVENCINĖS PROGRAMOS

Prekyba žmonėmis ir prostitucija labai glaudžiai susiję reiškiniai. Atskirais atvejais prostitucija įeina į prekybos žmonėmis koncepcijos struktūrą kaip atskiras elementas. Todėl dažnu atveju rengiamos, diegiamos ir vykdomos bendros prekybos žmonėmis prevencinės programos, AIDS prevencinės programos, kuriose prostitucijos prevencijai skiriamos atskiros priemonės.

Prekyba žmonėmis, bet kokiais tikslais – ar tai būtų seksualinio išnaudojimo ar darbo – yra žmogaus teisių pažeidimas. Kadangi šis fenomenas dažniausiai pažeidžia tokias visuomenės grupes kaip moterys ir vaikai, Europos Sąjunga ėmėsi priemonių šio reiškinio prevencijai bei sukūrė pagrindą kovai su juo, stiprindama bendradarbiavimą ir koordinaciją tarp ES valstybių narių policijos bei teisėsaugos institucijų.

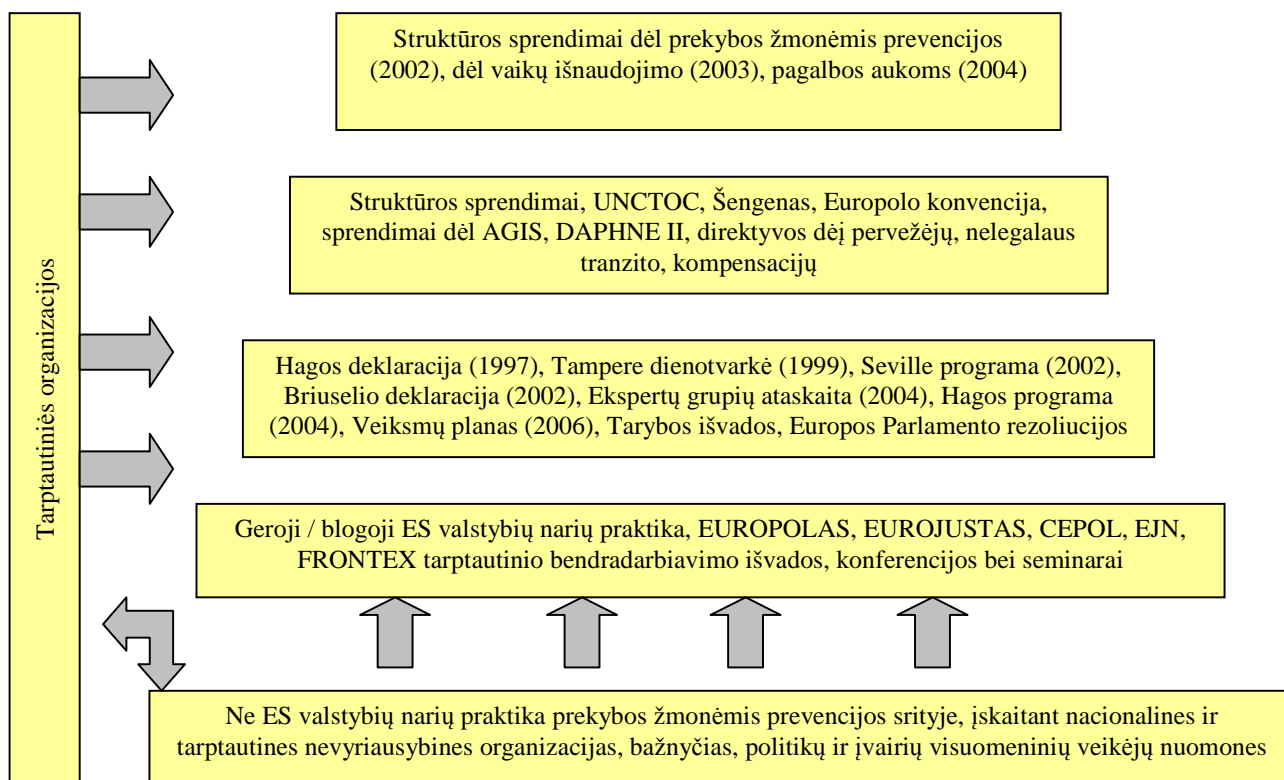
Prostitucija yra plataus masto, kompleksinė socialinė problema. Moksliniuose tyrimuose¹⁴⁸ išskiriama prielaida, kad tokio pobūdžio problemų „galbūt būtų galima išvengti, jeigu laiku užkirsti kelius joms atsirasti“. Tačiau tuose pačiuose tyrimuose¹⁴⁹ pažymima, kad prostitucijos prevencija yra „itin sudėtingas darbas, kurio teigiami rezultatai retai kada būna tiesiogiai stebimi ir akivaizdūs.“ Todėl reikalinga visapusiška, kompleksinė prevencija, kurią realiai įgyvendinti yra be galo sunku.

Pasaulyje, pradedant nuo XIX amžiaus pabaigos, buvo priimta daug reikšmingų tarptautinės teisės aktų prekybos žmonėmis kontrolės ir prevencijos srities klausimais. Šie teisės aktai apima ir prostitucijos prevenciją. 8 paveiksle pateikiama F.Jasinski analizuota daugialypė teisės aktų sistemos piramidė prekybos žmonėmis, tame tarpe ir prostitucijos, prevencijoje.

---

¹⁴⁸ Prekyba žmonėmis: prevencija, aukų apsauga, problemos sprendimo būdai. Lietuvos žmogaus teisių centras, 2006.

¹⁴⁹ Prekyba žmonėmis: prevencija, aukų apsauga, problemos sprendimo būdai. Lietuvos žmogaus teisių centras, 2006.

8 pav. Daugialypės tarptautinės bei Europos Sąjungos prevencijos prekybos žmonėmis, įskaitant ir prostituciją, teisinės bazės piramidė¹⁵⁰

Remiantis aukščiau pateikta piramide, būtina pastebėti, kad nacionalinės prevencijos programos sudaromos remiantis tarptautinių bei Europos Sąjungos organizacijų, konvencijų, teisės aktų pagrindu, kurį būtina paminėti, kalbant apie prostitucijos prevenciją ES valstybėse narėse.

1949 m. buvo priimta **Jungtinių tautų Konvencija dėl kovos su žmonių prekyba ir trečiųjų asmenų išnaudojimu prostitucijos tikslams**.¹⁵¹ Ši konvencija skirta kovai su prekyba žmonėmis, jų įtraukimu į prostituciją, kovai su pačia prostitucija. Konvencijos preambulėje pažymėta, kad „prostitucija ir prekyba žmonėmis prostitucijos tikslams yra nesuderinama su žmogaus orumu ir gresia jo, šeimos ir visuomenės gerovei“.¹⁵²

Šia konvencija tarptautinio pobūdžio kriminaliniais nusikaltimais buvo pripažintas sąvadaimas, trečiųjų asmenų išnaudojimas (netgi pastariesiems sutinkant) prostitucijos tikslams, viešnamių laikymas arba jų valdymas, dalyvavimas finansuojant viešnamius, patalpų nuoma ar išnuomojimas prostitucijos tikslams, dalyvavimas rengiantis šiai veiklai.

¹⁵⁰ Jasinski F. National Co-ordination of the fight against trafficking in human beings: Recommendations for Poland as a „new“ EU member state. European university institute, 2006.

¹⁵¹ Svarbiausi tarptautiniai dokumentai dėl kovos su prekyba žmonėmis. Prekybos žmonėmis aukų integracija ir reintegracija į darbinę visuomenę. http://www.neparduodamas.lt/index.php/teises_aktai/88 [žiūrėta 2010-09-10]

¹⁵² Торговля людьми: противодействие и защита прав женщин, Киев, 2000.-р. 7.

Konvencija nustato, kad ją pasirašiusios valstybės laikytų nusikaltėliais sąvadautojus, viešnamių savininkus, taip pat jų bendrininkus. Tuo pat metu bendroji konvencijos nuostata, kuri grindžiama bet kokių prostitucijos, kaip seksualinės eksploatacijos, formų pasmerkimu, nekreipiant dėmesio į tai, ar prostitucija yra savanoriška, ar ne, buvo pagrindas suformuluoti tuos konvencijos straipsnius, kuriais naudojosi represinės strategijos moterų, užsiimančių prostitucija atžvilgiu, taip pat tų, kurios buvo verčiamos užsiimti prostitucija, atžvilgiu. Pažymėtina, kad konvencija skyrė nepakankamai dėmesio prekybos žmonėmis aukoms. Moterų – seksualinio verslo aukų – teisės joje buvo apibrėžtos miglotai. Visa tai lėmė būtinumą parengti ir priimti naujus tarptautinius dokumentus, kurie apibrėžtų šiuolaikines kovos su prekyba žmonėmis kryptis, tuo nepažeisdamos žmogaus teisių.¹⁵³

1950 metų Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija¹⁵⁴ ir jos papildomi protokolai vertintini kaip vieni pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių tarptautinių dokumentų, kurie nustato pagrindines žmogaus teises ir laisves: žmogaus teisę gyventi, žmogaus teisę į laisvę ir asmens neliečiamybę, teisę į asmeninio gyvenimo neliečiamybę, minties, sąžinės ir religijos laisvę, draudimą žmogų kankinti, su juo žiauriai elgtis, žeminti jo orumą, laikyti žmogų vergijoje ar nelaisvėje, versti dirbti priverstinį ar privalomąjį darbą, teisę gintis ir kt.

1961 metų Europos socialinę chartiją, 1996 metų Europos socialinę chartiją¹⁵⁵ ir Europos socialinės chartijos papildomus protokolus, reguliuojančius kolektyvinių ieškinių sistemą, pasirašiusios šalys įsipareigoja ginti pagrindines žmogaus ekonomines ir socialines teises: žmogaus teisę turėti galimybę savo laisvai pasirinktu darbu užsidirbti pragyvenimą, teisę į tinkamas darbo sąlygas, teisę į teisingą atlyginimą, garantuojantį normalų paties žmogaus ir jo šeimos gyvenimo lygį, moterų, vaikų ir paauglių teisę būti ypač ginamiems nuo jiems iškylančių fizinių ir moralinių pavojų, teisę į socialinę paramą ir medicinos pagalbą, teisę naudotis socialinės rūpybos tarnybų paslaugomis ir kt.¹⁵⁶

Ketvirtoji pasaulinė konferencija dėl moterų padėties (1995 m.) ir Pekino veiksmų platforma¹⁵⁷ atkreipė dėmesį į daugelį naujų moterų problemų: prievartos, neturto, dalyvavimo politiniame gyvenime. Konferencijoje buvo pabrėžiama, kad silpna kova su prekyba moterimis bei vaikais yra rimta tarptautinė problema, kuri kelia nerimą tarptautinei visuomenei. Šios problemos sprendimo būdai buvo suformuluoti konferencijos metu priimtoje Veiksmų platformoje, kurioje konstatuota, kad

---

¹⁵³ Ten pat, P.8.

¹⁵⁴ The European Convention on Human Rights. ROME 4 November 1950 and its Five Protocols. COUNCIL OF EUROPE. <http://www.hri.org/docs/ECHR50.html> [žiūrėta 2010-09-10]

¹⁵⁵ Europos socialinė chartija // Valstybės žinios, 2001-06-08, Nr. 49-1704.

¹⁵⁶ Bazylevas I. Prekybos žmonėmis prevencija (taip pat ir prostitucijos klausimas) 2002 m. balandžio 11. www3.seimas.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0073012.doc [žiūrėta 2010-09-09]

¹⁵⁷ The United Nations Fourth World Conference on Women. Action for Equality, Development and Peace. Beijing, China - September 1995. <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/plat1.htm> [žiūrėta 2010-09-12]

smurtas prieš moteris – tai istoriškai susiklostę nelygūs moterų ir vyrų galių pasiskirstymai, kurie veda į vyrų dominavimą prieš moteris ir lemia moterų diskriminaciją. Moterys ir mergaitės, prekybos žmonėmis aukos, rizikuoja patirti tolesnį smurtą, nepageidaujamą nėštumą, apsikrėsti lytiškai plintančiomis ligomis, įskaitant AIDS.

Pekino veiksmų platforma rekomenduoja šalių vyriausybėms imtis veiksmų, skirtų kovai su prekyba moterimis ir pagalbos prostitucijos bei prekybos žmonėmis aukoms teikimu:

- spręsti klausimą dėl tarptautinių konvencijų, susijusių su prekyba žmonėmis ir vergove, ratifikavimo;
- imtis priemonių, kurios šalintų veiksnius, tarp jų ir išorinius, kurie sudaro sąlygas prekybai moterimis ir merginomis prostitucijos tikslams bei kitoms komercinės veiklos rūšims, susijusioms su seksu, priverstinėmis vedybomis ir priverstiniu darbu, taip pat tobulinti esamą teisinę bazę, kad būtų labiau užtikrinta moterų ir merginų teisių apsauga bei sugriežtintas sąvadautojų ir kitų teisės pažeidėjų, susijusių su prekyba moterimis, baudimas;
- skatinti institucijų bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą, siekiant išardyti prekybos moterimis tinklus;
- skirti lėšų prekybos žmonėmis aukų reabilitavimo programoms, įskaitant profesinį mokymą, teisinę pagalbą, konfidencialią sveikatos apsaugą;
- bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis, kurios užtikrina socialinę, medicininę ir psichologinę pagalbą smurto aukoms;
- rengti atitinkamas mokymo ir švietimo programas, peržiūrėti galiojančius įstatymus;
- parengti ir priimti įstatymus, kurie užkirstų kelią sekso turizmui ir prekybai moterimis.

Pekino veiksmų platforma paskatino šalis rengti nacionalinius veiksmų planus, kuriuose aptarta ir prekybos moterimis problema. Platformos įgyvendinimas buvo apžvelgtas 2000 m. birželio 5-9 d. įvykusios Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos specialiosios sesijos „Lyčių lygybė, raida ir taika 21 amžiuje“ metu. Šioje sesijoje priimtas baigiamasis dokumentas nustato tolesnius veiksmus ir iniciatyvas, kurių turi imtis šalys - Jungtinių Tautų narės, toliau įgyvendindamos Pekino veiksmų platformą.

2000 m. gruodžio mėnesį buvo paskelbta pasirašyti **Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą**¹⁵⁸ ir ją papildantis **Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja**¹⁵⁹. Visos Europos

¹⁵⁸ Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą // Valstybės žinios, 2002, Nr. 51.

¹⁵⁹ Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos Konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. <http://www.nplc.lt/sena/aukos/informacija/t-aktai/kiti/protok-prekyb-zmonemis-2003.pdf> [žiūrėta 2010-09-12]

Sajungos šalys, Norvegija ir Islandija pasirašė šią konvenciją ir papildomą protokolą. Šią konvenciją 2000 m. gruodžio 13 d. Palerme pasirašė ir Lietuvos Respublika, o 2002 m. vasario 8 d. dekretu Respublikos Prezidentas pateikė šią konvenciją Lietuvos Respublikos Seimui ratifikuoti.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 m. rugsėjo 21 d. nutarimu Nr.1143 pritarė, kad tikslinga pasirašyti Protokolą dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantį Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, ir kreipėsi į Respublikos Prezidentą su prašymu suteikti vidaus reikalų ministru įgaliojimus pasirašyti Protokolą dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantį Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą.¹⁶⁰

Svarbios analizuojamu apsektu yra ir **Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos Europos Tarybos valstybėms**: rekomendacija Nr.9(91)11 dėl prekybos vaikais ir jaunimu, dėl jų seksualinio išnaudojimo, pornografijos ir prostitucijos; rekomendacija Nr.R(96)8 dėl nusikalstamumo veiklos krypčių Europoje permainų metu; rekomendacija Nr.R(97)13 dėl liudininkų įbauginimo ir gynybos (kaltinamojo) teisių; rekomendacija Nr.R(2000)11 dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais.¹⁶¹

Prekybos žmonėmis prevencijos aspektu svarbesne laikytina **Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr.R(2000) 11 „Dėl veiksmų plano kovai su žmonių grobimu“**, patvirtinta 2000 m. gegužės 19 d. Šiame dokumente apibrėžiama prekybos žmonėmis sąvoka, nurodomi pagrindiniai bendrieji principai, kuriais remiantis turi būti vykdoma visa politika, kovojant su prekyba žmonėmis bei ginant prekybos žmonėmis aukų žmogaus teises. Čia nurodoma, kad:

- turi būti imtasi teisinių ir praktinių priemonių užtikrinant prekybos žmonėmis aukų teises bei teisėtus interesus;
- prioritetu reikėtų laikyti reabilitacijos programų prekybos žmonėmis aukoms kūrimą;
- būtina imtis priemonių, kad prekyautojai žmonėmis ar šios prekybos organizatoriai būtų išaiškinti, persekiojami ir nubausti;
- būtina prekybą moterimis ir vaikais laikyti tarptautinio organizuoto nusikalstamumo dalimi.

Minėtoje rekomendacijoje pabrėžiama, kad būtina koordinuoti įvairių žinybų (policijos, muitinių, teisėsaugos institucijų, sveikatos priežiūros bei socialinių darbuotojų, diplomatinių tarnybų pareigūnų)

¹⁶⁰ Bazylevas I. Prekybos žmonėmis prevencija (taip pat ir prostitucijos klausimas) 2002 m. balandžio 11. www3.seimas.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0073012.doc [žiūrėta 2010-09-09]

¹⁶¹ Tarptautiniai teises aktai dėl prekybos žmonėmis. Prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė. http://sos.vrm.lt/mod_richtext.php?pid=12 [žiūrėta 2010-09-12]

darbą, nustatant ir išsiaiškinant prekybos žmonėmis atvejus. Labai svarbus ir nevyriausybinų organizacijų vaidmuo, organizuojant paramą prekybos žmonėmis aukoms.¹⁶²

Svarbiais prekybos žmonėmis prevencijos teisės aktais išskiriami ir **Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos nuostatos**: rekomendacija Nr.1065 (1987) dėl prekybos vaikais ir kitų vaikų išnaudojimo formų; rekomendacija Nr.1211 (1993) dėl nelegalios slaptos migracijos: slaptų nelegalių migrantų gabentojai ir darbdaviai; rezoliucija Nr.1099 (1996) dėl vaikų seksualinio išnaudojimo; Europos Tarybos rekomendacija Nr.1325 (1997) dėl prekybos moterimis ir prievartinės prostitucijos Europos Tarybos valstybėse; 1997 m. Hagos Ministrų deklaracija dėl Europos priemonių, skirtų kovai su prekyba moterimis seksualinio išnaudojimo tikslais.¹⁶³

2002 metų rugsėjo 18–20 dienomis Briuselyje buvo surengta Europos šalių konferencija „Kova su prekyba žmonėmis ir prevencija“. Ją organizavo Tarptautinė migracijos organizacija, Europos Parlamentas ir Europos Komisija. Konferencijos tikslai daugialypiai:

- atkreipti aukščiausių Europos pareigūnų, vyriausybių, tarptautinių organizacijų dėmesį į prekybos žmonėmis problemą;
- įvertinti naujas tendencijas;
- įvertinti įvairių šalių politiką ir geriausią praktinį patyrimą;
- intensyvinti kovą su prekyba žmonėmis;
- formuoti bendrą Europos Sąjungos ir šalių kandidačių strategiją kovojant su prekyba žmonėmis, ypač su prekyba moterimis ir vaikais.¹⁶⁴

Siekiant šių tikslų, konferencijoje buvo priimta vadinamoji **Briuselio deklaracija** bei jos priedai – Rekomendacijos, Standartai ir Geriausia praktika, kuri Europos Tarybos pritarimu (2003 05 08 No 2003/C 137/01) dabar įvardijama kaip ES kovos su prekyba žmonėmis strategija, kaip ES politikos gairės šioje srityje. Briuselio deklaracijoje išdėstytomis kovos su prekyba žmonėmis nuostatomis turėtų vadovautis visos Europos Sąjungos valstybės narės ir šalys kandidatės, planuodamos savo veiksmus ir priemones kovojant su šiuo nusikaltimu. Ši deklaracija taip pat yra geras šaltinis ir atspirties taškas įvairioms organizacijoms, kovojančioms su prekyba žmonėmis.

Vienas esminių aspektų – ieškoti giluminių prekybos žmonėmis priežasčių ir stengtis jas eliminuoti: remti moterų ir vyrų lygių galimybių (darbo, socialinių) realų igyvendinimą; skurdo, nedarbo,

---

¹⁶² Bazylevas I. Prekybos žmonėmis prevencija (taip pat ir prostitucijos klausimas) 2002 m. balandžio 11. www3.seimas.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0073012.doc [žiūrėta 2010-09-09]

¹⁶³ Bazylevas I. Prekybos žmonėmis prevencija (taip pat ir prostitucijos klausimas) 2002 m. balandžio 11. www3.seimas.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0073012.doc [žiūrėta 2010-09-09]

¹⁶⁴ Sipavičienė A. Teisėsaugos institucijų veikla susidūrus su prekyba žmonėmis. Vilnius: Mokslo aidai, 2005.-p. 176. - ISBN 9955-9594-3-6

ypač tarp moterų, mažinimą; ieškoti, kaip galima būtų plėtoti legalios migracijos ir legalaus darbo užsienyje galimybes; mažinti seksualinių paslaugų ir pigaus darbo paklausa.

Norint parengti efektyvias prevencines priemones, būtina turėti patikimą informaciją, todėl numatoma visokeriopai remti tyrimus šioje srityje; ypatinga dėmesį skirti paklausos tyrimams (kaip galima būtų ją sumažinti); prekybos vaikais tyrimams.¹⁶⁵

Remiantis visais minėtais teisės aktais ir jų nuostatomis, programomis, deklaracijomis būtina rengti nacionalines strategijas, skirtas prekybos žmonėmis prevencijai, kuriose ypatingas dėmesys turi būti atkreipiamas ir į prostituciją. Vienoje 2009 metais vykusioje konferencijoje¹⁶⁶ pažymima, kad prevencijos negalima palikti vien tik tarptautinėms organizacijoms – prevencijos mechanizmai turi būti kuriami ir vykdomi nacionaliniuose lygiuose. Kiekvienos valstybės vyriausybė privalo rengti prevencines programas, finansuoti jų įgyvendinimą ir rezultatų vertinimą. Tačiau, atlikus prostitucijos legalizavimo žemėlapių analizę, būtina pažymėti, kad prostitucijos prevencijos priemonės labai skiriasi šalyse narėse priklausomai nuo prostitucijos legalumo jose laipsnio. Pastebėta, kad tose šalyse, kuriose prostitucija yra legali, prevencija apima tik švietėjiškus aspektus, kai tuo tarpu kitose šalyse, kuriose prostitucija yra nelegali, numatomos ir baudžiamosios priemonės.

JT Ekonominės ir socialinės tarybos rekomenduojamuose principuose ir gairėse akcentuojama, kad tiek valstybės įstaigos, tiek ir nevyriausybinių organizacijų turėtų aktyviai imtis priemonių, pvz.: mokslinių tyrimų, stebėsenos bei analizės, informacijos bei žiniasklaidos kampanijų ir socialinių bei ekonominių iniciatyvų, skirtų socialinei atskirčiai, skurdui mažinti, lygių galimybių ir nediskriminavimo politikai įgyvendinti, kas galėtų užkirsti kelią prostitucijai. Turint omenyje tai, kad prostitucijos aukomis dažniausiai tampa asmenys iš labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių, valstybė privalo stengtis mažinti tokių veiksmų, kaip skurdas, žemas plėtros lygis ir lygių galimybių nebuvimas, įtaką, nes tai sudaro sąlygas asmenims, ypač moterims ir vaikams, tapti prostitucijos verslo aukomis.¹⁶⁷

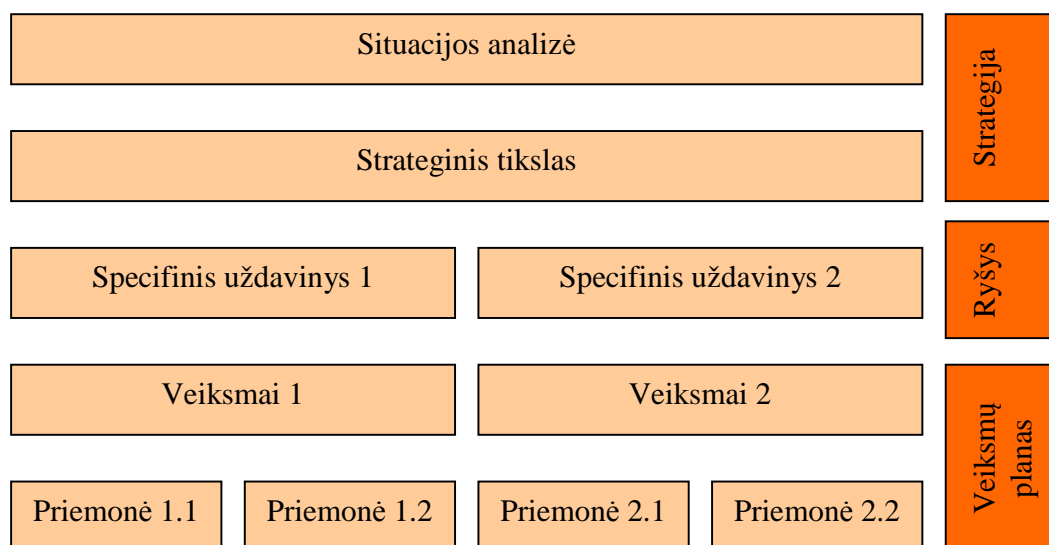
Nacionalinės prevencinės programos rengiamos pagal tam tikras gaires (žr. 9 pav.)

---

¹⁶⁵ Sipavičienė A. Teisėsaugos institucijų veikla susidūrus su prekyba žmonėmis. Vilnius: Mokslo aidai, 2005.-p. 176.

¹⁶⁶ The Alliance against Trafficking in Persons Conference on Prevention of Modern Slavery: An Ounce of Prevention is Worth a Pound of Cure.- Vienna, 14-15 September 2009.

¹⁶⁷ Prekyba žmonėmis: prevencija, aukų apsauga, problemos sprendimo būdai. Lietuvos žmogaus teisių centras, 2006.

9 pav. Nacionalinių prekybos žmonėmis, įskaitant ir prostituciją, programų rengimo gairės¹⁶⁸

Bet kokia programa privalo būti rengiama ir prevencinės priemonės numatomos tik tada, kai žinoma aiški situacija šalyje. Todėl prevencinės programos rengimui būtina išanalizuoti prostitucijos paplitimo mastus, priežastis bei pasekmes. Tik tada rengiamos gairės, numatančios prevencijos strategiją, apibrėžiančios jos tikslus, pagrindinius prevencijos principus, kryptis, veiksmus. M.Von Hagen, J.Willems¹⁶⁹ pažymi, kad bet kuris prekybos žmonėmis prevencijos planas / programa, apimantis ir prostitucijos sferą, turi apimti taip vadinamą 3P sistemą – prevenciją, apsaugą ir baudžiamumą (*Prevention, Protection and Prosecution*).

Prevencija – bene plačiausia veiklos sritis kovojant su prostitucija. Tačiau imtis visų reikiamų priemonių iš karto praktiškai neįmanoma. Todėl dažniausiai, vykdant prevenciją, išskiriami tam tikri problemos aspektai, išsikeliami konkretūs tikslai ir bandoma juos pasiekti kuo efektyvesnėmis priemonėmis. Bene svarbiausia apibrėžti, kurią iš daugelio šio reiškinio priežasčių bus bandoma paveikti.¹⁷⁰

Darbo metodų ir priemonių spektras vykdant prevenciją taip pat labai platus – jis apima įvairius tiesioginio informavimo būdus, konsultavimą, mokymus, rizikos grupių švietimą, jų socialinės-ekonominės padėties gerinimą, seksualinės prievartos prevenciją bei kitas veiklas.¹⁷¹

¹⁶⁸ Von Hagen M., Willems J. Monitoring and evaluation Handbook For National Action Plans against Trafficking in human Beings.- International Centre for Migration Policy Development: OstWest Media, 2010.

¹⁶⁹ Von Hagen M., Willems J. Monitoring and evaluation Handbook For National Action Plans against Trafficking in human Beings.- International Centre for Migration Policy Development: OstWest Media, 2010.

¹⁷⁰ Prekyba žmonėmis: prevencija, aukų apsauga, problemos sprendimo būdai. Lietuvos žmogaus teisių centras, 2006.

¹⁷¹ Prekyba žmonėmis: prevencija, aukų apsauga, problemos sprendimo būdai. Lietuvos žmogaus teisių centras, 2006.

G.Navaitis ir K.Ralys¹⁷² pažymi, kad nepilnamečių merginų įtraukimo į prostituciją prevencija turi įvairias kryptis (baudžiamąją, ugdomąją ir kt.) bei galimybes. Lietuvos žmogaus teisių centro leidinyje¹⁷³ pažymima, kad prevencinės programos nukreiptos keliomis kryptimis:

- švietimo (informavimo) programos;
- prekybos žmonėmis aukų ir nukentėjusiųjų rėmimas;
- valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje;
- teisinio reguliavimo tobulinimas;
- organizacinių taktinių kovos su žmonėmis prekiaujančiomis struktūromis ir asmenimis priemonių įdiegimas ir tarptautinis bendradarbiavimas.

Kiekvienos prevencinės programos, kurioje šalyje ji bebūtų sudaryta ir vykdoma, rezultatai apima platų spektrą: efektyviau kovojama su specializuotomis nusikalstamomis grupėmis, sukurta socialinės pagalbos sistema, ribojanti naujų asmenų įtraukimą į prostituciją, sukurtos socialinės, psichologinės ir teisinės paramos prostitucijos aukoms sąlygos, išplėstas tarptautinis bendradarbiavimas, suteikta parama nevyriausybiniams organizacijoms ir kt.

Prostitucijos prevencinės programos orientuotos į įvairias tikslines grupes. Dažniausiai prevencinėmis programomis siekiama įtakoti potencialių aukų – jaunų, socialiai pažeidžiamų merginų bei moterų grupę. Prevencinės priemonės taip pat nukreipiamos į šio reiškinio paklausą, t.y. sekso paslaugų klientus (į paklausą nukreiptos prevencijos pavyzdys – Švedijoje veikiantis įstatymas, baudžiantis seksualinių paslaugų pirkėjus, JK siūlomas įstatymas kriminalizuoti klientą, buvo atmestas¹⁷⁴, Lietuvos vyriausybės nutarime „Dėl prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“ kaip viena iš programos įgyvendinimo priemonių numatyta ir sekso paslaugų pasiūlos priemonių efektyvumą mažinanti kontrklama.

Išskiriama ir į prekeivius žmonėmis nukreipta prevencija – baudžiamieji įstatymai, numatantys griežtas bausmes už tokią veiklą (kol kas retai, tačiau jau kalbama ir apie kitokio pobūdžio prevenciją potencialių prekeivių žmonėmis atžvilgiu – tam tikrą jaunimo šviečiamąją veiklą, siekiant suformuoti neigiamas nuostatas į žmogaus pirkimą ar pardavimą). Dar viena grupė, su kuria būtina dirbti, – tai specialistai, savo darbe susiduriantys su prostitucijos aukomis, pavyzdžiui, socialiniai darbuotojai, policija, pedagogai.

¹⁷² Navaitis G., Ralys K. Nepilnamečių merginų įtraukimo į prostituciją prevencija // *Pedagogika*. 2009.-p. 93.

¹⁷³ Prekyba žmonėmis: prevencija, aukų apsauga, problemos sprendimo būdai. Lietuvos žmogaus teisių centras, 2006.

¹⁷⁴ Simon J. Plan to criminalise buying sex from prostitutes rejected // *The Daily Telegraph*.-London, 20 April 2010.

Būtina paminėti ir sprendimus priimančias grupes – politikai, įstatymus leidžiančios bei vykdančios valdžios atstovai, nes būtent jie priima svarbius nutarimus dėl teisės aktų, prioritetų skirstant lėšas.¹⁷⁵

Dažnai prostitucijos prevencijos programų vykdytojai yra nevyriausybinės organizacijos, kovojančios su prekybos žmonėmis reiškiniu. Pavyzdžiui, 1996 metais ES finansavo nevyriausybinės organizacijos projektą „La Strada“, kuris buvo nukreiptas į prekybos moterimis prevenciją Centrinėje bei Rytų Europoje, ypatingai sutelkiant dėmesį į Čekiją, Lenkiją bei Ukrainą.

ES ir JAV kartu dirbo 1999/2000 metais vykdomame prevenciniame plane, kurio tikslas buvo informacinėmis priemonėmis kovoti prieš prekybą moterimis Vengrijoje ir Bulgarijoje. Šį projektą rengė ir vykdė Tarptautinė migracijos organizacija. Šio projekto metu buvo siekiama atkreipti visuomenės bei valstybių vyriausybių dėmesį į šį reiškinį, suteikti teisinę bei medicininę pagalbą aukoms, informuoti moteris apie šį fenomeną.

1999 metais vykdomas projektas „Anti-Slavery International“ buvo orientuotas į baudžiamąsias prekyautojų žmonėmis priemones, sutelkiant dėmesį į aukų apsaugos programas atitinkamose šalyse.

PHARE ir TACIS demokratinės programos atliko didelį vaidmenį finansuodamos šiuos prevencinius projektus. Tuo metu dar tik kandidatėms į ES šalims narėms buvo sukurtos naujos informacinės kampanijos.

2001-2005 metų prevencijos plane didelis dėmesys atkreiptas į lyčių nelygumą. Europos komisija organizavo lyčių lygybės akcijas. Šiose akcijose buvo propaguojamos žmogaus teisės ir jų svarbą individo gyvenime.

Ypatingą vaidmenį suvaidino STOP ir DAPHNE programos, kurios buvo orientuotos į švietimą, tyrimus.

Projekto „Measures to Combat Trafficking in Human Beings for Sexual Exploitation“, organizuojamo ir vykdomo Europos moterų delegacijos bei Koalicijos prieš prekybą žmonėmis, tikslas nustatyti esamos prevencijos programos problemas ir politikas, trukdančias susikoncentruoti ties lyčių lygybe, paklausa ir nustatyti ryšius tarp prekybos žmonėmis ir prostitucijos. Šis projektas buvo orientuotas į tokias šalis kaip Bulgarija, Kroatija, Čekija, Estija, Vengrija, Kosovas, Albanija, Latvija, Lietuva, Moldova, Rusija, Serbija bei Montenegro.

Labai svarbios dvi ES finansuotos prevencinės programos buvo AGIS (2003-2007 programa, skirta policijos bei teismų bendradarbiavimui kriminalinėse veiklose) ir DAPHNE II (2004-2008, nukreipta į prievartą prieš vaikus, jaunos žmones bei moteris)¹⁷⁶

---

¹⁷⁵ Prekyba žmonėmis: prevencija, aukų apsauga, problemos sprendimo būdai. Lietuvos žmogaus teisių centras, 2006.

1993 metais buvo įkurtas Europos AIDS prevencijos prostitucijoje tinklas (*the European Network for HIV/STD Prevention in Prostitution – EUROPAP*)), kuris dirba Europos sekso darbuotojų sveikatos ir gerovės srityje. Šis tinklas palengvina informacijos sklaidą, vertina skirtingų politikų įtaką sveikatos sričiai prostitucijoje, atlieka švietėjišką funkciją. Šį tinklą dalinai finansuoja Europos Komisija. Jis turi atstovus 18 Europos valstybėje, kas leidžia dalyvauti 400 prevenciniuose projektuose.

Daugumos valstybių vyriausybės reformavimo savo politikas prostitucijos srityje. Reformos apima tokius klausimus kaip sekso verslo legalizavimas Nyderlanduose, sekso paslaugų pirkimo kriminalizavimas Švedijoje, taip pat sekso darbuotojų registracija (Austrija ir Graikija), kas suteikia joms teisę į medicininę patikrą.

EUROPAP ruošia ir platina informacinę medžiagą įvairiais formatais, organizuoja konferencijas.¹⁷⁷

Apibendrinant trečiąją dalį, darytina išvada, kad tarptautiniu mastu sukurta ganėtinai plati prekybos žmonėmis prevencijos sistema, apimanti įvairias organizacijas bei institucijas, sukurta ir vis dar plėtojama teisinė bazė šioje srityje. Europos Sąjungos valstybės narės, sudarydamos nacionalines prevencijos programas remiasi šia baze ir pritaiko savo patirčiai priklausomai nuo prostitucijos reguliavimo mechanizmo toje šalyje. Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad daugiausiai dėmesio tiek tarptautiniu, tiek ir nacionaliniuose lygiuose, skiriama prekybos žmonėmis prevencijai, kuri apima prostituciją, kaip vieną iš prekybos žmonėmis tikslų ir rezultatų. Tai atsispindi ir nacionalinėse prevencinėse programose, kurių kryptys prostitucijos prevencijai vėlgi varijuoja priklausomai nuo reguliavimo mechanizmo. Tarptautiniame lygmenyje numatytos švietėjiškos, baudžiamosios, bendradarbiavimo bei kontrolės kryptys ir jų integracija į nacionalines prevencijos programas skiriasi priklausomai nuo teisinės bazės, reguliuojančios prostituciją.

---

¹⁷⁶ Showing the red card to forced prostitution. Women's rights/Equal opportunities, 06-03-2006. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20060301BKG05724&language=LT> [žiūrėta 2010-09-10]

¹⁷⁷ EUROPAP: Promoting the health and wellbeing of sex workers in Europe // Eurosurveillance, October 2002, Volume 6, Issue 41.-p. 10.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Prostitucijos veikimo mechanizmas yra kur kas sudėtingesnis nei bet kurio kito legalaus verslo, todėl, kad net ir valstybėse, kuriose prostitucija yra legali, jos veikimo mechanizme galima išskirti nusikalstamų veikų elementus – prekyba žmonėmis, žmonių vertimas prievarta dirbti prostitucijos versle, prievarta žmogaus atžvilgiu, sveikatos problemų aktualizavimas, kas suteikia šiam reiškiniui kriminalinį „atspalvį“.
2. Atlikta mokslinės literatūros analizė, leidžia daryti išvadą, kad įvairūs autoriai ir mokslininkai sutaria dėl prostitucijos prielaidų, vieningai nustato, kodėl moterys, mergaitės, vyrai įsitraukia į šį verslą, tačiau labai priešingai vertina prostitucijos pasekmes.
  - Pagrindinėmis priežastimis, kurios skatina įsitraukti į prostituciją, visų pirma, yra ekonominės (pvz., skurdas) ir socialinės (pvz., prievarta šeimoje, asocialios šeimos, lyčių nelygybė). Tai ir savanoriškos, ir prievartinės prostitucijos prielaidos. Tačiau reikia pastebėti, kad prievartinės prostitucijos priežastys nors ir tos pačios, tačiau įsitraukimo į jas mechanizmas yra kriminalinio pobūdžio.
  - Atlikus tiek šalininkų, tiek ir prieš prostitucijos reiškinį kalbančių mokslininkų darbus, nustatyta, kad ir kokie būtų jų argumentai, prostitucija kuria neigiamas emocines, fizines, psichologines, medicininės pasekmes, kurios neatperka sekso paslaugų teikėjams už jų paslaugas mokamų pinigų.
3. Prostitucijos paplitimo mastų Europos Sąjungoje kriminologinis tyrimas atliktas sudarant prostitucijos paplitimo mastų žemėlapius pagal tokius kriterijus kaip legalizavimas, geografiniai, socialiniai-demografiniai kriterijai:
  - Apibendrinant prostitucijos legalizavimo žemėlapi, daroma išvada, kad prostitucija kaip verslo forma yra legalizuota daugumoje ES valstybių narių (78%), siekiant suvienodinti dirbančiųjų teises, įvertinti tokį darbą kaip profesiją, siekiant surinkti už šią veiklą mokesčius į valstybės biudžetą, tačiau prostitucija atskirose šalyse legalizuojama su tam tikromis išimtimis (11%) ir 11% ji yra visiškai nelegali.
  - Būtina pažymėti, kad šalyse, kuriose šis verslas legalizuotas, legali tik savanoriška prostitucija, t.y. savanoriškas sekso paslaugų pardavimas, neturintis organizacinės formos. Tai reiškia, kad prostitutės yra individualios sekso paslaugų pardavėjos. Viešnamiai, turintys organizacinio verslo požymių, legalūs tik keturiose ES valstybėse narėse – Belgijoje, Vokietijoje, Graikijoje ir Nyderlanduose.

- Atliekant legalumo analizę, darytina išvada, kad tose valstybėse narėse, kuriose prostitucija legalizuota, nėra aiškiai nubrėžiama, kas šiame versle legalu, o kas nelegalu. Toks neaiškumas palieka vietos saviinterpretacijai prostitucijos veiklos zonoje ir tokiu būdu kelia ekonomines, teisines, socialines, psichologines bei sveikatos problemas Europos Sąjungoje.
  - Sudarius ir atlikus geografinio prostitucijos žemėlapiu ES analizę, daroma išvada, kad ES ekspansija 2004 ir 2007 metais tik pakoregavo iki tol nusistovėjusią prostitucijos paplitimo mastą ES. Nustatyta tendencija, kad senosiose valstybėse narėse daugiausiai dirba prostitutėmis moterys iš kitų – ekonomiškai silpnėsių – valstybių, kai tuo tarpu naujosiose ES valstybėse narėse prostitucijos versle vyrauja pilietės.
  - Pastebima tendencija, kad į naujųjų valstybių narių prostitucijos verslą imigruoja subjektai iš kaimyninių ne ES valstybių narių, kai tuo tarpu į senąsias nares imigrantai pasiskirsto ne tik pagal tame pačiame kontinente esančias valstybes, bet ir pasižymi tarpkontinentine migracija.
  - Demografinių rodiklių analizė parodė, kad paklausiausia prekė Europos Sąjungos prostitucijos versle yra moteris, kurios pilietybė labai skiriasi priklausomai nuo ES regiono. Jeigu Šiaurės regione prostitucijos versle vyrauja daugiau tų šalių pilietės, tai Pietų regione – daugiau imigrantės, kurių tautybė priskaičiuojama iš 60 pasaulio valstybių.
4. Atlikta teisinės bazės tarptautiniu bei Europos lygmeniu analizė leidžia daryti išvadą, kad esama teisinė sistema sudaro pagrindą ganėtinai išsamioms nacionalinėms prevencinėms programoms įvairiomis kryptimis. Kiekviena valstybė narė pasirenka tas prevencines kryptis, kurios labiausiai atitinka esamą prostitucijos situaciją atskiroje šalyje tiek pagal jos paplitimo mastus, tiek pagal reguliavimo mechanizmus, tiek pagal prostitucijos pasekmes atskiroms valstybės sritims – ekonomikai, socialinei sferai, politikai ir t.t.
5. Atlikta Europos Sąjungos bei tarptautinių organizacijų prekybos žmonėmis prevencinių programų apžvalga leidžia daryti išvadą, kad prostitucija yra traktuojama kaip rezultatas arba kaip priežastis prekybos žmonėmis verslui. Todėl prostitucijos prevencija yra prekybos žmonėmis ar AIDS prevencinių programų dalis. Šiose programose prostitucijos prevencijai numatomos atskiros kryptys bei priemonės, kurios dažniausiai apima švietėjiškas kampanijas, atskirose valstybėse, kuriose prostitucija nėra legali – baudžiamąsias priemones ir jų

stiprinimą, nacionalinių bei tarptautinių organizacijų, policijos, teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą ir jų rezultatų vertinimą.

Atliktas kriminologinis tyrimas leidžia patvirtinti arba paneigti darbo pradžioje iškeltas hipotezes:

- H1 - „Prostitucija labiausiai paplitusi senosiose ES valstybėse narėse, turinčiose didžiausią prostitučių skaičių“. Hipotezė PASITVIRTINO
- H2 – „Savo noru dalyvaujančios prostitucijos versle moterys dažniausiai šio amato imasi tik kraštutiniu finansiniu atveju“. Hipotezė PASITVIRTINO IŠ DALIES, kadangi prostitucijoje prekėmis tampančios moterys šio amato imasi pačios kraštutiniu atveju arba pasinaudodamos tarpininkų paslaugomis, tikėdamosis įsidarbinti legaliai užsienio valstybėse, apgaulės būdu papuola į sekso vergiją ir yra išnaudojamos šiam verslui prievarta.
- H3 – „ES valstybėse narėse leidžiama verstis prostitucija su tam tikrais apibojimais, tačiau praktikoje prostitucija dažniau yra valstybių šešėlinės ekonomikos dalis, kuriai būdinga kriminalinė veikla, smurtas, prievarta. Hipotezė PASITVIRTINO IŠ DALIES. 4 iš 27 ES valstybių narių prostitucija yra nelegali. Kitose valstybės narėse ji yra legalizuota, tačiau viešnamiai yra draudžiami įstatymų, nors kiekvienoje valstybėje jie veikia. Tai rodo, kad prostitucija yra nepakankamai teisiškai apibrėžta ES valstybių narių įstatymuose, jos veikla yra nepakankamai reglamentuota ir įvertinta, teisės aktuose yra daug silpnų vietų, kurias prostitucijos verslo organizatoriai išnaudoja savo naudai

PASIŪLYMAI. Atliktas kriminologinis tyrimas leidžia pateikti sekančius pasiūlymus, susijusius daugiausiai su informacijos sklaidos problema:

1. Mokslinėje srityje būtina plačiau analizuoti daugiau prostitucijos kriminalinę pačiame sekso paslaugų versle, t.y., kaip žmonės patenka į šį verslą, kodėl, kokios galimybės pasitraukti iš jo savo noru, kiek valstybės padeda ir kiek domisi šiame versle prievarta dirbančių moterų likimais. Tema yra labai aktuali, tačiau mokslinė prasme išanalizuota nepakankamai, trūksta detalių prostitucijos kaip verslo mechanizmų.
2. Informacine prasme – kadangi prostitucija yra labai aktuali tema, daug kalbama apie jos prevencijas įvairiomis kryptimis, pasigendama viešai prieinamos informacijos apie jos mastus ir jų kitimo tendencijas, apie pagalbą ir ją suteikiančias institucijas atskirose valstybėse narėse. Šiuo metu daug kalbama, analizuojama apie tarptautinę bei Europos Sąjungos teisinę bazę, pateikiami teisės aktai, konvencijos, deklaracijos prevencijos klausimais, tačiau labai ribotai

pateikiama ta konkreti informacija, kuri taip reikalinga žmogui pakliuvusiam į prostitucijos tinklą prieš savo norą. Taigi, pasiūlymas – pateikti ir platinti kiek įmanoma daugiau konkrečios informacijos, kur gauti pagalbą, kur jos ieškoti, kokiomis priemonėmis ji suteikiama.

3. Informacijos sklaidos problema skatina pateikti pasiūlymą, sukurti interneto svetainę / viešai prieinamą susistemintų duomenų bazę skirtingomis ES valstybių narių kalbomis ir jose pateikti tiek atskirų valstybių narių faktus apie prostituciją, tiek palyginamąją analizę, duomenis nuolat atnaujinti (nes šiuo metu pateikiama ganėtinai seni duomenys, skirtinguose šaltiniuose jie netgi skiriasi, pateikiami labai apibendrintai), pateikti bendrą ES prevencinę politiką prostitucijos srityje, pateikti ir išanalizuoti kiekvienos valstybės narės prevencines programas, parinkti jų efektyvumo nustatymo rodiklius.

Ir nors prostitucija niekada nebus išgyvendinta iš visuomenių, tačiau tokiomis priemonėmis, vykdomomis kartu su vyriausybių bei nevyriausybinų organizacijų programomis skurdo mažinimo, lyčių lygybės ir t.t. srityse, galima būtų sumažinti prievartinės prostitucijos mastus.

LITERATŪRA

Istatymai:

1. Lietuvos Respublikos Seimo įstatymas “Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, jos ketvirtojo, septintojo ir vienuoliktojo protokolų ratifikavimo” // Valstybės žinios, 1995, Nr.38-936.
2. Lietuvos Respublikos Seimo įstatymas “Dėl 1996 metų Europos socialinės chartijos (pataisytos) ratifikavimo” // Valstybės žinios, 2001, Nr.49-1699.
3. Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 558. http://sos.vrm.lt/mod_richtext.php?pid=17 [žiūrėta 2010-09-12]

Tarptautiniai teisės aktai:

4. Jungtinių Tautų Konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą // Valstybės žinios, 2002, Nr. 51.
5. Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos Konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. <http://www.nplc.lt/sena/aukos/informacija/t-aktai/kiti/protok-prekyb-zmonemis-2003.pdf> [žiūrėta 2010-09-12]
6. The United Nations Fourth World Conference on Women. Action for Equality, Development and Peace. Beijing, China - September 1995. <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/plat1.htm> [žiūrėta 2010-09-12]

Europos Sąjungos Bendrijos teisės aktai:

7. The European Convention on Human Rights. ROME 4 November 1950 and its Five Protocols. Council of Europe. <http://www.hri.org/docs/ECHR50.html> [žiūrėta 2010-09-10]
8. Europos socialinė chartija // Valstybės žinios, 2001-06-08, Nr. 49-1704.

Specialioji literatūra:

9. Acus A. Marginalinės grupės tapsmas (sociologiniai prostitucijos tyrinėjimai) // Sociologija, 2001, Nr.3-4.
10. Baldwin M.A. A Million Dollars and an Apology: Prostitution and Public Benefits claims // Hastings Women’s Law Journal, 1999.

11. Barry K. *The Prostitution of Sexuality*, New York: New York University Press, 1995.
12. Beresnevičiūtė V., Krikščiukaitė R., Paskočinaitė J., Štuikytė R. *Besislepiančios nuo visuomenės. Sekso paslaugų teikėjų padėtis Lietuvoje: vertinimai ir rekomendacijos*. Vilnius: Koalicija "Galiu gyventi", 2006.
13. Boyer D., Chapman L., Marshall B.K. *Survival Sex in King County: Helping Women Out*. Report Submitted to King County Women's Advisory Board. Seattle: Northwest Resource Associates, 1993.
14. Brussa L. *Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries*. TAMPEP International Foundation.-Tampep, 2009.
15. Bullough V., Bullough B. *Prostitution: An Illustrated Social History*. New York: Crown Publishers, 1978.
16. Bullough B., Bullough V. *Female Prostitution: Current Research and Changing Interpretations*. *Annual Review of Sex Research*, 1996.
17. Burkett E. *God created me to be a slave*. *New York Times Magazine*, October, 1997.
18. Chawla S., Me A., le Pichon T. *Global Report of Trafficking in Persons*. United Nations Office on Drugs and Crime. February, 2009.
19. Cotton A., Forster C. *Pornography and Prostitution: A Survey of Psychology of Women Texts*. Paper presented at Association for Women in Psychology 25th Annual Meeting. Salt Lake City, Utah March 10, 2000.
20. Deren S., Sanchez J., Shedlin M., Davis W.R., Beardsley M., Des-Jarlais D., Mille, K. *HIV Risk Behaviors among Dominican Brothel and Street Prostitutes in New York City*. *AIDS Education and Prevention*, 1996.
21. Dworkin A. *Scapegoat: The Jews, Israel, and Women's Liberation*. New York: Free Press, 2000.
22. EBF *Ant-trafficking Resource Book 3. Demand*.- Unicial Studio, 2009.
23. Ehrenreich B, Hochschild R. A. *Global Woman: Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy*, London: Granta Books, 2003.
24. EUROPOP: *Promoting the health and wellbeing of sex workers in Europe* // *Eurosurveillance*, October 2002, Volume 6, Issue 41.
25. Farley M., Baral I., Gonzales K., Kiremire M., Sezgin U., Spiwak F., Taylor T. *Prostitution: Health Consequences of Physical Violence and Psychological Trauma*. Paper presented at 11th International Congress on Women's Health Issues, University of California College of Nursing, San Francisco, CA. January 28, 2000.

26. Farley M. Prostitution: Factsheet on Human Rights Violations // International Congress on Women's Health Issues, University of California College of Nursing, San Francisco, 1-28-2000.
27. Farley M. Witnessing Prostitution. Speech at International Day of No Prostitution, Berkeley, California. October 5, 2002.
28. Farley M. Prostitution and Sexual Violence (Keynote) Nebraska Sexual Abuse/Domestic Violence Coalition. Lincoln, Nebraska. September 25, 2002.
29. Farley M. Escort Prostitution for Teenage Girls: Job Opportunity or Sexual Abuse? (keynote speech) Iowa Gender-Specific Services Task Force. Ames, Iowa. May 17, 2002.
30. Flexner A. Prostitution In Europe. - Kessinger Publishing, LLC, July 25, 2007.
31. Gangoli G., Westmarland M. International Approaches to Prostitution. Law and Policy in Europe and Asia.-Great Britain:The Policy Press, University of Bristol, 2006.
32. Giobbe E. Confronting the Liberal Lies About Prostitution. Leidholdt, D., Raymond, J knygoje The Sexual Liberals and the Attack on Feminism, Pergamon, 1990.
33. Goode E. Deviant behaviour. An interactionist approach. –New Jersey: PrenticeHall, 1978
34. Granville J. From Russia without Love: The "Fourth Wave" of Global Human Trafficking, // Demokratizatsiya, 2004, Vol.12, Is. 1.
35. Gutauskas A. Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika // Jurisprudencija, 2003, T 49(41).
36. Hernandez T. K. Sexual Harassment and Racial Disparity: The Mutual Construction of Gender and Race // Iowa Journal of Gender, Race & Justice 4, 2001.
37. Herman L.J. Trauma and Recovery; From Domestic Abuse to Political Terror, London Pandora, 1992.
38. Hughes D. M. Pimps and Predators on the Internet-Globalizing the Sexual Exploitation of Women and Children. Kingston, Rhode Island: The Coalition Against Trafficking in Women, 1999.
39. Hughes D. The 'Natasha' Trade: The Transnational Shadow Trade of Trafficking in Women // Journal of International Affairs, 2000, Vol. 53, Is. 2.
40. Hughes D., Denisova, T. Trafficking in Women from Ukraine, 2003, cituota Rombola M. The Causes of the High Rate of Sex Trafficking from Central and Eastern European Nations to Western Europe. Unpublished Research Report Submitted to The University of Sydney, 2009.

41. Jacobs U., Iacobino, V. Torture and its Consequences : A Challenge to Clinical Neuropsychology // Professional Psychology : Research and Practice, 32, 2001.
42. Jasinski F. National Co-ordination of the fight against trafficking in human beings: Recommendations for Poland as a „new“ EU member state. European university institute, 2006.
43. Jenness V. From Sex as Sin to Sex as Work: COYOTE and the Reorganization of Prostitution as a Social Problem // Social Problems, 1990, 37(3).
44. Jupp V. Methods of Criminological Research. –London: Routledge, 1993.
45. Koss M., Goodman A., Browne L., Fitzgerald G., Keita G., Russo N. No Safe Haven. Washington, D. C.: American Psychological Association, 1994.
46. Lazaridis G. Trafficking and Prostitution: The Growing Exploitation of Migrant Women in Greece // European Journal of Women's Studies, 2001, Vol. 8.
47. Leonavičius J. Sociologijos žodynas.- Vilnius: Academia,1993.
48. MacVicar K., Dillon M. Childhood and Adolescent Development of Ten Female Prostitutes. Journal of the American Academy of Child Psychiatry, 1990.
49. Maksimaitis V. Skapcevičius V. Prostitucijos socialiniai, teisiniai ir istoriniai aspektai (1) // Teisės apžvalga. 990, (2).
50. McGee H., et al The SAVI Report: Sexual Abuse and Violence in Ireland. Dublin: Liffey Press, 2002.
51. Miller J. Gender and Power on the Streets: Street Prostitution in the Era of Crack Cocaine // Journal of Contemporary Ethnography, 1995.
52. Minkevičius P. Metodai ir priemonės kovai su prostitucija. – Kaunas, 1938.
53. Navaitis G., Ralys K. Nepilnamečių merginų įtraukimo į prostituciją prevencija // Pedagogika. 2009.
54. Norman D. Europe: A History. Oxford: Oxford University Press, 1996.
55. Okólski M. Trafficking in women in the Baltic states: sociological module. In: Trafficking and Prostitution in the Baltic States: Social and Legal Aspects, IOM Helsinki, Finland, 2001.
56. Pajumets M. Prostitution – A Social Problem? The views of prostitution's nature, causes and effects in the Baltic states and north-western Russia. Tallinn, 2004.
57. Palavinskienė B. Gatvių prostitucijos Vilniaus mieste kriminologinė analizė // Jurisprudencija, 2004, t. 61(53).

58. Parriott R. Health Experiences of Twin Cities Women Used in Prostitution. Unpublished survey initiated by WHISPER, Minneapolis, 1994.
59. Pheterson G. The Prostitution Prism. Amsterdam: Amsterdam University Press, 1996.
60. Pociūtė J. Prostitucija kaip reiškinys Klaipėdos ir Kauno regionų dienraščiuose // Klėja, 2009, Nr. 2.
61. Prekyba moterimis: problemos, sprendimai, žvilgsnis iš vidaus.-Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija. Socialinių tyrimų institutas, 2004.
62. Raymond J.G., Hughes D.M. Sex trafficking of women in the United States. International and domestic trends, March 2001.
63. Raymond J., D’Cunha J., Ruhaini Dzuhayatin S., Hynes P., Ramirez Rodriguez Z., Santos A. A Comparative Study of Women Trafficked in the Migration Process: Patterns, Profiles and Health Consequences of Sexual Exploitation in Five Countries, N. Amherst, MA, 2002.
64. Raymond J.G. State Sponsored Prostitution. Paper presented at Seminar on the effects of Legalization of Prostitution Activities; A Critical Analysis organized by the Swedish Government.-Stockholm, 5-6 November, 2002.
65. Raymond J. Prostitution As Violence Against Women: NGO Stonewalling in Beijing and Elsewhere. Women’s Studies International Forum, 1998.
66. Ringdal N. Love for Sale: a global history of prostitution // The Independent, November 2004.
67. Rosiello F. The Interplay of Masochism and Narcissism in the Treatment of Two Prostitutes. Contemporary Psychotherapy Review, 1993.
68. Rombola M. The Causes of the High Rate of Sex Trafficking from Central and Eastern European Nations to Western Europe. Unpublished Research Report Submitted to The University of Sydney, 2009.
69. Simon J. Plan to criminalise buying sex from prostitutes rejected // *The Daily Telegraph*.- London, 20 April 2010.
70. Sipavičienė A., Tureikytė D., Rogaitė L., Bazylevas I., Laiconienė R. Prekyba moterimis. Problema. Prevencija. Pagalba aukoms.- Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, 2004
71. Sipavičienė A. Teisės saugos institucijų veikla susidūrus su prekyba žmonėmis. Vilnius: Mokslo aidai, 2005.

72. Surratt H.L. The Connections of Mental Health Problems, Violent Life Experiences, and the Social Milieu of the 'Stroll' with the HIV Risk Behaviors of Female Street Sex Workers // *Journal of Psychology & Human Sexuality*, July, 2005.
73. Surratt H.L. The Connections of Mental Health Problems, Violent Life Experiences, and the Social Milieu of the 'Stroll' with the HIV Risk Behaviors of Female Street Sex Workers // *Journal of Psychology & Human Sexuality*, July, 2005.
74. Schwartz H.L. *Dialogues with Forgotten Voices: Relational Perspective on Child Abuse Trauma and Treatment of Dissociative Disorders*. New York: Basic Books, 2000.
75. Шмаров И.В. *Проституция и приступность*. – Москва: Юрист.Лит, 1991.
76. TAMPEP National Mapping Reports. TAMPEP 8, WP4 Mapping, 24 January 2010.
77. *Tarptautinių žodžių žodynas*. - Vilnius:Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.
78. The Alliance against Trafficking in Persons Conference on Prevention of Modern Slavery: *An Ounce of Prevention is Worth a Pound of Cure*, Vienna, 14-15 September 2009.
79. *Торговля людьми: противодействие и защита прав женщин*, Киев, 2000, -р.7.
80. Tarvainen S. *Spain Divided Over Semi-Legal Prostitution* // German Press Agency, May 8, 2007.
81. *Trafficking of Women to the European Union: Characteristics, Trends and Policy Issues*. European Conference on Trafficking in Women, (June 1996), IOM, 7 May 1996.
82. Valera R. *Street Prostitution, Violence, and Post-Traumatic Stress Disorder in Washington, D.C.* Master of Arts Thesis submitted to Graduate School of Department of Health Education of University of Maryland. University of Maryland, College Park, 1999.
83. Valera E.M., Berenbaum H. *Brain Injury in Battered Women* // *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71, 2003.
84. Vandepitte J., Lyster R., Dallabetta G., Crabbe F., Alary M., Buve A. *Estimates of the number of female sex workers in different regions of the world Sexually Transmitted Infections*, 2006.
85. Vanwesenbeeck I., de Graaf R., van Zessen G., Straver C.J., Visser J.H. *Professional HIV Risk Taking, Levels of Victimization, and Well-Being in Female Prostitutes in the Netherlands*. *Archives of Sexual Behavior*, 1995.
86. Vocks J., Nijboer J. *The Promised Land: A Study of trafficking in Women from Central and eastern Europe to the Netherlands*, cituota Rombola M. *The Causes of the High Rate of Sex Trafficking from Central and Eastern European Nations to Western Europe*. Unpublished Research Report Submitted to The University of Sydney, 2009.

87. Von Hagen M., Willems J. Monitoring and evaluation Handbook For National Action Plans against Traff icking in human Beings.- International Centre for Migration Policy Development: OstWest Media, 2010. - ISBN: 978-3-900411-65-7.
88. World Report on Violence and Health. -World Health Organisation, 2002..

Kiti šaltiniai:

89. 100 Countries and Their Prostitution Policies.
<http://prostitution.procon.org/view.resource.php?resourceID=000772> [žiūrėta 2010-05-10]
90. Abraitis V. Dėl prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programos įgyvendinimo. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija, 2007-01-08, Nr. 26-127.
http://sos.vrm.lt/mod_richtext.php?pid=27 [žiūrėta 2010-09-12]
91. Bazylevas I. Prekybos žmonėmis prevencija (taip pat ir prostitucijos klausimas) 2002 m. balandžio 11. www3.seimas.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0073012.doc [žiūrėta 2010-09-09]
92. Bulovas V. Dėl prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005-2008 metų programos įgyvendinimo. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija, 2006-07-17 Nr. 1D- 5092 -(12). http://sos.vrm.lt/mod_richtext.php?pid=23 [žiūrėta 2010-09-12]
93. Danna D. The position of prostitutes in E.U. countries: law and practice.
<http://orlando.women.it/cyberarchive/files/danna.htm> [žiūrėta 2010-09-09]
94. Dworkin A., Macleod J. What causes prostitution, 2006.
http://www.chaste.org.uk/public_documents/causesofprostitution.pdf [žiūrėta 28-01-2010]
95. EU organised crime threat assessment. Europol Corporate Communications (The Netherlands), 2009
96. European Network HIV/STI Prevention and Health Promotion Among Migrant Workers.
<http://tampep.eu/documents.asp?section=reports> [žiūrėta 10-05-2010]
97. Europos moterų lobistinės organizacijos (EMLO) nuostatos dėl smurto prieš moteris.
http://www.epacvaw.org/IMG/doc/EWL_vertimas_for_EPAC_Observatory_website.doc
[žiūrėta 2010-05-13]
98. Forumas. Cosmopolitan. Lt rubrikoje „Iš vyro varpinės. Tema „Prostitucija. Ar įteisintumėte Lietuvoje prostituciją. 2007 m.
http://www.cosmopolitan.lt/diskutuok/su_vaikinais?item=621&page=5&cpage=3 [žiūrėta 2010-01-30]

99. Hughes D. CATW online resource library. <http://action.web.ca/home/catw/readingroom>
[žiūrėta 2010-01-028]
100. Ivaškevičius A. Aukų baimė garantuoja nusikaltėlių saugumą 2002-10-24//
<http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/auku-baime-garantuoja-nusikalteliu-sauguma-3175>
[žiūrėta 2010-01-30]
101. Marcus R. Confessions of a Teenage Prostitute . September 03, 2009
<http://www.portlandmercury.com/portland/confessions-of-a-former-teen-prostitute/Content?oid=1623030> [žiūrėta 2010-01-30]
102. O'Connor M., Healy G. Ryšys tarp prostitucijos ir prekybos žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslams. Informacinis vadovas, 2006.
http://www.lygus.lt/ITC/files_smurtas/Rysys%20tarp%20prostitucijos%20ir%20prekybos%20zmonemis%20seksualinio%20isnaudojimo%20tikslams%20%20Informacinis%20vadovas.pdf [žiūrėta 2010-05-12]
103. Prekyba seksu. Straipsnis parengtas pagal The Economist, 2008 01 24
http://www.politika.lt/index.php?cid=9274&new_id=696237 [žiūrėta 2009-12-09]
104. Prekybos žmonėmis prevencija. <http://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0073012.doc> žiūrėta [2009-12-09]
105. Prekybos žmonėmis aukų integracija ir reintegracija į visumenę. Nukentėjusių istorijos
http://www.neparduodamas.lt/index.php/nukentejusių_istorijos/112 [žiūrėta 2010-01-30]
106. Prostitucijos daigai auga skurde // Sekundė. Lt, 2008-10-31.
<http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=53145> [žiūrėta 2010-01-30]
107. Prostitution: the dark side of Moscow-Report-EN-FRANCE24.
<http://www.youtube.com/watch?v=uoMQJZNfYG4> [žiūrėta 2010-01-30]
108. Reingardė J. Kas jis, prostitucijos klientas? Bernardinai.lt rubrika Sankirtos, 2009-11-23 //
<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-11-23-jolanta-reingarde-kas-jis-prostitucijos-klientas/35812/print> [žiūrėta 2010-01-30]
109. Saukienė I. Prostitucijų klientams viešumas baisnis už bet kokią baudą. 2009 lapkričio mėn. 19 d. <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/prostituciu-klientams-viesumas-baisnis-uz-bet-kokia-bauda.d?id=25865579> [žiūrėta 2010-01-30]
110. Sekso vergijos pančiuose - patiklios lietuvaitės. 19-03-2006 // <http://www.anglija.com/Naujienos/default.asp?status=Active&cat=&fnc=9&nid=1269>
[žiūrėta 2010-01-30]

111. Sex Trafficking fact sheet. National Human Trafficking Resource Center. http://www.acf.hhs.gov/trafficking/about/fact_sex.pdf [žiūrėta 2009-12-09]
112. Showing the red card to forced prostitution. Women's rights/Equal opportunities, 06-03-2006. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20060301BKG05724&language=LT> [žiūrėta 2010-09-10]
113. Svarbiausi tarptautiniai dokumentai dėl kovos su prekyba žmonėmis. Prekybos žmonėmis aukų integracija ir reintegracija į darbinę visuomenę. http://www.neparduodamas.lt/index.php/teises_aktai/88 [žiūrėta 2010-09-10]
114. Target 5: The Changing Face of Prostitution. <http://www.youtube.com/watch?v=4JKvdrjXgqc> [žiūrėta 2010-01-30]
115. Tarptautiniai teises aktai dėl prekybos žmonėmis. Prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė. http://sos.vrm.lt/mod_richtext.php?pid=12 [žiūrėta 2010-09-12]
116. The Best Prostitute in the World (Germany). <http://www.youtube.com/watch?v=nLlxDgO6Q4E> [žiūrėta 2010-01-30]
117. "The Yard Blues" A Reality Of Drugs And Prostitution. Part 1. <http://www.youtube.com/watch?v=Hspx7mTyDcU> [žiūrėta 2010-01-30]
118. Trafficking in human beings in the European Union: A Europol perspective, June 2009. http://www.europol.europa.eu/publications/Serious_Crime_Overviews/Trafficking%20in%20Human%20Beings%20June%202009.pdf [žiūrėta 10-05-2010]
119. Transchel K. [Opinion: Behind the myth of the "happy hooker"](#). GlobalPost, January 4, 2010. <http://www.globalpost.com/dispatch/worldview/091203/moldova-sex-trafficking?page=0,1> [žiūrėta 2010-01-30]
120. True Confessions: Tranny Prostitute. <http://www.mefedia.com/video/12432502> [žiūrėta 2010-01-30]
121. US Legal Definitions. <http://definitions.uslegal.com/p/prostitution/> [žiūrėta 2010-01-27]
122. Valevičienė D. Pragmatizmas verčia prostituciją geidžiama profesija, 2005-12-30. <http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/pragmatizmas-vercia-prostitucija-geidziama-profesija-33932> [žiūrėta 2010-01-30]

Pajaujienė Rasa. Prostitucijos paplitimo kriminologinis tyrimas Europos Sąjungos kontekste / Teisės ir valdymo specialybės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lektorė Brigita Palavinskienė-Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2010.

ANOTACIJA

Magistro darbe atliekamas prostitucijos paplitimo mastų kriminologinis tyrimas Europos Sąjungos kontekste. Pirmojoje darbo dalyje atliekama prostitucijos sampratos įvairių analizė, leidusi apibrėžti prostituciją šiame darbe atliekamo tyrimo aspektu, išskiriamos prostitucijos formos bei rūšys, pateikiamos priežastys bei pasekmės. Antroje darbo dalyje atliekamas prostitucijos mastų kriminologinis tyrimas, pateikiant ir analizuojant prostitucijos legalizavimo, geografinius, socia-demografinius žemėlapius. Trečioje darbo dalyje analizuojama Europos Sąjungos prevencinė politika, išskiriamos ir aptariamoms atskiros prevencinės programos, išskiriamos prevencinių programų kryptys.

Pagrindiniai žodžiai: prostitucija, prostitucijos verslas, prostitucijos paplitimo mastai, prostitucijos legalizavimas, prostitucijos priežastys, prostitucijos pasekmės, prevencinės programos.

Pajaujienė Rasa. Criminological research of spreading of prostitution in the context of the European Union / Master's work in law and management specialty. Supervisor lecturer Brigita Palavinskienė-Vilnius, Faculty of Law, Mykolas Romeris university, 2010.

ANNOTATION

Criminological research of spreading of prostitution in the context of the European Union is being carried out in this Mater Paper. The first art of the Paper analyzes the concept of prostitution, its variety in different researches, this analysis allowed to present the concept of prostitution that reflects the criminal aspects of this business type. Also the types, causes and outcomes of prostitution are being analyzed in the first part of the Paper. In the second part the criminological research is being carried out, presenting and analyzing the map of prostitution legality, its geographical spread, and the social and demographic characteristics. In the third part of the paper the prevention policy in the EU is presented and different EU prevention programs presented.

Keywords: prostitution, sex business, spreading of prostitution, legalizing prostitution, causes of prostitution, outcomes of prostitution, prevention programs.

Rasa Pajaujienė. Prostitucijos paplitimo kriminologinis tyrimas Europos Sąjungos kontekste / Teisės ir valdymo specialybės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lektorė Brigita Palavinskienė-Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2010.

SANTRAUKA

Prostitucija laikoma viena seniausių pasaulio profesijų, kurios kriminalizavimas pradėtas viduramžiuose, keičiantis visuomenės vertybėms, visuomenės požiūriui į moterį, stiprėjant bažnyčios įtakai. Šiais laikais prostitucija vertinama kaip socialinė daugialypė problema, kurios sprendimo reikia ieškoti jos pačios priežastyse. Toks požiūris į prostituciją suteikia darbui aktualumo, išgryninant jį per legalumo prizmę atskirose valstybėse, pagrindžia poreikį darbe atliktam tyrimui ir, remiantis jo rezultatais, pagrindžia naujumą, kadangi darbe panaudotas 121 literatūros šaltinis, dar apie 50 šaltinių peržvelgtų, tačiau darbe nepanaudotų, neatskleidžia pilnai prostitucijos paplitimo mastų visoje Europos Sąjungoje. Atskiri šaltiniai analizuoja atskirus aspektus, pateikia atskirus žemėlapius, tačiau pateikia tik atskirų valstybių faktus, be jokių jų kitimo dinamikų ir tendencijų, be jokių lyginamųjų analizių. Tai reiškia, kad nėra išsamių tyrimų, analizių viso prostitucijos fenomeno aspektu – pradedant paplitimo mastų žemėlapiais, priežastimis, pasekmėmis, teisinėmis reguliavimo priemonėmis, prevencijos mechanizmais, apie kuriuos mokslininkai atskirose valstybėse kalba itin mažai.

Darbo tikslas - charakterizuoti prostituciją kaip nusikaltimą Europos Sąjungos valstybėse. Šio tikslo siekimas leido išanalizuoti prostitucijos kaip reiškinių daugialypiškumą, išskiriant priežastis bei pasekmes, pateikiant jos paplitimo mastus, pažymint, kad net tose valstybėse, kuriose prostitucija yra legali, ji turi kriminalinės veiklos elementų, kurie išskirti šiame darbe ir kurie leidžia teigti, kad net ir legali prostitucija gali būti traktuojama, interpretuojama ir vertinama kaip kriminalinė veikla.

Darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalys bei išvados. Pirmoji dalis skirta teoriniams prostitucijos kaip reiškinių aspektams. Antroje dalyje atliekamas kriminologinis tyrimas, pasitelkiant dokumentų analizės bei kriminalinės statistikos metodus.. Trečiojoje dalyje analizuojama ES prevencinė politika.

Pajaujienė Rasa. Criminological research of spreading of prostitution in the context of the European Union / Master's work in law and management specialty. Supervisor lecturer Brigita Palavinskienė-Vilnius, Faculty of Law, Mykolas Romeris university, 2010.

SUMMARY

Prostitution is thought to be one of the oldest professions in the world that was started to be criminalized in the Middle Ages after the changes in the societies' value, attitudes to women, increasing power of churches. Nowadays prostitution is a complex and multiple phenomenon. This problem should be solved looking for the solutions in the causes of prostitution. Such an angle to prostitution reveals the relevance of the theme, making it clear through the legal aspects of this phenomenon in different EU members. The results of the research show that this research is quite new. There were 121 references used and about 50 more articles, books, reports analyzed in this research and the analysis allows concluding that different authors and different organizations research, analyze just the detached facts without any trends, not taking into account the whole phenomenon. That means that there are no comprehensive researches done in this field.

The goal of this paper is to characterize prostitution as a criminal activity in the European Union. Seeking this goal allowed analyzing the multiplicity of prostitution, defining the causes and outcomes, presenting the spreading of this phenomenon, showing that prostitution has the elements of criminal activity even in the countries it is legal.

The Paper consists of preface, three main parts and conclusions. In the first part of the Paper the theoretical aspects of prostitution are being analyzed. The second part presents the results of the criminological research and the third part reveals the prevent policy carried out in the European Union.

PRIEDAI

1 priedas. Prostitucijos formos¹⁷⁸

Prostitucijos formos	Apibūdinimas	Geografinis paplitimas
TIESIOGINĖS PROSTITUCIJOS FORMOS		
Gatvės prostitucija	paslaugos parduodamos gatvėje, parkavimo aikštelėje, kitose viešose vietose. Paslaugos suteikiamos gatvių pakraščiuose, mašinos, trumpo apsisistojimo įstaigose	Paplitusi visame pasaulyje, ypatingai jei nėra kitos darbo vietos alternatyvos
Viešieji namai	specialiai įrengtos patalpos sekso paslaugų teikimui. Didesnė apsauga nei gatvėje. Atskirose jurisdikcijose legalizuoti	Jurisdikcijose, kur sekso darbas dekriminalizuotas, viešieji namai yra toleruojami (Australija, Naujoji Zelandija, Pietryčių Azija, Indija, Europa, Lotynų Amerika)
Palydovės	klientas su prostitute sukontakuoja telefonu. Tai labiausiai „užslėpta“ prostitucijos forma. Paprastai šios prostitutės yra brangios dėl sąlyginai nedidelio aptarnaujamų klientų skaičiaus. Paslaugos teikiamos kliento namuose, viešbučių kambariuose	JAV
Privati prostitucija	šis tipas panašus į palydoves	JK, Europa, dalinai JAV ir Australija
Per langus ar duris demonstruojamos prostitutės	šios prostitutės dirba viešuose namuose – šaltu metu jos demonstruojamos per langus, šiltesniu metu – prie durų	Prostitucija per langus paplitusi Amsterdame ir Hamburge, o durų prostitucija – mažiau pasiturinčiuose Europos miestuose, kai kuriose Afrikos šalyse
Klubai, barai, karaoke ir t.t.	Paprastai klientas perka prostitutę vietoje, o paslauga suteikiama nuošalesnėje vietoje toje pačioje pasilinksminimo įstaigoje	Paplitęs visame pasaulyje, ypatingai klubuose, kuriuose lankosi daugiau vyrų
Kitos vyrų sambūrio vietos	tai saunos, pirtys, baseinai ir t.t. paslaugos suteikiamos tose pačiose patalpose ar kažkur kitur	Paplitęs visame pasaulyje
Beldimasis į duris	paprastai vyrai sekami viešbučiuose, kituose apgyvendinimo įstaigose. Jei yra vieni, jiems prostitutės siūlo savo paslaugas tos apgyvendinimo įstaigos kambariuose	Paplitęs visame pasaulyje
Transportas: (laivai, sunkvežimiai, traukiniai)	prostitutės ieško klientų įvairiose transporto priemonėse	Paplitęs visame pasaulyje
CB radijo ryšio stotelės	sekso paslaugų teikėjai važinėja automagistralėmis ir naudodami CB radijo ryšio stotelių pagalba keičiasi žargonu (žinutėmis) apie potencialius sunkvežimių vairuotojus – klientus. Paslaugos teikiamos sunkvežimių aikštelėse	JAV
Kita	Per masinės informacijos priemones, įskaitant skelbimų lentas, laikraščių skelbimus, internetu ir t.t.	Paplitęs visame pasaulyje, internetu bei telefonu dažniausiai JK, Švedijoje
NETIESIOGINĖS PROSTITUCIJOS FORMOS		
Vergija ir disciplina	būdingos klientų seksualinės fantazijos, dažnai lydimos prievartos, žiaurumo	Ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse
Striptizas	tai erotiniai šokiai, ypač sparčiai besivystantys paskutiniu metu, kurių metu lytinio kontakto nėra	Ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse
Masažai	patalpos, įrengtos masažų paslaugoms, tačiau jose	Europa, Pietryčių Azija ir Australija

¹⁷⁸ Surratt H.L. The Connections of Mental Health Problems, Violent Life Experiences, and the Social Milieu of the 'Stroll' with the HIV Risk Behaviors of Female Street Sex Workers // Journal of Psychology & Human Sexuality, July, 2005

	teikiamos ir seksualinės paslaugos	
Keliaujantys pramogininkai	aktorai, šokėjai, kiti šou verslo atstovai, galintys teikti ir seksualines paslaugas	Pietryčių Azija
Alaus mergaitės	Jaunos moterys, kurias didelės korporacijos samdo baruose ir klubuose reklamuoti gėrimus. Paprastai jos teikia ir seksualines paslaugas	Kambodža, Uganda, kitos besivystančios valstybės
Gatvės prekiautojai	seksualines paslaugas šie prekiautojai daugiau teikia kaimo vietovėse, o gauti pinigai yra jiems papildomas pajamų šaltinis	Paplitęs visame pasaulyje, ypač besivystančiose šalyse
Oportunistai	seksualines paslaugas gali būti teikiamos už pinigus, jei partneris pakankamai pasiturintis	Paplitęs visame pasaulyje
Laisva moteris	paprastai vienišos ar išsiskyrusios moterys, kurios teikia seksualines paslaugas už dovanas. Vėliau dovanos keičiamos į grynus pinigus	Centrinė Afrika
Individualūs susitarimai	vieniša motina, kuri gali turėti seksualinius santykius su šeimininku, pas kurį nuomoja būstą, vietoje nuomos mokesčio ir t.t.	Paplitęs visame pasaulyje
Pasileidėlių klubai	paprastai tokiuose klubuose įdarbinamos prostitutės, jei lankytojų tarpe yra moterų trūkumas	Paplitęs išsivysčiusiose šalyse
Geiša	Moteris, kuri suteikia socialinę palydą, tačiau gali teikti ir seksualines paslaugas	Japonijos miestai
Seksas už narkotikus	seksualinės paslaugos teikiamos su tikslu gauti papildomą dozę narkotikų	JAV
Eskortas	Moteris, kuri suteikia socialinę palydą, tačiau gali teikti ir seksualines paslaugas	Paplitęs visame pasaulyje
Paplūdimio berniukai	paprastai jų klientės yra moterys, kurios pageidauja socialinės palydos, tačiau seksualinės paslaugos taip pateikiamos, kai kurie berniukai yra nepilnamečiai ir gali teikti paslaugas vyrams	Kurortai, ypač išsivysčiusiose šalyse
Išgyvenimo seksas	paprastai teikiamas už maistą, pinigus ir t.t. badaujant	Pabėgėlių stovyklose